

Misirdin qikix

Israillarning Misirda tartqan azabliri

¹ Wə təwəndikilər Israil *bilən billə* Misiroğa baroğan oqullirining isimliri (ular hərqaysisi öz bala-qakilirini elip, Yakup bilən billə Misiroğa baroğanidi): — □ ■ ² Rubən, Ximeon, Lawiy, Yəhuda, ³ Issakar, Zəbulun, Binyamin, ⁴ Dan, Naftali, Gad wə Axir. ⁵ Əmdi Yakupning puxtidin boloğanlar jəmiy bolup yətmix adəm idi. Bu waqıtta Yüsüp Misirda idi. ■

⁶ Keyin Yüsüp, uning barlıq kərindaxliri həmdə barlıq zamandaxliri ölöp tügidi. ⁷ Xundaqtimu, Israillar kəp tuoqulup, tez awup, intayin küqəydi; ular zeminəğa bir kəldi. ■ ⁸ U waqıtlarda Yüsüpni bilməydiəğan yengi bir padixah Misirda təhtkə qikti. □ ■ ⁹ U həlkiğə: Mana, Israillarning həlki bizdin ziyadə awup həmdə bizdinmu küqlinip kətti. ¹⁰ Əmdi biz ularəğa nisbətən aqılanə ix tutayli; bolmisa, ular tehimu awup ketidu, mubada urux partlap

□ **1:1** «Wə» — «wə» degən bu söz «Misirdin qikix» degən kitabning «yaritilix» degən kitab bilən ziq baəlinlixlik ikənlikini kərsitidu. «Yar.» 50:26ni kərüng. «Israil» — oqurmənləring esidə barki, Huda Yakupning ismini «Israil»əğa əzgərtkənidi («Yar.» 32:28, 35:10ni kərüng). ■ **1:1** Yar. 46:8; Mis. 6:14.

■ **1:5** Yar. 46:27; Qan. 10:22; Ros. 7:14. ■ **1:7** Qan. 26:5; Ros. 7:17 □ **1:8** «Yüsüpni bilməydiəğan yengi bir padixah»

— bəlkim «Hixsos Pirəwnlər» sulalisini aəqdurəğan kixi «Akmos» (miladiyədin ilgiri 1570-1546-yillar) boluxi mumkin. ■ **1:8** Ros.

7:18

qalsa, xundak boliduki, ular düxmənlimiz tərəpkə ötöp, bizgə hujum kılıp, yurttin qikip ketixi mumkin, — dedi.■

¹¹ Xuning bilən ular ularni kattik əmgəklər bilən harlax üqün ix baxlirini təyinləp nazarətqilikkə koydi. Xuning bilən Israillar Pırəwn üqün Pitom bilən Raamsəs degən maddiy əxya saklaydioğan xəhərlərni yasap bərđi. □ ¹² Ləkin ularni *kanqə* əzgənsəri, bular xunqə kəpiyip həmmə yərnə kəplidi; buning bilən misirliklər Israillərğa eǵ bolup kətti. □ ■ ¹³ Xuning bilən misirliklər Israillərğa zulum kılıp, ularni tehimu kattik ixlitip eǵir ixlərğa saldi. ¹⁴ Misirliklər ularni layqilik, hix-kesək kuyux wə etizlarning hərhil əmgəklirigə selip, ixning kattiklikə bilən ularning turmuxioǵa kattik eǵirqilik saldi; ularni nemə əmgəkkə salmisun, intayin jəpalik idi.

¹⁵ Misir padixahi ikki ibraniy tuǵut anisioǵa səz kılıp (ularning birining ismi Xifrah, yənə birining ismi Puaḥ idi):□

¹⁶ — silər kaqanliki ibraniy hotunlarni tuǵdursanglar, tuǵkanda obdan karanglar; bowak oǵul bolsa, ɵltürüwetinglar; kız bolsa, tirik koyunglar, — dedi.□

¹⁷ Ləkin tuǵut aniliri Hudadin kǵrkup, Misirning padixahi ularǵa eytkandək kilmay, bəlki oǵul bowaklarni tirik koydi.

■ **1:10** Ros. 7:19 □ **1:11** «**Raamsəs**» — baxka yərlərdə «Ramsəs» dəp atilidu. □ **1:12** «**Israillərǵa eǵ bolup kətti**» — yaki «Israillar tǵpəylidin azar yedi». ■ **1:12** Zəb. 105:24-25 □ **1:15** «**Ibraniylar**» — yəhudiylarni, yəni Israillarni kərsitidu. □ **1:16** «**tuǵkanda obdan karanglar**» — Ibraniy tilida «tuǵut orundukida səpselip karanglar».

18 Xunga Misirning padixahi tuqut anilirini qakirtip ulardin: — Bu nemə qilõininglar?! Oqul balilarni nemixka tirik qoydunglar? — dæp soridi.

19 Tuqut aniliri Piræwngæ jawab berip: — Ibraniy ayallar misirlik ayallarõa ohximaydu. Ular küqlük, saqlam-timæn bolõini üqün tuqut aniliri ularning kexiõa yetip barõuqæ, øzliri tuõup bolidu, — dedi.

20 Nætijidæ, Huda tuqut aniliriõa iltipat kersætti; Israil hælki dawamlık kèpiyip, tehimu küqæydi.

21 Xundak boldiki, tuqut aniliri Hudadin qorkidiõan ihlasmæn bolõanliki üqün Huda ularni aililik boluxka muyæssær kildi.

22 Buning bilæn Piræwn barlik puhraliriõa: — Israillardin yengi tuõulõan oqul balilarning hæmmisini dæryaõa taxlanglar, lekin kiz balilarning hæmmisini tirik qaldurunglar, dæp æmr kildi. □ ■

□ **1:22 «dærya»** — mæzkur kitabta «dærya» pækæt Nil dæryasini kersitidu. Misirda heqkandak baxka qong dærya yok. Bügüngæ kædær Misirliklar «dærya» desæ, pækæt Nil dæryasinila kersitidu. Muxu wæqelær yüz bærgæn zamanlarda Misirliklar yænæ Nil dæryasini «øz ilahlirimizdin biri» dæp hesablap uningõa qokunatti. ■ **1:22** Ros. 7:19

Misir imperiyəsi

2

Musaning dunyaoqaja kelixi

¹ Lawiyning jəmətidin bolqan bir kixi berip, Lawiyning nəslidin bolqan bir qizni hotunlukka aldi. ■ ² Bu ayal həmilidar bolup, bir oqul tuqdi. Ana uning qiraylik ikənlikini kərüp, uni üç ay yoxurup saklıdi. ■ ³ Uni yənə yoxuruxka amalsiz qaloqanda, komuxtin bir sewət yasap, uningqaja yaryelim wə mom suwap, balini iqigə selip, dəryaning qiroqikidiki komuxluk arisiqaja

■ 2:1 Mis. 6:20; Qəl. 26:59

11:23

■ 2:2 1Tar. 23:13; Ros. 7:20; 1br.

qoyup qoydi. □ 4 Andin balining hədisi uningoa nemə bolarkin dəp yiraktin qarap turdi.

5 U wakitta Pirəwnning kizi suoqa qəmülgili dərya tərəpkə kəldi; uning qəriliri dərya boyida aylinip yürdi. Pirəwnning kizi qomuxlukning arisida turoqan sewətni kərüp, has qərisini uni elip qikixka əwətti. □ ■ 6 U sewətni eqip qariwidi, mana, bir oşul balini kərđi wə u bala yioqlap kətti. Məlikə uningoa iq aqritip: — Bu xübhisizki ibraniylarning baliliridin biri ikən, dedi.

7 U qaoqda balining hədisi Pirəwnning kizidin: — Mən berip, sili üçün balini emitip baqidioqan bir ibranıy inik ana tepip keləymu? — dəp soridi.

8 Pirəwnning kizi uningoa: — Baroqin, dedi. Kiz berip bowakning anisini qakirip kəldi.

9 Pirəwnning kizi uningoa: — Bu balini elip ketip mən üçün emitip bekip bər; həkkingni berimən, dedi. Xuning bilən ayal balini elip ketip, uni emitip baqti.

10 Bala qong bolqanda uni Pirəwnning kizining qexioqa elip bardı; u uningoa oşul boldi. U: «Mən uni sudin qikiriwalqan» dəp uningoa

□ 2:3 «**sewət**» — ibranıy tilida «sanduq» — bu söz «Yar.» 6:14də Nuh pəyoqəmbər yasioqan «kəmə»nımu bildürıdu. «**dəryaning kiroqıkidiki qomuxluk arisioqa koyup koydi**» — misirliklar Nil dəryasini ilah dəp qarioqaqqa, misirlik ayal-larning Nil dəryasida daim yuyunux aditi bar idi. Xübhisizki, Musaning anisinin xundak qilixi misirlik bir ayalning uni tepiwelip, uningoa rəhim qilip bekiwalsun, degənni məqsət qilqanidi. □ 2:5 «**sewətni**» — ibranıy tilida «sanduqni». 3-ayəttiki izahətni kərüng. ■ 2:5 Ros. 7:21; İbr. 11:23

Musa degən isimni qoydi. □

Musaning Israilni qutquzmaqçı boluxı wə Midiyan dölitigə keqıp ketixkə məjbur boluxı

¹¹ Musa qoŋg bolqandın keyinki künlərdə xundak boldiki, u öz qerındaxlırının yenioqa bardı wə ularning eoqır əmgəkkə seliniwatqanlıqını öz kəzi bilən kərdi. Arıda, bir misirlikning ibranıy qerındaxlıridin birini uruwatqanlıqını kərdi. ■

¹² U tət ətrapiqa qarap, adəm yoqluqını kərüp, həliki misirlikni urup öltürüp, kumqa kəmüp yoxurup qoydi. ¹³ Ətisi u yənə qikip qariwidi, mana ikki ibranıy bir-biri bilən soquxuwatatti; u yolsızlıq qiliwatqan kixigə: — Öz qerındaxingni nemixqa urısən? — dedi.

¹⁴ Həliki kixi jawab berip: — Kim seni bizgə həkim wə soraqçı qilip qoydi? Həliki misirlikni öltürginingdək menimu öltürməkqimusən? — dedi.

Musa bu gəpni anglap qorkup öz iqidə: «Mən qiloqan ix jəzmən axkara bolup qaptu!» dəp oylidi. ■

¹⁵ Pirəwn həm bu ixtin həwər tepip, Musanı öltürməkçı boldi; ləkin Musa Pirəwnning aldidin keqıp, Midiyan zeminiqa berip

□ **2:10** «Musa» — ibranıy tilida «Musa» degən söz «tartıp qikirix» degən söz bilən ahangdaxtur; qədimki Misir tilida «suning balisi» degən mənədə boluxı mumkin. Ahirida Musaning xərəplik burqı Israilni «su (yəni, Qızıl Dengiz)din yaki su arqılıq qutquzup qikirixin ibarət bolidu. Oqurmənlər dikqət qılsa, Pirəwnlərnıng isimlirining kəpinqə «mos» yaki «mosis» degən qoxumqə bilən ahırlaxqınıni bayqıyalaydu. ■ **2:11** Ros. 7:23; İbr. 11:24,25 ■ **2:14** Ros. 7:27

olturaklaxti. Bir küni, u kudukning yenioğa kelip olturdi. ■ ¹⁶ Midiyanning kahinining yettə kızı bar idi; ular kelip, atisining koylirini suqirixka su tartip okurlarogə quyup tolduruxka baxlidi. ¹⁷ U wakıtta *yərlık* padiqilar kelip, ularni həydidi, Musa kopup kızlarogə yardım berip, koylirini suqirixip bərdi.

¹⁸ Ular atisi Reuəlning kexioğa yenip kəlgəndə, ulardin: — Nemixka bğün xunqə tez yenip kədinglar? — dəp soridi.

¹⁹ Ular jawab berip: — Bir misirlik adəm bizni padiqilarning kolidin kutkuzdi həmdə biz üqün su tartip, koy padimizni suqiripmu bərdi! — dedi.

²⁰ U kızlirioğa: — Undakta u kixi hazır nədə?! Uni nemixka sirtta taxlap kədinglar? Uni tamakka qakiringlar, — dedi.

²¹ Musa u kixi bilən billə turuxka maqul boldi. U kızı Zipporahni uningogə hotunlukka bərdi.

²² U ayal uningogə bir oqul tuqup bərdi; Musa «Mən yaqa yurtta musapirdurmən» dəp, uning ismini Gərxom dəp koydi. □ ■

²³ Nuroqun künlər etüp, Misirning padixahı öldi. Israillar öz kulluk həliti tüpəylidin ah-zar urup, nalə-pəryad kətürdi; kulluktin bologən pəryadi Hudaning huzurioğa berip yetti. ²⁴ Huda ularning ah-zarlırini anglap, Özining İbrahim bilən, İshak bilən wə Yakup bilən tüzgən əhdisini esigə

■ **2:15** Ros. 7:29 □ **2:22** «Gərxom» — muxu isim «yaqa yurtluk» degən söz bilən ahangdax. Musaning tunji balisioğa bu isimni koyuxi bəlkim Huda uningogə tapxurmakçı bologən hizmət ornining xu yərdə əməslikini bildürux üqün boluxi mumkin. ■ **2:22** Mis. 18:2, 3

aldi. ■ ²⁵ Xuning bilən Huda Israillarning hal-əhwalini kərdi wə Huda ularoqa kəngül bəldi.

3

Hudaning Musani qaqirixi

¹ Musa bolsa keynatisi Midiyanning kahini Yətroning qoy padisini baqatti. U qoylarni baxlap qəlning əng qetigə Hudaning teqi, yəni Hərəb teqining baqrioqa kəldi. □ ² Xu yərdə bir azoqanliqtin ərləp qıkiwatkan ot yalkuni iqidin Pərwərdigarning Pərixtsisi uningoqa kəründi. Mana, azoqanliq otta keyüwatkan bolsimu, lekin azoqan əzi keyüp kətmigənidi. □ ³ Musa: — Mən berip, bu ajayip mənzirini kərüp baqay; azoqanliq nemixka keyüp kətməydiqandu? — dəp oylidi.

⁴ Pərwərdigar uning buni kərgili yoldin qətnəp *azoqanliqqa* kəlginini kərđi; Huda azoqanliq iqidin uni: — Musa! Musa! — dəp qaqirdi. U: Mana mən! — dəp jawab bərđi. □

■ **2:24** Yar. 15:14 □ **3:1** «**Yətro**» — Reuəlning yənə bir ismi. Bəzidə «Yətər» dəpmu yezilidu. «**U qoylarni baxlap...**» — Ottura Xərktə padıqilar adəttə qoylirini baxlap ularning aldida mangidu. «**Hərəb**» — Sinay teqining yənə bir nami. □ **3:2** «**Pərwərdigarning Pərixtsisi**» — Təwrat dəwrđdə in-tayin alahidə bir xəhs idi. Bəzi ixlarda u Hudaning ornida kərünətti. «Təbirlər» həm «Qoxumqə səz»imiznimu kərüng. □ **3:4** «**Musa, Musa**» — adəmning ismini ikki qetim qaqirix — Hudaning uningoqa boləqan qongqur mehir-muħəbbitini wə əzigə tolimu əziz ikənlikini kərsitidu.

⁵ U uningoa: — Bu yergə yəkin kəlmə; putlir-
ingdin kəxingni salo'in; qünki sən turo'ān bu
yər mukəddəs jaydur. □ ■ ⁶ Mən atangning
Hudasi, Ibrahımning Hudasi, Ishakning Hudasi
wə Yakupning Hudasidurmən, — dedi.

Buni anglap Musa Huda'oa qaraxtin k'orkup,
yüzini etiwaldi.■

⁷ Pərwərdigar uningoa mundak dedi: —
Bər'hək, Mən Misirda turuwatқан k'owmimning
tartiwatқан azab-okubətlirini k'ordum,
nazarətqilərning ularni *harlawatқанlikidin*
kilōan pəryadini anglidim; qünki Mən ularning
dərdirini bilimən. ■ ⁸ Xunga Mən ularni

misirliklarning kolidin kutkuzup, xu zemindin
qikirip, yahxi hēm kəng bir zemin'oa, sūt
bilən həsəl ekip turidio'ān bir zemin'oa, yəni
Kanaaniy, Hıttiy, Amoriy, Pərizziy, Hıwiylar wə
Yəbusiylarning yurtio'ā elip berixka qüxtüm.

⁹ Mana əmdi Israillarning nalə-pəryadi Manga
yətti, misirliklarning ular'oa k'andak zulum
kilōanlikinimu k'ordüm. ¹⁰ Əmdi sən kəl, Mən
seni həlkim Israillarni Misirdin elip qikirix üqün
Pirəwnning aldio'ā əwətimən, — dedi.■

¹¹ Lekin Musa Huda'oa: — Mən kim idim,
Pirəwnning aldio'ā berip Israillarni Misirdin
qikiralio'udək? — dedi.

¹² U jawab berip: — Bər'hək, Mən sən bilən billə

□ **3:5** «Mukəddəs jay» — «Mukəddəs Kitab»ta, «mukəddəs»
degən söz «Huda'oa məhsus atalo'ān», «Hudaning ixlitixigə
məhsus ayrilo'ān», «Huda'oilə mənsup» degəndək mənidə
ixlitilidu. ■ **3:5** Yə. 5:15 ■ **3:6** Mat. 22:32; Mar. 12:26;
Luğa 20:37; Ros. 7:32 ■ **3:7** Ros. 7:34 ■ **3:10** Zəb. 105:26;
Hox. 12:14; Mik. 6:4; Ros. 7:35

bolimən; sən qowmni Misirdin elip qikqandin keyin bu taqda Hudaqqa ibadət qilililər; bu ix mana özünggə Mening seni əwətkinimning ispat-bəlgisi bolidu, — dedi. □ ■

¹³ Xuning bilən Musa Hudaqqa: — Mən Israillarning qexioqa berip ularqqa: «Atabowiliringlarning Hudasi meni qexinglarqqa əwətti» desəm, ular məndin: «Üning nami nemə?» — dəp sorisa, ularqqa nemə dəp jawab berimən? — dedi.

¹⁴ Huda Musaqqa: — Mən «Əzəldin bar Boloquqi»durmən — dedi.

Andin U: — Berip, Israillarqqa: ««Əzəldin bar Boloquqi» meni qexinglarqqa əwətti» dəp eytkin, dedi. □

¹⁵ Huda Musaqqa yənə: — Israillarqqa: — «Atabowiliringlarning Hudasi, Ibrahımning Hudasi, Ishakning Hudasi wə Yakupning Hudasi bolqan «Yahwəh» meni qexinglarqqa əwətti; U: *Yahwəh degən* bu nam əbədgiqə Mening namim bolidu, dəwrdin-dəwrgiqə Mən xu nam bilən əskə elin-

□ **3:12 «sən qowmni Misirdin elip qikqandin keyin bu taqda Hudaqqa ibadət qilililər; bu ix mana özünggə Mening seni əwətkinimning ispat-bəlgisi bolidu»** — qizik ix xuki, Huda Musaqqa kərsətməkqi bolqan ispat-bəlgə u Hudaning əmrigə itaət kilip, uzun waqit ətkəndin keyin andin kərülidu; demək, Musaning iman-etiqadi xuning bilən sinilidu. ■ **3:12**

Yə. 1:5 □ **3:14 «Mən «Əzəldin bar Boloquqi»durmən»** — yaki «Mən əsli Əzümdurmən» yaki «Həmixə barning Əzi Məndurmən». Bu nam (ibraniy tilida «Yahwəh»), xühşisizki, Hudaning heq əzgərməydiqanliqi, uning hərdaim «waqittin sirt»ta turuwatqanliqi, ətmüx, hazır yaki kəlgüsi waqitlar bilən qəklənməydiqanliqini kərsitip təkitleydu. Adəttə tərjimimizdə bu nam «Pərwərdigar» dəp tərjimə kilinidu.

imən, dəydu» — degin. □

¹⁶ — Berip, Israilning aqsakallirini yioqip ularoqa: — «Ata-bowiliringlarning Hudasi, yəni Ibrahım, Ishaq wə Yakupning Hudasi boləqan Pərwərdigar manga kərünüp: — Mən silərnı yoklap kəldim, Misirda silərgə qandak muamilə kiliniwatkanlikini kərdüm; □ ¹⁷ xuning üqün sözüm xudurki, Mən silərnı Misirning zulumidin qikirip, Qanaaniylar, Hıttiyar, Amoriylar, Pərizziylər, Hiwiylar wə Yəbusiylarning zemini, yəni sūt bilən həsəl ekıp turidioqan zeminəqə elip barimən, dedi, — degin, dedi.

¹⁸ — Xuning bilən ular sening sözünggə kulak salidioqan bolidu. U waqıtta sən, özüng wə Israilning aqsakalliri bilən birgə Misir padixahining aldioqə berip, uningəqə: «Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar biz bilən kərüxti. Əmdi sizdin ətünimizki, bizgə üq künlük yolni besip, qəlgə berip, Hudayimiz Pərwərdigarəqə qurbanlik kilixkə ijazət bərgəysiz» — dənglar.

¹⁹ Lekin Misir padixahining hətta kudrətlik bir qolning astida turupmu, silərnı yənıla qoyup bərməydiyini bilimən. ²⁰ Xunga qolumni uzitip, misirliklarnı Mən öz zemini iqidə kərsətməkqi boləqan hərhil karamət-məjzilirim bilən urimən; andin *Pirəwn* silərnı qoyup beridu.

²¹ Bu qowmni misirliklarning aldida iltipat

□ **3:15 «Yahwəh»** — daim tərjimimizdə «Pərwərdigar» degən nam bilən tiləqə elinidu. U toqruluk 3:14tiki izahatni kərüng.

□ **3:16 «Yoklax»** — bu peil Huda bilən munasiwətlik ixlitilgən bolsa, oqəmhorluk kilix, insanning halidin həwər elixni öz iqigə alidu.

tapturimən wə xuning bilən xundak boliduki, silər xu yərdin qıqkıninglarda, kuruq kəl qıqmaysilər. ²² Bəlki hər bir ayal kixi öz qoxnisidin wə öz əyidə olturuxluq yat ayaldin kümüx zinnət buyumliri, altun zinnət buyumliri wə kiyim-keqəklərni tələp kılıdu. Bu nərsilərni oqul-kızlıringlarəta taqaysilər, kiydürisilər; xu tərıkidə misirliklərdin olja alətan bolisilər, — dedi.■

4

Hudaning Musəta alahidə iktidar ata kılıxi

¹ Musa jawab berip: — Mana, ular mangu ixənməy turup, sözümgə kəlax salmaydu, bəlki: «Pərwərdigar sanga kərünmidi», deyixi mumkin, dedi.

² Pərwərdigar uningəta: — Kəlondiki bu nemə? — dəp soridi.

U: — Bu bir həsa, dəp jawab bərdi.

³ U: — Uni yərgə taxla, dedi. Uni yərgə taxliwidi, u bir yılanəta aylandı; Musa uning aldidin qaqtı.

⁴ Andin Pərwərdigar Musəta: — Kəlondni uzitip, uni kuyrükidin tut, dewidi, u kəlını uzitip, uni tutti. U yənə uning kəlida həsiəta aylandı.

⁵ *Pərwərdigar yənə*: — Buning bilən ular ata-bowilirining Hudasi, yəni İbrahimning Hudasi, İshakning Hudasi wə Yakupning Hudasi bolətan Pərwərdigarning sanga kərünginigə ixinidu, — dedi.

■ 3:22 Mis. 11:2; 12:35; əz. 39:10

⁶ Pərwərdigar uningəya yənə: — Qolungni qoynungəya saləyin, dewidi, u qolini qoynioya selip qikiriwidi, mana, qoli pesə-mahaw kesiligə giriptar bolup qardək akirip kətti.

⁷ Andin uningəya: — Qolungni yənə qoynungəya saləyin, dewidi, qolini qoynioya saldi. Uni yənə qoynidin qikiriwidi, mana, əz əksigə kelip ətlirining baxka yərliridək boldi.

⁸ Pərwərdigar yənə: — Xundak boliduki, əgər ular sanga ixənməy, aldinki məjizilik alamətkə kəngülximisə, ular ikkinqi məjizilik alamətkə ixinidu. □ ⁹ Həlbuki, ular bu ikki məjizigə yənəla ixənmisə wə ya səzünggə kulak salmisa, undakta sən *Nil* dəryasining süyidin elip, quruk yərgə təkkin. Xuning bilən sən dəryadin aloqan su quruk yər üstidə qanoya aylinidu, dedi.■

¹⁰ Andin Musa Pərwərdigarəya: — Əy Igəm, mən əslidinla gəpkə usta əməstim, sən qulungəya səz qiloqandin keyinmu yənəla xundak; qünki mən aqzim kalwa wə tilim eqir adəmmən, — dedi.

¹¹ Pərwərdigar uningəya: — Kim insanəya eqiz bərgən? Kim adəmni gaqa yaki gas, kərgüqi yaki kor qiloqan? Xundak qiloquqi Mən Pərwərdigar əməsmu? ¹² Əmdi sən barəyin, Mən Əzüm sening aqzing bilən billə bolimən, nemə səzləydiqiningni sanga əgitip turimən, — dedi.■

¹³ Ləkin u: — Əy Igəm! Səndin ətünüp qalay, Sən *bu ixka* halioqan *baxka* birsini əwətip, xuning

□ **4:8 «Aldinki məjizilik alamətkə kəngülximisə, ular ikkinqi məjizilik alamətkə ixinidu»** —Ibraniy tilida «aldinki məjizilik alamətning gepigə kulak salmisa, ular ikkinqi məjizilik alamətning gepigə ixinidu». ■ **4:9** Mis. 7:19 ■ **4:12** Mat. 10:19; Mar. 13:11; Luqa 12:12

qoli bilən qiləin! — dedi.

¹⁴ Buni anglap Pərwərdigarning oʻzəzipi Musoʻqa tutixip: — Lawiylardin boləjan akang ʻHarun bar əməsmu? Uning gəpni obdan qilalaydioqinini bilimən. Mana, u əmdi sening aldingoʻqa qikixka allikaqan yoloʻqa qikti; u seni kərsə, kəngli tolimu hux bolidu. ¹⁵ Əmdi dəydioqan gəplərni uningə eyt; Mən ʻƏzüm sening aozing bilən billə wə uning aozu bilən billə bolimən, nemə qilix kerəkliginglarni silərgə əgitimən. □ ■

¹⁶ ʻHarun sening ornungda həlkə səzləydu; xundak boliduki, u sanga eoʻiz bolidu, sən uningə Hudadək bolisən. ¹⁷ Bu ʻhasini qolungə elip, uning bilən xu məjizilik alamətlərni kərsitisən, — dedi.

Musaning Misiroʻqa kaytixi

¹⁸ Xuning bilən Musa keynatisi Yətroning qəxioʻqa yenip berip, uningə: — Manga ijazət bərgəyla, Misirdiki qerindaxlirimning qəxioʻqa baray, ular ʻhayatmu, əməsmu kərup kələy, dedi. Yətro Musoʻqa: — Aman-esən berip kəlgin, — dedi.

¹⁹ Musa tehi Midiyandiki waqtida, Pərwərdigar uningə yənə: — Misiroʻqa yenip barəin! Qünki sening jeningni istigən kixilər əlup kətti, — dedi.

²⁰ Xuning bilən Musa ayali wə oʻqullirini elip, ularni bir exəkkə mindürüp, Misir zeminioʻqa berixka yoloʻqa qikti. Mangəqanda Musa Hudaning ʻhasisini aloʻaq kətti.

□ **4:15** «**Əmdi dəydioqan gəplərni uningə eyt**» — ibraniy tilida «uningə gəp qilip aozioʻqa dəydioqan səzlərni saləin».

■ **4:15** Mis. 7:2

21 Pərwərdigar Musağa: — Misiroğa yenip barqiningda sən agah bol, Mən qolungoğa tapxuroğan barliq karamətlərnı Pirəwnning aldida kərsətkin. Lekin Mən uning kənglini həlkni qoyup bərmigüdək kattik kılımən.

22 Sən Pirəwngə: — «Pərwərdigar mundak dəydu: — Israıl Mening oqlum, Mening tunji oqlum bolidu. 23 Xuning üqün Mən sanga: Oqlumni Əzümgə ibadət kilixka qoyup bər, dedim. Uningoğa yol qoyuxni rət kilidioğan bolsang, sening tunji oqlungni öltürimən» — degin, — dedi.□

24 Əmma Musa səpər kilip bir konaloquğa kəlgəndə, Pərwərdigar uningoğa uqrap, uni öltürüwətməkqi boldi. 25 Xuning bilən Zipporah bir qakmaq texini elip, oqlining hətnilikini kesip, uni erining ayioqoğa taxlap: — Sən dərwəkə aldimda kan təkər ər ikənsən! — dedi.□

26 Xuning bilən Pərwərdigar uni qoyup bərđi (bu qaşda Zipporah uningoğa: «Sən dərwəkə aldimda kan təkər bir ər ikənsən!» — dedi. Bu sözini u hətnə tüpəylidin eytti).□

27 Pərwərdigar Hərunoğa: — Sən qəl-

□ 4:23 «**Oqlumni Əzümgə ibadət kilixka qoyup bər, dedim. Uningoğa yol qoyuxni rət kilidioğan bolsang, sening tunji oqlungni öltürimən**» — yaki «Oqlumni Əzümgə ibadət kilixka qoyup bərgin degən bolsammu, sən uni qoyup bərmiding. Bu səwəbtin Mən əmdi sening tunji oqlungni öltürimən». □ 4:25 «**hətnilikini... ayioqoğa taxlap**» — yaki «hətnilikini... ayioqoğa təgküzüp». «**Sən dərwəkə aldimda kan təkər ər ikənsən!**» — Zipporahning bu sözi wə bu sirlik wəkə toqruluk «qoxumqə söz»imizdə azraq tohtilimiz. □ 4:26 «**hətnə tüpəylidin**» — muxu yərdə ibraniy tilida «hətnə» köplük xəklidə — «hətnilər».

bayawanıya berip, Musa bilən kərükkin, dewidi, u berip Hudaning teqida uning bilən uqrixip, uni söydi.

²⁸ Musa özini əwətkən Pərwərdigarning həmmə sözliri bilən qilixka buyruyan barlıq möjizilik alamətləni Hərunıya dəp bərđi. ²⁹ Andin Musa bilən Hərun berip, Israillarning barlıq aqsakallirini yiođi. ³⁰ Hərun Pərwərdigarning Musıya eytkən həmmə sözlirini bayan kildi wə həlkning kəz aldida xu möjizilik alamətləni kərsətti. ³¹ Buni kərüp, həlk ixəndi; Pərwərdigarning Israillarni yoklap, ular uqriyan harlıqlarni kərgənlikini angliyan həman, baxlirini egip səjdə qilixti.

5

Musa wə Hərunning Pirəwn bilən kərüküxi

¹ Andin Musa bilən Hərun Pirəwnning aldiya berip, uningya: — Israilning Hudasi Pərwərdigar sanga: — «Ularınq berip qəldə Manga ibadət kilip, həyt ötküzüxigə qowmimoya yol qoysun» dəydu, — dedi.

² Ləkin Pirəwn jawab berip: — Uning səzigə kulak selip, meni Israilıya yol qoyuuzidioyan kandaq Pərwərdigar ikən u? Mən u Pərwərdigarni tonumaymən həm Israiloqimu yol qoymaymən, dedi.■

³ Ular söz kilip: — Ibraniylarning Hudasi biz bilən kərüxti. Xunga etünimizki, bizgə

■ 5:2 Mis. 3:19; Ayup 21:15

Pərwərdigar Hudayimizə qurbanlıq sunux üqün bizgə qəlgə berixka üq künlük yola ruhsət bərgəysiz. Bolmisa, U bizni waba yaki kiliq bilən uruxi mumkin, — dedi.■

⁴ Ləkin Misirning padixahi ularəa jawab berip: — Əy Musa wə Hərun, nemixka ikkinglar həlkni ixliridin tohtitip qoymaqci bolisilər? Berip öz əpkixinglarni kətürünglar! — dedi.

⁵ Pirəwn yənə: — Mana, həlk yurtta ziyadə awup kətti. Silər bolsanglar, ularni əpkəxliridin halas qilməqçisilər, dedi.

⁶ Xu küni Pirəwn nazarətqilərgə wə nazarətqiləarning qol astidiki ix baxliriəa buyruk qüxürüp: —

⁷ Həzirdin baxlap həlkə ilgirikidək kesək kuyuxka saman bərmənglar! Ular samanni əzliri yioşun. ⁸ Ləkin ilgiri qanqilik kesək kuyup kəlgən bolsa, həlihəm kəm qilmay xunqilik kesək kuydurunglar; qünki ular hurunlixip: «Hudayimizə qurbanlıq ətküzüxkə bizni barqili qoy» dəp qəlwə qilixiwatidu. ⁹ Əmdi ularni öz ixioəa toluq bənd bolup, yaləan-yawidaq gəplərgə kulak salmasliki üqün, bu adəmləarning üstigə tehimu eqir əmgəkləрни yüklənglar, — dedi.

¹⁰ Xuning bilən həlkning üstidiki nazarətqilər bilən ix baxliri qikip həlkə: Pirəwn xundaq dediki, mən əmdi silərgə saman bərməydiəan boldum. ¹¹ Əzünglar beringlar, əzünglar üqün kəyərdin saman tapalisanglar, xu yərdin elip kelinglar; ləkin qilidiəan ixliringlar bolsa qilqilikmu keməytilməydu, — dedi.

■ 5:3 Mis. 3:18

¹² Buning bilən həlq pütkül Misir zeminioğa tarilip, samanning ornioğa pahal yioqixka baxlıdi.

¹³ Nazarətqilər bolsa ularni kıstap: Silərgə saman berilgən qaədikidək həzirmu hər künlük ixni xu küni kılinglar, dedi.

¹⁴ Israillarning üstigə Pirəwnning nazarətqiliri tərpidin qoyuloğan Israillik ix baxliri tayak yedi wə: — Tünügün wə bugün nemixka kesək quyux wəzipsini burunkidək toxkuzup orunlimidinglar?! — dəp til ixitti.

¹⁵ Andin Israillik ix baxliri Pirəwnning aldioğa berip: Nemixka öz kullirioğa mundak muamilə kilidila? ¹⁶ Öz kullirioğa heq saman berilmidi. Lekin *nazarətqilər* yənila «kesək quydurunglar» dəp bizni buyruydu. Mana, öz kulliri tayak yəwatidu, əmma əyib bolsa əzlrining adəmliridə, dəp pəryad kildi.

¹⁷ Lekin u yənə: — Silər hurun ikənsilər! Hurun ikənsilər! Xunga silər: «Berip Pərwərdigarəğa qurbanlik ötküzüximizgə ijazət bər dəwatisilər.

¹⁸ Kaytip berip ixingni kılix! Silərgə saman berilməydu, birak kesəkləni bəlgiləngən san boyiqə *awwalkidək* toluq tapxuruxisən, dedi. ¹⁹ Israillik ix baxliri *Pirəwnning*: «Silər hər künlük wəzipənglarni, yəni tələp kıloğan kesəkləni bəlgiləngən sandin keməytsənglar kət'iy bolmaydu» deginigə qarap, bexioğa bala-qazaning qüxidioğanlikini bilixti. ²⁰ Ular Pirəwnning aldidin qıqıp keliwatqinida, ular bilən kərüxüxkə kelip xu yərdə saklap turoğan Musa wə Hərun bilən uqrixip qaldı. ²¹ Ular Musa bilən Hərunəğa: — Bizni Pirəwnning nəziridə wə uning əməldarlırining nəziridə

sesitip, bizni öltürüxkə ularning qolıoqa kıliq tutquzoqıninglar üqün, Pərwərdigar silərnıng üstünglaroqa həküm kılsun! — dedi.□

Hudaning Israillarnı azad kılixka wədə kılixı

²² Xuning bilən Musa Pərwərdigarning aldioqa yenip berip unıngoqa: — Əy İgəm, nemixka bu həlkni balaqa tikting? Sən nemə üqün meni əwəttıng? ²³ Qünki mən Pirəwnning aldioqa kirip Sening naming bilən söz kıloqınımdın tartıp, u bu həlkning üstıgə tehimu ziyadə azab kıloqılı turdı. Əmma Sən tehiqə qowmingni heq qutkuzmıdıng, — dedi.

6

¹ Lekin Pərwərdigar Musoqa: — Əmdi sən Mening Pirəwngə kılidioqanlirimni kərisən; qünki u kudrətlik bir koldın məjburlinip, ularni qoyup beridu, kudrətlik bir qolning səwəbidin özining zeminidin ularni qoqlap qıkiriwetidu, — dedi.

² Andin Huda Musoqa *yənə* söz kılip mundaq dedi: — Mən Pərwərdigardurmən. ³ Mən İbrahımoqa, İshakka wə Yakupka Qadir-mutlək Təngri süpitidə kəründüm; lekin «Yahwəh» degən namim bilən ularoqa axkara tonulmidim.

□ **5:21 «Əməldarliri»** — ıbraniy tilida «hızmətkarliri» yaki «qulliri». Gərqə muxu kixilər Pirəwnning ordısida əməldarlik orunda turoqan bolsimu, lekin ular yənıla Pirəwnning «qulliri» dəp hesablanoqan bolsa kerək.

□ 4 Mən ular bilən: — «Silər musapir bolup olturoğan zeminni, yəni Qanaan zeminini silərgə berimən» dəp, ular bilən əhdə baqlixip wədə kıloğanmən. ⁵ Əmdi Mən misirliklər kıl kılıp zulum saloğan Israillarning aq-zarlırını anglap, kıloğan xu əhdəmni esimgə aldim.

⁶ Xunga Israillaroğa mundaq degin: — «Mən Pərwərdigardurmən; Mən Özüm siləni misirliklərnin eoir yükliri astidin qikirip, ularning kulluqidin azad kılıp, qolumni uzitip ularoğa qong balayi'apətləni qüxürüp, silərgə həmjəmət bolup hərlükkə erixtürimən.

□ ⁷ Siləni Öz kowmim boluxka qobul kılımən wə Özüm Hudayinglar bolimən; xuning bilən silər özünqlarni misirliklərnin yüklirinin astidin kutkuzup qıkaroquqining Mən Hudayinglar Pərwərdigar ikənlikini bilisilər. ⁸ Mən xuning bilən siləni qol kətürüp İbrahimoğa, İshakka wə Yaqupka berixkə kəsəm kıloğan zeminə elip barimən; Mən u yəni silərgə miras kılıp zeminlikka berimən; Mən Pərwərdigardurmən».

⁹ Bularning həmmisini Musa Israillaroğa dəp bərdi; lekin ular eoir kulluq azabidin piqanoğa qüxkən bolup, uningoğa kulak salmidi.□

□ **6:3 «Yahwəh»** — muxu namni adəttə «Pərwərdigar» dəp tərjimə kılımiz. «Yahwəh» degən namim bilən ularoğa axkara tonulmidim» degən sözlər toqruluk «koxumqə səz»imizni kərüng. □ **6:6 «silərgə həmjəmət bolup hərlükkə erixtürimən»** —ibraniy tilida «gaal» degən bir peil bilənla ipadilinidu. Bu peil toqruluk «Təbirlər» wə «Ayup» 19:25 wə izahatinimu kərüng. □ **6:9 «piqanoğa qüxkən bolup,...»** —

yaki «səwrsizliktin qidimay,...»

¹⁰ Andin Pərwərdigar Musaqə yənə: — ¹¹ Berip Misirning padixahı Pirəwngə: «Israillarning zeminigdin ketixigə yol qoy», dəp eytkin, dedi.

¹² Ləkin Musa Pərwərdigarning aldida: Mana, Israillar manga kulaq salmioğan yərdə, Pirəwn qandakmu məndək kalpuki hətnə kilinmioğan bir adəmgə kulaq salsun? — dedi.□

¹³ Əmma Pərwərdigar Musa wə Hərunoqa səzləp, ularning Israillaroqa wə Misirning padixahı Pirəwngə Israillar toqruluq: — «Ular Misir zeminidin elip qikirilsun» degən əmr yətküzüxini buyrudi.

Musa bilən Həruning əjdadliri, nəsəbnamisi

¹⁴ Təwəndikilər jəmət baxliqliri: — Israilning tunji oqli boləğan Rubənnig oqulliri Hənuq, Pallu, Həzron wə Karmi. Bular bolsa Rubənnig nəsilliri idi.■

¹⁵ Ximeonning oqulliri: — Yəmuəl, Yamin, Oħad, Yəqin, Zoħar wə kanaanlik ayaldin boləğan Saullar idi; bular Ximeonning nəsilliri idi.■

¹⁶ Lawiyning oqullirining isimliri, nəsəbnamilirigə əsasən: Gərxon, Koħat wə Mərari; Lawiyning əmrining yilliri bir yüz ottuz yəttə yil boldi.■

□ **6:12** «kalpuki hətnə kilinmioğan» — bu səzlər bilən Musa əzining əozi kalwa bolupla qalmay, yənə (əzining 4:10-17də hatiriləngən Hudaqə boləğan qaxxaxlirini əsləp) əzining Hudaning aldida heli nalayiq ixlarni kuloğanlikini, gəp-səzdə gunahı bar adəm ikənlikinimu kərsətməqci. ■ **6:14** Yar. 46:9; Qəl. 26:5; 1Tar. 5:3 ■ **6:15** Yar. 46:10; Qəl. 26:12; 1Tar. 4:24 ■ **6:16** Yar. 46:11; Qəl. 3:17; 26:57; 1Tar. 6:1-30

17 Gərxonning oqulliri aililiri boyiqə: — Libni wə Ximəy.■

18 Kohatning oqulliri: — Amram, Yizhar, Hebron bilən Uzziəl. Kohat bir yüz ottuz üq yil əmür kərdi.■

19 Mərarining oqulliri: — Maqli wə Muxi. Bular nəsəbnamiliri boyiqə Lawiyning nəsilliri idi.■

20 Amram öz həmmisi Yokəbədni hotunlukka aldi, Yokəbəd uningə Hərun wə Musani tuqup bərđi. Amram bir yüz ottuz yəttə yil əmür kərđi.□ ■

21 Yizharning oqulliri: — Korah, Nəfəg wə Zikri idi.

22 Uzziəlning oqulliri: — Mixəəl, Əlzafan wə Sitri idi.

23 Hərun bolsa Nahxonning singlisini, yəni Aminadabning kızı Elixebani hotunlukka aldi. U uningə Nadab bilən Abihuni, wə Əliazar bilən Itamarni tuqup bərđi.■

24 Korahning oqulliri: — Assir, Əlkanah wə Abi'asaf; bular Korahlarıning nəsilliri idi.

25 Hərunning oqli Əliazar Putiəlning kizlirining birini hotunlukka aldi; u uningə Finihəsni tuqup bərđi; bular bolsa öz nəsəbi boyiqə həmmisi Lawiylarning jəmət baxlıkliri idi.

26 Pərwərdigarning: — Israillarni qoxunlardək top-topi bilən Misir zeminidin elip qıkinglar, degən əmrini tapxuriwaloquqilar dəl muxu

■ 6:17 1Tar. 6:2; 23:7 ■ 6:18 1Tar. 6:3; 23:12 ■ 6:19 1Tar. 6:4; 23:21 □ 6:20 «Amram öz həmmisi Yokəbədni hotunlukka aldi» — xu qaqda öz həmmisini hotunlukka elix mən'i qilinoqan əmr («Law.» 18:12-23) tehi Israiləqə berimligənidi.

■ 6:20 Mis. 2:1; Qel. 26:59 ■ 6:23 Qel. 3:2; 26:60; 1Tar. 5:29; 24:1

Harun bilən Musa idi. ²⁷ Israillar Misirdin qıqırilsun, döp Misirning padixaşi Pirəwngə söz kılğanlar döl bu kixilər, yəni muxu Musa bilən Harun idi.

Harunning Musaoğa wakalitən sözlixı

²⁸ Pərwərdigar Misirning zeminida Musaoğa söz kılğan waqtida ²⁹ Musaoğa: «Mən Pərwərdigardurmən. Sanga eytkinimning həmmisini Misirning padixaşi Pirəwngə degin», döp əmr kildi.

³⁰ Lekin Musa Pərwərdigarning aldida: — Məndək kalpuki hətnə kılınmioğan bir kixigə Pirəwn kandaqmu kulak salsun?» — döp jawap bərgənidi. ■

7

¹ Xuning bilən Pərwərdigar Musaoğa: — Mana, Mən Pirəwnning aldida seni Hudaning ornida kildim. Akang Harun bolsa sening pəyoğəmbiring bolidu. ² Mən sanga buyruqinimning həmmisini *uningoğa* dəysən; andin akang Harun Pirəwngə uning öz zemindin Israillarni qoyup berixi kerəkliki toqrisida söz kildu. □ ■ ³ Lekin Mən Pirəwnning kənglini qattıq kılınmən; buning bilən Mən Misir zeminida möjzilik alamətlər wə karamətlirimni köplöp

■ **6:30** Mis. 6:12; Mis. 4:10 □ **7:2** «**Harun bolsa sening pəyoğəmbiring bolidu**» — demək, Harun əzi Musaning sözlirini Pirəwngə yaki həlkəyə yətküzidu. ■ **7:2** Mis. 4:14

kərsitimən. ⁴ Xundaktimu, Pirəwn silərgə kulaq salmaydu. Əmma Mən Misirning üstigə həküm qikirip qolumni uzitip, qong balayi'apətlərnü quxürüp, qoxunlirim boləqan Əz qowmim Israillarni Misir zeminidin qikirimən. ⁵ Əz qolumni Misirning üstigə sozoqinimda, Israillarni ularning arisidin qikarəqinimda misirliklər Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu, — dedi.

⁶ Musa bilən Hərun xundak qildi; Pərwərdigar ularəqə kəndak tapiloqan bolsa, ularmu xundak qildi.

⁷ Ular Pirəwngə səz qiloqan waqıtta Musa səksən yaxka, Hərun səksən üq yaxka kirgənidi.

Hərunning həsisi

⁸ Pərwərdigar Musa bilən Hərunəqə səz kilip: —

⁹ Əmdi Pirəwn silərgə: — Əzünqlarni təstiklap bir məjizə kərsitinglər, desə, sən Hərunəqə: — Həsangni elip Pirəwnning aldioqə taxliəqin, dəp eytkin. Xundak qilixi bilənla həsa yilanoqə aylinidu, dedi.

¹⁰ Xuning bilən, Musa bilən Hərun Pirəwnning aldioqə berip, Pərwərdigarning buyruəqinidək qildi; Hərun həsisini Pirəwn bilən uning əməldarlırining aldioqə taxliwidi, u yilanoqə aylandı. □ ¹¹ U waqıtta Pirəwn danixmənliri wə sehrigərlirini qakirtip kəldi; Misirning jadugərlirimu əz jadusi bilən ohxax ixni qildi.

□ **7:10 «Pirəwnning əməldarliri»** — məzkur kitabta «Pirəwnning əməldarliri» ibraniy tilida «hizmətkarliri» degən səz bilən ipadilinidu.

¹² Ularning hər biri öz hasisini taxlidi; ular mu yilanoğa aylandi. Lekin Harunning hasisi ularning hasilirini yutup ketti. ¹³ Biraq Pərwərdigar eytkandək Pirəwnning kəngli kattiklik bilən Pərwərdigar eytkandək ularoğa kulak salmidi.

Birinqi apət — kan apiti

¹⁴ Andin Pərwərdigar Musoğa mundak dedi: — Pirəwnning kəngli kattik; u kowmni koyup berixni rət kilidu. ¹⁵ Əmdi sən ətə səhərdə Pirəwnning kexioğa baroqin (xu waqıtta u su boyioğa qikidu) — Sən uning bilən kəruşükə dəryaning boyida saklap turoqin; yilanoğa aylanoqan hasini qolungoğa eliwal. ¹⁶ Sən uning oğa mundak degin: — «Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar meni aldingoğa: «Qəldə Manga ibadət kilixi üqün kowmimni koyup bər» deyixkə əwətkənidi; lekin mana, bu waqitkiqə heq anglimiding. ¹⁷ Xunga Pərwərdigar sanga: — «Sən xu *alamət* bilən Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilisən», dəydu — Mana, mən qolumdiki hasa bilən dəryaning süyini ursam, su kanoğa aylinidu, ¹⁸ dəryaning belikliri ölüp, dəryaning süyi sesip ketidu; misirliklər sudin səskinip, iqəlməydiqan bolup qalidu».

¹⁹ Pərwərdigar Musoğa yənə: — Sən Harunoğa: — Hasangni elip misirliklarning suliri kanoğa aylansun dəp ularning üstigə, yəni eknliri, əstəngliri, kəlliri wə su ambarliri üstigə qolungni uzatqin. Xuning bilən pütkül Misir zeminida, hətta yaoqə wə tax kaqıldiki sularmu kanoğa aylinidu, degin, dedi.

20 Musa bilən Ҳарун Пәрвәрдигарнинг buyruoqinidək kildi; Ҳарун Pirəwn wə əməldarlarining көз aldida Ҳасини көтүрүп, дәрйанинг сүйини uruwidi, пүтүн дәрйанинг сүйи қаноға аylinip көтти. ■ 21 Дәрйадиккк беликлар өлүп, дәрйанинг сүйи sesip көтти. Misirlikлар дәрйанинг сүйини iqəlməyдиoqan болуп қалди, пүткүл Misir zemini қаноға toldi. 22 Lekin Misirning jadugərlirimu өз jaduliri bilən һәм xundak kildi. Bu səwəbtin Пәрвәрдигар eytkandək Pirəwnning көngli қattik болуп, ularoға қулақ salmidi; 23 əksiqə Pirəwn öyigə қaytip ketip, bu ixka һеқ pisənt қilmidi. 24 Дәрйанинг сүйини iqəlmigini үқүн барлиқ misirlikлар iqkүdək su tepix үқүн дәрйанинг ətrəplirini kolidi. 25 Пәрвәрдигар дәрйани urup, yənə yəttə күн өtti.

8

Ikkinqi apət — paқа apiti

1 Andin Пәрвәрдигар Musoға: — Pirəwnning aldioға берip uningoға: — Пәрвәрдигар mundak дəydu: — «Manga ibadət қilixka Öz қowmimni қoyup бər. 2 Lekin ularni қoyup берixni rət қilsang, mana, Mən dəlitingning һəmmə yerini paқilar bilən basturup urimən. 3 Дәрйада top-top paқilar пəyda болуп, *dəryadin* қikip ordangoға, һujrangoға,

■ 7:20 Mis. 17:5; Zəb. 78:44; 105:29

orun-körpənggə, əməldarliringning öylirigə kiriwalidu, xuningdək həlkingning uqisioqa, tonur wə tənigniliringgə yamixip qikiwalidu. □

⁴ Paqilar özüngning üstibexioqa, həlkingning üstibexioqa wə həmmə əməldarliringning üstibexioqa yamixip qikiwalidu» — degin, — dedi. ⁵ Pərwərdigar Musoqa: — Sən Hərunoqa: Paqilarning Misir zeminining üstigə qikixi üqün qolungni uzitip, hasangni ekinlar, ətənglər wə kölləning üstigə xiltioqin, degin — dedi.

⁶ Xuning bilən Hərun qolini Misirning suliri üstigə uzatti; xundak qiliwidi, paqilar qikip Misir zeminini kaplidi. ⁷ Lekin jadugərlərmu öz jaduliri bilən ohxax ixni kilip, Misir zemini üstigə paqilarni pəyda kildi. ⁸ Pirəwn Musa bilən Hərunni qakirtip: — Paqilarni məndin wə həlkimdin neri kilix üqün Pərwərdigardin ətününglar. Xundak bolsa, mən həlkingni Pərwərdigarqa qurbanlıq kilsun dəp qoyup berimən, dedi.

⁹ Musa Pirəwngə: — Boptu, mən izzitingni kilay, pəkət dəryadiki paqilarla kəlip, baxkiliri özüngdin wə öyliringdin ayrilsun dəp, sən, əməldarliring wə həlking üqün mening dua kilidioqan waqtimni bekitkin, dedi. □

¹⁰ U jawab berip: — Ətə bolsun, dedi.

Musa uningqa: — Hudayimiz Pərwərdigarqa ohxax heqbirining yoklukini bilixing üqün sening deginingdək bolsun. ¹¹ Paqilar səndin, öyliringdin, əməldarliring wə həlkingdin qikip

□ **8:3 «ordangoqa»** — yaki «öyünggə». □ **8:9 «mən izzitingni kilay»** — ibraniy tilida «məndin izzətkə muyəssər boləqin».

ketidu; pəkət dəryadila kalidu, dedi.

¹² Xuning bilən Musa wə Ҳарун Pirəwnning aldidin qikip kətti. Andin Musa Pirəwnning üstigə əwətilgən paқilar тоқrisida Pərwərdigarоја nida қildi.

¹³ Pərwərdigar Musaning tiliginidək қildi. Buning bilən оylərdiki, һoylilardiki wə etizlardiki paқilar оldi.

¹⁴ Həlk ularni yiqip dəwə-dəwə қildi, *pütkül* yurt-zemin sesiqilikқа toldi. ¹⁵ Lekin Pirəwn apəttin halas bolојinini kərgəndə, kənglini қattik қilip, Pərwərdigar eytkinidək ularоја kulақ salmidi.■

Üqinqi apət — paxa apiti

¹⁶ Andin Pərwərdigar Musоја: — Sən Ҳарunoја: — Ҳasangni uzitip, yərning topisini urојin. Buning bilən u paxioја aylinip, pütkül Misir zeminini қаplaydu, degin, — dedi.□

¹⁷ Ular xundақ қildi; Ҳарун қolini uzitip һasisi bilən yərning topisini uruwidi, adəmlər wə һaywanlarning üstibexini paxa basti; pütkül Misir zeminidiki topa-қanglar paxioја aylandi.■

¹⁸ Jadugərlərmu öz jaduliri bilən xundақ қilip paxa pəyda қilixқа urunoјan bolsimu, pəyda қilalmidi. Paxilar bolsa һəm adəmlərnin һəm һaywanlarning üstibexini қаplap kətti.

¹⁹ Andin jadugərlər Pirəwnгə: — Bu ix Hudaning barmiqining қilојini! — deyxiti. Lekin Pirəwn

■ **8:15** Mis. 7:14 □ **8:16 «paxioја»** — baxқа hil tərјimisi: «pit-larоја». Baxқа hil һaxarətlərnimu kərsitixi mumkin. ■ **8:17** Zəb. 105:31

kenglini kattik qilip, Pərwərdigar eytkinidək ularoqa kulak salmidi.

Tətinqi apət — kəküyünlər apiti

²⁰ Pərwərdigar Musoqa: — Ətə səhər qorup Pirəwnning aldioqa berip turoqin — (xu waqıtta u su boyioqa qikidu) uningoqa: «Pərwərdigar mundak dəydu: — Manga ibadət kilixi üqün Öz qowmimni qoyup bər!

²¹ Qünki əgər qowmimni qoyup bərmisəng, mana Mən sening wə əməldarliring, həlking üstigə, öyliringgə kəküyünlərnı əwətimən; xuning bilən misirliklərnıng öyliri wə hətta ular turuwatқан tupraqmu kəküyünlər bilən tolidu. □

²² Ləkin xu künidə Öz qowmim turuwatқан Goxən yurtini baxqıqə kilimən; xundak boliduki, u yərdə kəküyünlər tepilmaydu. Xuning bilən sən Mən Pərwərdigarning bu zeminda boləqanlikimni bilisən. □

²³ Xundak qilip Mən Öz qowmimni sening həlkingdin pərqləndürimən; bu möjizilik alamət ətə yüz beridu», dəp eytkin, dedi.

²⁴ Pərwərdigar deginini kildi. Pirəwnning öylirigə, əməldarlirining öylirigə kəküyünlər top-top bolup kirdi; pütkül Misir zeminining

□ **8:21 «kəküyünlər»** — bularning qaysi haxarət ikənliki hazır bizgə naməlum. «Zəb.» 78:45də bu haxarətlər adəmlərnı qakidioqanliki eytilidu, xunga bu haxarət kəküyün yaki xuningoqa ohxap ketidioqan bir hil qiwin bolsa kerək. □ **8:22 «...sən Mən Pərwərdigarning bu zeminda boləqanlikimni bilisən»** — Yaki «...sən Mən Pərwərdigarning yer yüzidə məwjut ikənlikimni bilisən».

həmmə yeri kəküyünlər tərpidin harab boluxқа baxlıdı. ■ 25 Pirəwn Musa bilən Hərinni qakirtip kelip ularoqa: Berip muxu zeminda Hudayinglaroqa kurbanlıq ötküzünglar, — dedi. 26 Lekin Musa jawab berip: — Bundak kılıx bizgə taza muwapıq bolmaydu; qünki biz Pərwərdigar Hudayimizoqa sunmaqı boloğan kurbanlıq mal misirliklaroqa nisbətən yirginqlıktur. Əmdi əgər biz misirlikların gəz aldıda yaman kərüngən nərsini kurbanlıq kılısak ular bizni qalmaqesək kılıwətməmdü? □ ■ 27 Biz üq künlük yolni besip, qəldə Pərwərdigar Hudayimiz bizgə buyruqınıdək uningə kurbanlıq sunuximiz kərək, dedi.

28 Pirəwn: — Siləni Pərwərdigar Hudayinglaroqa qəldə kurbanlıq ötküzüxkə baroqili qoyimən; pəkət bək yırak ketip qalmanglar, mening üqün dua qilinglar, dedi. 29 Musa jawab berip: — Mana, mən sening aldingdin qıqıp Pərwərdigarəqa iltija kılımən wə kəküyünlər sən Pirəwndin, əməldarliringdin wə həlkingdin ətə qıqıp ketidu; lekin Pirəwn yənə hiylə ixlitip, həlkni Pərwərdigarəqa kurbanlıq kılıxқа berixtin tosqıqı bolmisun, dedi.

■ 8:24 Zəb. 78:45; 105:31 □ 8:26 «Hudayimizə sunmaqı boləğan kurbanlıq mal misirliklarəqa nisbətən yirginqlıktur» — misirliklarəqa nisbətən «yirginqlıq boləqini» qoylardin ibarət idi. Ular qoylarıni, xundakla qoyqılarnimu yirginqlıq dəp qarəğan; lekin paydini kəzləp Misirdiki bəzi yərlərdə qoy beqilatti («Yar.» 46:34ni kərüng). Muxu ayətning baxқа birhil qüxəndürülüxi boyıqə, misirliklar bəzi mallarəqa (məsilən, kalilarning bəzi hillirioqa) qəkunatti. Əgər Israillar ular qəkunəğan birhil malni kurbanlıq kılısa, ular oqəzəplinətti, əlwəttə. ■ 8:26 Yar. 43:32; 46:34

30 Musa Pirəwnning aldidin qikip, Pərwərdigarğa xundak iltija kildi.

31 Pərwərdigar Musa tiliginidək kildi; u kəküylərləni Pirəwn, əməldarlıri wə həlkidin qikiriwətti; hətta bir tal kəküynmu qalmidi.

32 Lekin Pirəwn bu kətimmu kənglini kattik qilip, qowmni qoyup bərmidi. ■

9

Bəxinqi apət — waba apiti

1 Andin Pərwərdigar Musaga: — Pirəwnning aldigə berip uningə: — «Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Manga ibadət kilixigə Əz qowmimni qoyup bər.

2 Əgər ularni qoyup berixni rət qilip, yənila tutup turuwalidigə bolsang,

3 mana, Pərwərdigarning qoli etizliktiki qarpayliringning üstigə, at-exəklər, təgilər, wə qoy-kaliliringning üstigə quxüp intayin eoqir bir waba kəltüridu. 4 Lekin Pərwərdigar Israilning qarpaylirini misirliklarning qarpayliridin pərləndüridu. Nətijidə,

Israilning qarpayliridin heqbi əlməydu» — degin, dedi. 5 Pərwərdigar waqitni bekitip:

— Ətə Pərwərdigar zeminda bu ixni qilidu, dedi. 6 Ətisi Pərwərdigar xundak kildi;

misirliklarning barlıq qarpayliri əldi; lekin Israilning qarpayliridin birimu əlmidi.

7 Pirəwn adəm əwətip təkxüriwidi, mana,

Israillarning qarpayliridin birimu ølmigənidi. Lekin Pirəwnning kəngli kattik qilinip, u kowmni koyup bərmidi.

Altinqi apət — qaqa apiti

⁸ Andin Pərwərdigar Musa wə Hərunoqa: — Humdanning külidin qanggilinglarni toxkuzup elinglar, andin Musa uni Pirəwnning kəz aldida asmanoqa karitip qaqsun. ⁹ Xundak kilixi bilən kül pütkül Misir zeminini kaplaydioqan qang-tozan bolidu wə Misir zeminidiki həmmə yərdə adəmlər wə haywanlarning bədinigə qüxüxi bilən hürrek-hürrek qaqa qikiridu, — dedi. ¹⁰ Xuning bilən ular humdandin kül elip, Pirəwnning aldioqa berip turdi wə Musa uni asmanoqa karitip qaqtı; u adəmlər wə haywanlarning bədinigə qüxüxi bilən hürrek-hürrek qaqa qikardi. ¹¹ Jadugərlər qakilar dəstidin Musaning aldida turalmay qaldi; qünki jadugərlərnin bədininimu, baxqa barlik misirliklərninimu ohxax qaqa besip kətkənidi. ¹² Lekin Pərwərdigar Pirəwnning kənglini kattik kildi; xunga Pərwərdigar dəl Musoqa eytkinidək u ularoqa kulak salmidi.

Yəttinqi apət — möldür apiti

¹³ Andin Pərwərdigar Musoqa: — Ətə tang səhər kopup, Pirəwnning aldida turup uningoqa: «Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Kowmimni Manga ibadət kilixqa koyup bər; ¹⁴ qünki Mən bu qetim həmmə balayi'apətlirimni yürikinggə, əməldarliring wə

pukraliringning üstigə əwətimən. Buning bilən sən pütkül yər yüzidə Məndək baxka birining yox ikənlikini bilisən. ¹⁵ Qünki Mən qolumni uzitip, özüng wə qowmingni waba bilən urojan bolsam'idi, bu wakitkiqə sən yər yüzidin yokilip ketəttig. ¹⁶ Həlbuki, Mening seni ornungoşa tikliximdiki məksitim xu idiki, dəl Əz qudritimni sanga kərsitix, xundaqla namimning pütkül yər yüzidə jakarlinixi üqün idi.■

¹⁷ Sən yənə qowmimoşa qongqilik kilip, ularni qoyup berixni rət kiliwerəmsən? ¹⁸ Mana, ətə muxu wakitlarda Misir dəliti bina bolqandin buyan heq kərülüp bəqmioşan kattik məldürni yaqdurimən. ¹⁹ Xuning üqün adəm əwətip, haywan wə etizda bar-yokungni yioşip iqkiri solioşin; qünki öygə qayturulmay sirtta qaloşan adəm wə haywanlarning həmmisi məldürning astida kelip ölüp ketidu! — degin, dedi.

²⁰ Buni anglap Pirəwnning əməldarlırining arisidin Pərwərdigarning səzidin qorqqan hər bir adəm öz kulliri wə qarpaylırini yügürtüp öylirigə elip kəldi. ²¹ Ləkin Pərwərdigarning səzini etibarəşa almioşanlar öz kul wə mallirini taxkirida qaldurup qoydi.

²² Pərwərdigar Musəşa: — Misir zeminidiki hər yərdə, adəmlər üstigə, mallarning üstigə, xundaqla Misir zeminidiki dalalarning həmmə ot-qəplirining üstigə məldür yaqşun dəp, asmanəşa qarap qolungni kətürgin, dedi.

²³ Musa xuning bilən həsisini asmanəşa qaritip kətürüwidi, Pərwərdigar güldürməmini güldür litip, məldür yaqdurdi, yər yüzidə

qakmaq qekindiliri qepip yürätti. Xundak kılıp Pərwərdigar Misir zemini üstigə möldür yaoqdurdi. □ ²⁴ Möldür yeoqıp, möldür bilən ot arilax qüxti; möldür xunqə eoqır boldiki, Misir dəliti bina boləqandin tartip undak qattik möldür yeoqıp baqmioqanidi. ²⁵ Möldür pütkül Misir zeminining hər yeridə qüxüp, insan bolsun, haywan bolsun, həmmisini urdi; möldür etizdiki həmmə ot-qəpni urup, yərdiki həmmə dəl-dərəhlərnimu sunduruwətti. ²⁶ Pəqət Israillar olturuxluk Goxən zeminidila möldür yaoqmidi.

²⁷ Pirəwn adəm əwətip Musa bilən Hərunki qakirtip ularəqa: — Mən bu kətim gunah kildim! Pərwərdigar həkkanıydur; Səwənlik bolsa mən wə həlkimdin ətti. □ ²⁸ Yənə berip Pərwərdigardin ətünüp iltija qilinglar! Hudadin qikқан bu qattik güldürmamilar wə möldür yetip axti! Silərnə koyup berəy; silər əmdi muxu yərdə turuwərsənglar bolmaydu, — dedi.

²⁹ Musa uningəqa jawab berip: — Mən xəhərdin qikқanda, Pərwərdigar tərəpkə qarap qollirimni yeyip kətürimən; güldürmamilar xu haman besikip möldür yənə yaoqmaydu. Yər yüzi Pərwərdigarningkidur, dəp bilixing üqün xundak bolidu. ³⁰ Lekin sən wə sening əməldarliring, silərnə Pərwərdigar Hudadin tehiqə qorқmaywatқininglarni bilimən, dedi.

□ **9:23 «yər yüzidə qakmaq qekindiliri qepip yürätti»** — yaki «ot yər yüzigə tohtawisiz qüxti». □ **9:27 «Səwənlik bolsa mən wə həlkimdin ətti»** — yaki «mən əzüm wə həlkim rəzildur».

³¹ Xu qashda arpa bax qikirip, zioqir oqunqilioqan boloaqqa, zioqir wə arpa mældürdin wəyran kilindi. ³² Lekin buoqday bilən kara buoqday keyinrək bih qikaroaqqa, wəyran kilinmidi.

³³ Musa Pirəwnning aldidin ketip, xəhərdin qikip Pərwərdigar tərəpkə karap qollirini yeyip kətürdi. Xuning bilən güldürmama wə mældür tohtap, yamoqur yərgə yənə təkülmidi. ³⁴ Əmma Pirəwn yamoqur, mældür wə güldürmamilarning tohtioqinini kərgəndə, yənə gunah sadir kildi; umu, əməldarlimu kənglini kattik qilixti. ³⁵ Bu tərəkidə Pirəwnning kəngli kattik turuwerip, Pərwərdigar Musaning wasitisi bilən eytkandək, Israillarni qoyup berixni rət kildi. ■

10

Səkkizinqi apət — qekətkə apiti

¹ Andin Pərwərdigar Musoqa: — Pirəwnning aldioqa baroqin; qünki ularning arisida bu məjizilik alamətlərnə kərsitixim üqün Pirəwnning kənglini wə əməldarlirining kənglini kattik kilip koydum. ■ ² Bu ix bilən Mening misirliklarni kəndək rəswa kiləjanlikim wə ularning arisida kərsətkən məjizilik alamətlirimni sən oqlungning andin nəwrəngning kulioqqa yətküzisən. Buning bilən Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilisilər, dedi. □ ³ Xuning bilən Musa bilən

■ 9:35 Mis. 4:21; 7:3 ■ 10:1 Mis. 4:21; 9:34 □ 10:2 «**kəndək rəswa jazalioqanlikim**» — yaki «kəttik jazalioqanlikim».

Harun Pirəwnning aldioqa berip, uningoa: — Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: «Əzüngni aldimda təwən tutuxni qağanoqiqə rət kilisən? Manga ibadət kilix üqün qowmimni qoyup bər.

⁴ Qünki əgər sən qowmimni qoyup berixni rət kılsang, mana, Mən ətə sening yurtungoa qekətkə əwətimən. ⁵ Ular silər zemin yüzini kərmigüdək kilip yepiwetidu, silərninğ məldürdin aman qaləqan nərsiliringlarnimu, dalalarda əskən həmmə dəl-dərəhliringlarnimu yəp ketidu. ⁶ Ular orda-sarayliringoa,

əməldarliringning sarayliri, xundakla barlıq misirliklarning əylirigə tolup ketidu; bundak apətni ata-bowangliring wə ata-bowiliringning ata-bowilirimu yər yüzidə apiridə boləqandin tartip kərüp bakmioqan» — dedi-də, burulup Pirəwnning aldidin qikip kətti. ⁷ Pirəwnning əməldarliri uningoa: — Bu adəm bizgə qağanoqiqə tuzak bolar? Əz Hudasi Pərwərdigaroa ibadət kilixka bu adəmlərni qoyup bərgəyla! Misirning harab boləqinini tehiqə kərməywatamdila? — dedi.

⁸ Xuning bilən Musa bilən Harun Pirəwnning aldioqa yənə qakiritip kelindi. U ularoa: — Pərwərdigaroa ibadət kilix üqün beringlar; lekin baridioqanlar zadi kimlər? — dedi.

⁹ Musa jawab berip: — Yaxlirimiz wə qeriqürilər bilən, oqullirimiz wə kızlirimiz bilən, qoy wə kala padilirimizni elip həmmimiz barimiz; qünki biz Pərwərdigar üqün heyət ötküzüximiz kerək, dedi.

¹⁰ U ularoa: — Silərni bala-qakanglar bilən

qoxup qoyup bərginimdə, Pərwərdigar silər bilən billə boloqay! Mana, aldinglarda balayi'apət turuptu! □ ¹¹ Yoksu, bundak kixinglaroqa bolmaydu! Pərwərdigaroqa ibadət kixkə pəkət aranglardin ər kixilərle barsun! Qünki silərnin təlipinglar dəl xu əməsmidi! — dedi-də, ular Pirəwnning aldidin qoqlap qikirildi.

¹² Andin Pərwərdigar Musaqa: — Misir zeminining üstigə qolungni uzatqin. Xundak qilsang, qekətkilər Misir zeminini besip, zemindeki hərhil otyaxlarni, yəni möldürdin aman qaloqanning həmmisini yəp ketidu, dedi.

¹³ Musa həsisini Misir zeminining üstigə uzatti; Pərwərdigar xu küni wə keqisi zemin üstigə xərk xamili qikardi. Səhərdə, xərk xamili qekətkilərnəni uqurup kəldi. ■ ¹⁴ Qekətkilər Misirning pütkül zeminiqa yeyilip, Misirning pütün qegrininimu basti. Apət intayin eoqir boldi; ilgiri bundak qekətkə apiti bolup bakmioqan, mundin keyinmu uningdək bol-

□ **10:10 «Pərwərdigar silər bilən billə boloqay!»** — bu təhdit salidoqan, nahayiti kinayilik, həjwiyy gəp, əlwəttə. Baxka birhil tərjimisi «Pərwərdigarni silər bilən bolsun dəp, silərnəni bala-qaqanglar bilən qoxup qoyup berəmdim?». «**Mana, aldinglarda balayi'apət turuptu!**» — ibraniy tilida «yamanlik», «apət» yaki «balayi'apət» «ra» degən səz bilən ipadilinidu. Lekin misirliklarning muhım ilahı — «quyax ilahı»ning namimu «Ra» boloqaqqa, Pirəwnning səzi ikki bislik boluximu mumkin; undak boloqanda ikkinji mənisi: «Mening ilahim «Ra» silərnəni jazalaydu!» degənlik bolidu («aldinglarda «ra» turuptu!). Muxu ibarə baxka tərjimilərdə «Mana, silərdə yaman niyət bar!» dəpmu tərjimə qilinidu. ■ **10:13** Zəb. 78:46; 105:34,35

maydu.

¹⁵ Ular pütkül zeminning yüzini kaplidi, yər karangoqulixip kətti; ular möldürdin aman qaloqan zemindiki həmmə otyaxlarni wə dəldərəhlərləning barliq mewilirini yəp kətti. Xuning bilən pütkül Misir zemini təwəsidiki dəldərəhlərdə yaki daladiki gül-giyahlarda heq yexillik qalmidi.

¹⁶ Andin Pirəwn aldirap-tenəp Musa bilən Hərunni qakirtip ularqa: — Mən həm Hundayinglar Pərwərdigar aldidə həm silərləning aldinglarda gunah kildim. ¹⁷ Əmdi muxu bir ketim gunahimdin ötüp Pərwərdigar Hundayinglardin bu əlümni məndin elip ketixini iltija qilixinglarni ötünimən, — dedi.

¹⁸ Xuning bilən Musa Pirəwnning aldidin qikip Pərwərdigarqa iltija kildi. ¹⁹ Xuning bilən Pərwərdigar xamalni burap qərb tərəptin intayin küqlük boran qikirip, qekətkilərləni uqurup, Kizil Dengizqa qərk kildi; Misirning pütkül təwəsidə bir talmu qekətkə qalmidi. ²⁰ Ləkin Pərwərdigar Pirəwnning kənglini kattik qilip qoyqini üqün u Israillarni qoyup bərmidi.

Toyquzinqi apət — karangoquluk apiti

²¹ Andin Pərwərdigar Musaq: — Kəlungni asmanqa qaritip uzatkin; xuning bilən kattik bir karangoquluk bolidu, hətta adəm silisa kəliqa tuyuloqudək qoyuk karangoquluk Misir zeminini kaplaydu, — dedi.

²² Andin Musa kəlini asmanqa qaritip uzitiwidi, qoyuk bir karangoquluk Misir zeminini üq

küngiqə qaplap turdi. ■ 23 Üq küngiqə biri yənə birini kərəlməs wə ya heqkim öz jayidin kəzoqilalmas boldi; lekin barliq Israillar olturoqan jaylarda yorukluk bar idi. 24 Pirəwn Musani qakirtip uningoa:

— Berip, Pərwərdigaroa ibadət kilinglar. Pəkət koy wə kala padiliringlar qalsun; balaqakiliringlarnimu elip barsanglar bolidu, dedi.

25 Musa jawabən: — Undakta Hudayimiz Pərwərdigaroa kurbanlik kilixka *inaklik* kurbanliki wə keydürmə kurbanliqioa lazimlik qarpaylarni sən bizgə berəmsən? □

26 Özimizning qarpaylirimiz biz bilən birgə ketixi kerək, bir tuyikimu kəynidə qalsa bolmaydu; qünki Hudayimiz Pərwərdigaroa ibadət kilixka kurbanlik kilidioqinimizni bulardin taliximiz lazim. U yərgə yetip barmioquqə, Pərwərdigaroa qaysi kurbanliklar bilən ibadət kilidioqinimizni bilməymiz, — dedi.

27 Lekin Pərwərdigar Pirəwnning kənglini kattik kildi; u ularni yənila koyup bərmidi.

28 Pirəwn Musaoa: — Aldimdin yoqal! Hezi bol, ikkinqi manga kərüngüqi bolma! Qünki yüzümni yənə kərgən kününg jeningdin ayrilisən, — dedi.

29 Musa uningoa: — Rast eytting! Mən sening yüzüngni ikkinqi kərgüqi bolmaymən, — dedi.■

■ 10:22 Zəb. 105:27,28 □ 10:25 «**bizgə**» — ibranij tilida «kəlimizoa». «**bizgə berəmsən?**» — yaki «bizgə berixing kerək!». ■ 10:29 Ibr. 11:27

11

Oninqi apət — pütün Misirdiki tunji balilarning ölüxi. Musaning Pirəwngə eytkan ahirkı sözliri

¹ Xuning bilən Pərwərdigar Musaoğa: — Yənə bir apətni Pirəwning üstigə wə Misirning üstigə qüxürimən. Andin u silərnı bu yərdin ketixkə yol qoyıdu wə u silərnı həmmə nərsiliringlar bilən qoxup qoyup berip, bu yərdin mutlək qoqlap qikirıdu. □ ² Əmdi sən həlkqə tapılap: — Hər biringlar, ər kixilərnıng hər biri öz qoxnisidin, ayal kixilərnıng hər biri öz qoxnisidin kümüx buyumlarnı, altun buyumlarnı sorap alsun, degin, — dedi □ ■ ³ (Pərwərdigar həlkını misirliklərnıng aldida iltipat tapkuzdı. Xuningdək Musa degən bu adəm Misir zeminida Pirəwning əməldarlırının nəziridə bolsun, pıkralarning nəziridə bolsun, nahayıti uluq zat boldi). ■ ⁴ Andin Musa yənə: — Pərwərdigar mundak dəydu: — «Mən yerim keqidə qikiq Misirni kezip qikimən. ■ ⁵ Xu wəqıtta təhttə olturuwatkan Pirəwning tunji oqlidin tartip yaroqunqak tartıdıqan dedəkning tunji oqlıoıqə, xundakla barlıq qarpaylarning tunjiliri, yəni Misirdiki barlıq tunji jan igiliri ölıdu. ■ ⁶ Bu səwəbtin pütkül

□ **11:1** «Yənə bir apətni Pirəwning üstigə wə Misirning üstigə qüxürimən...» — bu sözlərnı Musa tehi Pirəwning aldidin qikmay turup Pərwərdigar unıngoğa eytkan bolsa kerək (8-ayətni kəring). □ **11:2** «həlkqə tapılap...» — ıbranıy tilida «həlkning kulaklırıoğa sez kılıp...». ■ **11:2** Mis. 3:22; 12:35 ■ **11:3** Mis. 12:36 ■ **11:4** Mis. 12:29 ■ **11:5** Mis. 12:12

Misir zeminida kattik bir peryad ketürülidu; uningdin ilgiri xundak peryad bolup bakmioqanidi, mundin keyinmu bundak peryad anglanmaydu. ⁷ Lekin Israillaroqa, mayli adamliri, mayli haywanatlirioqa bolsun, hotta bir tal itmu qawap koymaydu. Buningdin Pärwərdigarning misirliklar bilən Israilni pərkləndüridioqanlikini bilisilər».

⁸ — Xuning bilən bu əmədlarlingning həmmisi aldimoqa kelip, manga təzim kilip: «Sili əzliri wə siligə əgəxkən barlik qowmliri qikip ketixkəyla!» dəp eytidu, andin qikip ketimən» — dedi-də, kattik oqəzəp bilən Pirəwnning aldidin qikip kətti. □ ■

⁹ Pärwərdigar Musoqa: — Misir zeminida Mening karamət məjizilirimning köpləp kərsitilixi üqün Pirəwn silərgə kulak salmaydu, — degənidi.

¹⁰ Musa bilən Hərun bu karamət məjzilərnin həmmisini Pirəwnning aldidə kərsitip boldi; lekin Pärwərdigar Pirəwnning kənglini kattik kilip qoyoqini üqün u Israillarni uning zeminidin kətkili qoymidi. ■

□ **11:8** «Xuning bilən bu əmədlarlingning həmmisi aldimoqa kelip, manga təzim kilip: .. andin qikip ketimən» — dedi-də, kattik oqəzəp bilən Pirəwnning aldidin qikip kətti» — 1-8 ayəttə hatiriləngənlər Musa bilən Pirəwnning otturisida boləqan jedəl (10-babta hatiriləngə)ning dawami bolsa kerək. ■ **11:8** Mis. 12:30 ■ **11:10** Mis. 9:16; Rim. 9:17

12

Ətüb Ketix həyti

¹ Pərwərdigar Misir yurtida Musa wə Hərunoşa mundaq dedi: —

² Bu ay silərgə aylarning iqidə bexi, yılning tunji eyi bolidu. □ ³ Silər pütүн İsrail jamaitigə söz kılıp: — Bu aynıng onıncı küni həmminglar atiliringlarning ailisi boyiqə bir kəzini elinglar; hər bir ailigə birdin kəza elinglar. □ ⁴ Əgər məlum bir ailə bir kəzini yəp bolalmıoşudək bolsa, undaқта əy igisi yenidiki kəxnisi bilən birlixip adəm sanioşa qarap bir kəza elinglar; hər bir kixining ixtihasioşa qarap hesablap muwapıq bir kəza hazırlanglar. ⁵ Hərbiringlar tallaydıoşan kəzanglar bejirim, bir yaxlık ərkək bolsun; kəy yaki əqkə padiliridin tallansimu bolidu. ■ ⁶ Kəzini bu aynıng on tətinqi küniqiqə yeninglarda turoşuzunglar, — degin.

— Xu küni İsrailning pütkül jamaiti tallioşan melini gugumda soysun. □ ⁷ Andin ular

□ **12:2** «**Bu ay silərgə ... yılning tunji eyi bolidu**» — bu waqıttin ilgiri Hudaning həlki üqün yılning bexi küzdə (Səntəbrdə) baxlinatti (Mukəddəs Kitabta bununıngdin ilgiriki barlık waqıtlar xundaq hesablinatti). Ottura xərktiki əlləring həmmisining xundaq kalendari bar idi. □ **12:3** «**kəza**» — İbraniy tilida «kəza» değən söz oşlaknımu kərsitidu. ■ **12:5** Law. 1:3; 22:21; Mal. 1:8; 1Pet. 1:19 □ **12:6** «**gugum**» — İbraniy tilida «ikki kəq arilikida» değən söz bilən ipadilinidu — demək, kün petiwatқан qəşdin kərangəşü qüxküqə boləşan arilikteki waqıt. «Birinçi kəq» kəqkurun yaki kün petix, «ikkinçi kəq» keqini kərsətsə kerək. İsrailda ixlitilgən kalendar boyiqə yengi kün kəq kirixi bilən baxlinidu. Xunga xu keqə bilən birinçi aynıng on bəxinçi küni baxlinidu.

uning kenidin elip gəx yeyilgən öyning ixikning bax tərīpigə həm ikki yan kexikigə sürkəp qoysun. ⁸ Ular xu keqisi gəxini otta kawap kīlip yesun; uni petir nan wə aqqıq-qüqük kəktat bilən koxup yesun. ■ ⁹ Kət'iy ham yaki suda pixurup yemənglar, bəlki uni bax, put wə iq-qarinliri bilən otta kawap kīlip yənglar. ¹⁰ Uning heqnemisini ətigə qaldurmənglar. Əgər ətigə exip qaloqanliri bolsa, uni otka selip kəydürüwətinglar.

¹¹ Silər uni mundaq hələttə yənglar: — Uni yegəndə bəlliringlarni qing baqlap, ayaoqliringlaroqa kəx kiyip, kolliringlarda hasa tutqan həlda tez yənglar. U bolsa Pərwərdigarning «ətüp ketix» kəzsidur. □

¹² Qünki Mən u keqisi Misir zeminini kezip ətimən; Mən Misir zeminida məyli insan bolsun, məyli həywan bolsun ularning tunji tuoquloqan ərkikining həmmisini əltürimən; xuning bilən Mən Misirning barlıq but-ilahlırining üstidin həküm qikirimən; Mən Pərwərdigardurmən.

□ ¹³ Xu qurbanlıqning keni silər olturoqan öylərdə silərgə *nijat* bəlgisi bolidu; bu qanlarni kərginimdə silərgə ətüp turimən. Xuning bilən Misir zeminini uroqinimda həlakət elip

■ **12:8** Qel. 9:11; 1Kor. 5:8 □ **12:11** «U **bolsa Pərwərdigarning «ətüp ketix» kəzsidur**» — ibraniy tilida «Bu Pərwərdigarning «pasha»sidur». Ibraniy tilida «pasha» yaki «pesah» «ətüp ketix» degən uqumni bildüridu. «Ətüp ketix» degəning muxu yərdə nemini kərsətkini toqrisida 13-ayət wə izahətini kəring. □ **12:12** «**Misirning barlıq ilahlırining üstidin həküm kīlimən**» — bu muhım ix toqruluk «koxumqə səz»imizni kəring. Misirliklarning 80din kəp ilahlıri bar idi.

kelidioqan waba-apət silərgə təgməydu. □

Petir nan heyti

14 Bu kün silərgə hatirə kün bolsun; uni Pərwərdigarning heyti süpitidə ötküzüp təbriklənglar; əbədiy bəlgilimə süpitidə nəsildin-nəsilgə mənggü ötküzünglar. ■

15 Yəttə kün petir nan yənglar; birinçi küni öyünglardin *barliq* hemirturuqlarni yok qilinglar; qünki kimki birinçi kündin tartip yəttinçi künqigə bolduruləqan nan yesə, xu kixi Israil qataridin üzüp taxlinidu. 16 Birinçi küni silər muqəddəs ibadət soruni tüzünglar; yəttinçi künimu həm xundak bir muqəddəs ibadət soruni ötküzülsun. Bu ikki kün iqidə heqkandak ix-əmgək qilinmisun; pəkət hər kixining yəydioqinini təyyarlarxqa munasiwətlilik

□ **12:13 «silərgə ötüp turimən»** — yaki «silərdin ötüp ketimən» degən sözlər toqruluk ikki hil pikir bar: — (1) Pərwərdigarning «ötüp ketix»i uning Israillarni jazalimay öyigə kirməy «ötüp ketixi», (2) Pərwərdigar əwətkən «halak pərixtsisi» (23-ayət wə «Zəb.» 78:49ni kərüng) Israillarning öylirigə yetip kəlgəndə Pərwərdigar Əzi ularning öylirining ixikining aldioqa «ötüp turux»i bilən halak pərixtsisining yolini tosüp, muhapizət qilip saq qalduruxini kərsitixi mumkin. Biz ikkinçi pikirgə qayil bolduq («Yəx.» 31:5ni wə izaqatinimu kərüng). ■ **12:14** Mis. 5:1

ixlarnila qılsanglar bolidu. □ 17 Mən dəl xu küni silərnı koxun-koxun boyıqə Misir zeminidin qıqarəşinim üqün silər petir nan həytini ötküzüŋlar; xu künni nəsilədin-nəsilgə əbədiy bəlgilimə süpitidə həyt küni kılıp bekitinglar. 18 Birinqi ayning on tətinqi küni, kəqküründin tartip xu ayning yigirmə birinqi küni kəqkürünöiqə, petir nan yəŋlar. ■ 19 Yəttə kün iqidə öyliringlarda həq hemirturuq bolmisun; qünki musapir bolsun, zeminda tuoquloqan bolsun, kimki bolduruloqan nərsilərnı yesə xu kixi Israil jamaitidin üzüp taxlinidu. □ 20 Silər həqkəndəq bolduruloqan nərsini yeməy, kəyərdila tursanglar, petir nan yəŋlar. ■

□ **12:16 «ibadət soruni»** — muxu yərdiki «sorun» degən söz «sorunoqə qaqırılıx» degənni bildüridu. Nəgə qaqırılıdu? Muqəddəs Kitabta adətə təktilinidoqan ix həlkning jəm boluxı əməs, bəlki «**Hudaning** yenioqə yioqilixkə qaqırılıx»tin ibarət bolidu. Lekin muxu yərdə, bolupmu qəl-bayawandın ötüp səpər qıloqan waqtida, pütkül jamaət «muqəddəs qedir»ning aldioqə yioqilixi mumkin, wə keyin Pələstin zeminida turoqanda, ərkəklər bu əmr boyıqə hər yili «muqəddəs qedir»oqə, andın muqəddəs ibadəthanioqə yioqilidoqan bolidu («Qan.» 16:16). ■ **12:18** Law. 23:5; Qəl. 28:16 □ **12:19 «Israil jamaitidin üzüp taxlinidu»** — «öz həlkidin üzüp taxlinidu» yaki «jamaəttin üzüp taxlinidu» degənnıng mundəq birnəqə qüxənqisi boluxı mumkin: (1) Pərwərdigar Əzi uni öltüridu; (2) jamaət uni öltürüxi kerək; (3) jamaət uni ibadət sorunliridin həydiwetixi yaki pütkül jəmiyət uni paliwetixi kerək; (4) unıngdin həq nəsil qaldurulmaydu. Bizningqə baxkə ayəttə enik buyruq kərsitilmigəqkə, birinqi qüxənqə (Huda Əzi xu adəmnı dunyadin kətküzidu) tooqra boluxı mumkin, dəp qaraymız. ■ **12:20** Qan. 16:3

Tunji «ötüp ketix heyti», yani «pasha heyti»

21 Musa Israilning barlik aksakallirini qakirip ularoqa: — Berip hərbiringlarning ailisi boyiqə özünqlarəqa bir qozini tartip qikirip pasha qozisini soyunglar. □ ■ 22 Andin bir tu-

tam zupa elip uni kaqidiki qanoqa qilap, kaqidiki qanni ixikning bexi wə ikki kexikigə sürkənglar. Silərdin ətigəngiqə heqkim öyining ixikidin kət'iy qikmisun. □ 23 Qünki

Pərwərdigar misirliklarni urup halak qilix üqün, zeminni kezip etidu; U ixikning bexi wə ikki kexikidiki qanni kərgəndə, Pərwərdigar halak kiloquqining öyliringlarəqa kirip siləрни uruxidin tosux üqün *muhapizət kilip* ixikning aldioqa ötüp turidu. □ ■

24 Bu rəsim-kaidini özünqlar wə baliliringlar üqün əbədiy bir bəlgilimə süpitidə tutunglar. □

25 Silər Pərwərdigar Əz wədisi boyiqə silərgə beridioqan zeminoqa kirgininglarda bu heyklik ibadətни tutunglar. 26 Baliliringlar silərdin: «bu ibaditinglarning mənisi nemə?» — dəp sorisa,

■ 27 silər: «Bu misirliklarni uroqinida, Misirda

□ 12:21 «**pasha**» — yani «ötüp ketix heyti». ■ 12:21 Ibr. 11:28 □ 12:22 «**zupa**» — zupa birhil esümlük; baxqa bir ismi «lepəkgül». □ 12:23 «**halak kiloquqi**» — bəlkim birhil pərixitini kərsətsə kerək («Zəb.» 78:49ni kəring). «**ötüp turux**»

— «ötüp turux» yaki «ötüp ketix» degənniing mənisi toqruluk 12:13tiki izahatni kəring. ■ 12:23 Ibr. 11:28 □ 12:24 «**bu rəsim-kaidə**» — Hudaning keyinki əmliri boyiqə, «ötüp ketix heyti»da (1) hərbir ailining bir qozini qurbanlik qilixi; (2) uning gəxni keqidə yeyixi; (3) bu gəxni petir nan wə aqqik kəktatlar bilən billə yeyixi qatarliklar tələp qilinidu («Qəl.» 9:1-14, «Qan.» 16:1-8ni kəring). ■ 12:26 Yə. 4:6

Israillarning oylirining aldiqqa o'tup turup, bizning oydikilirimizni kutkuzoqan Pərwərdigarqa bolqan «o'tup ketix» kurbanliqi bolidu» — dānglar. Xuni angliqanda, hālk engixip *Hudaqqa* sājda kildi.

²⁸ Andin Israillar qaytip berip, Pərwərdigar dāl Musa bilən Hārunqqa əmr qilqandək ix kərdi.■

Tunji tuquloqan ərkəklərninġ oltürölüxi

²⁹ Wə xundak boldiki, yerim keqə bolqanda, Pərwərdigar Pirəwnning təhtidə olturuwatqan tunjisidin tartip zindanda yetiwatqan məhbusning tunjisioiqə, Misir zeminidiki tunji oqullarning həmmisini urup oltürdi, xundakla u haywanatlarınġ tunji tuquloqlirininġmu həmmisini oltürdi. ■ ³⁰ Adəm əlmigən bir mu oyl qalmoqqa, xu keqisi Pirəwnning əzi, uning barliq əmədarlıri wə barliq misirliklar keqidə ornidin kohti; Misir zeminida intayin kattik pəryad kətürüldi.■ ³¹ Pirəwn keqidə Musa bilən Hārunni qakirtip: — Turunġlar, silər wə Israillar bilən billə mening həkiminġ arisidin qiki ketinġlar; eytkinġlardək berip, Pərwərdigarqa ibadət kilinglar! ³² Silərninġ deginġlar boyiqə koy, əqkə, kala padilirinimu elip ketinġlar; mən üqünmu bəht-bərikət tilənglar, — dedi. ³³ Misirlik puqralarmu «həmmimiz əlöp kətükdəkmiz» deyixip, həkni zemindin tez qikiriwetix üqün ularni ketixkə aldiratti. ³⁴ Həlk tehi bolmoqan

■ 12:28 İbr. 11:28 ■ 12:29 Zəb. 78:51; 105:36; 135:8; 136:10

■ 12:30 Zəb. 105:36,38

hemirlirini elip, uni tängnilərgə selip, kiyim-keqəkliri bilən yөгəp, mürilirigə elip kətürüp mengixti. ³⁵ Israillar Musaning tapiliqini boyiqə kılıp, misirliklərdin kümüx buyumlar, altun buyumlar wə kiyim-keqəklərnı sorap elixti. ■ ³⁶ Pərwərdigar həlkni misirliklərnıng kəz aldida iltipat tapkuzoqini üqün misirliklər ularning əzlidiridin sorioqanlirini bərdi; xundak kılıp Israillar misirliklərdin oqəniymətlərnı elip kətti.

Israillarning Misirdin qikip ketixi

³⁷ Xuning bilən Israillar balılarnı həsabka almioqanda altə yüz mingqə ərkək bolup, Ramsəstin qikip, Sukkot xəhirigiqə piyadə mangdi. ³⁸ Ular bilən billə qong bir top xaloqut həlkmu ularoqa qoxulup mangdi, yənə nuroqun qarwılar, kəpligən kala-qoy padiliri bilən billə qikti. □

³⁹ Misirdin aloqaq qikkən hemirdin ular pətir nan-toqaqlarnı ətti; qünki ular Misirda birdəm-yerim dəm turoquzulmay həydəlgini üqün hemir bolmioqanidi; ular əzliri üqün yeməklik təyyarliwelixkimu ülgürəlmigənidi.

⁴⁰ Israillarning Misirda turoqan waqti jəmiy tət yüz ottuz yil boldi. ■ ⁴¹ Xundak boldiki, xu tət yüz ottuz yil toxkanda, dəl xu künidə Pərwərdigarning barlıq qoxunliri Misir zemnidin qikip kətti. ⁴² Xu küni keqidə ular

■ **12:35** Mis. 3:21; 11:2; Zəb. 105:37 □ **12:38** «xaloqut həlk» — keyinki wəkələrdin (məsilən, «Qəl.» 11:4 qatarlıklar) qarioqanda, Israillardin baxka birnəqəqə millətlərdin boləqan bir türküm kixilərnı kərsətsə kerək. ■ **12:40** Yar. 15:13; Ros. 7:6; Gal. 3:17

Misir zeminidin qikirilojini üqün, xu keqini ular Pərwərdigarning keqisi dəp tutuxi kerək; xu keqini barlıq Israillar əwladtin əwladkiqə Pərwərdigarğa atap tutup, tünixi kerək.

Ətüb ketix heytingin kaidə-tüzümliri

⁴³ Pərwərdigar Musa bilən Hərunoğa mundak degənidi: — Pasha kəzisi toqrisidiki bəlgilimə xu bolsunki: — Həqkandak yat əllik adəm uningdin yemisun. ⁴⁴ Ləkin hərkimning puloğa setiwaloğan kuli bolsa, u hətnə qilinsun, andin uningdin yesun.

⁴⁵ Əmma öyünlarda waqitlik turuwatқан musapir yaki mədikar buningdin yesə bolmaydu.

⁴⁶ Gəxni baxқа bir öygə elip qikmiqin; birlə öydə yeyilsun; kəzining həqbir səngiki sundurulmisun.■

⁴⁷ Pütkül Israil jamaiti bu heytni ötküzsun.

⁴⁸ Əgər sening bilən birgə turoğan musapir bolsa, Pərwərdigarğa atap pasha heytni ötküzməqci bolsa, undaқта aldi bilən barlıq ərkəkliri hətnə qilinsun; andin kelip heyət ötküzsun. U zeminda tuquloğan kixidək sanalsun. Ləkin həqbir hətnisiz adəm uningdin yemisun. ⁴⁹ Zeminda tuquloğan kixi həm aranglarda turoğan musapir üqün ohxax qanun-bəlgilimə bolsun.

⁵⁰ Xuning bilən Israillarning həmmisi dəl Pərwərdigar Musa bilən Hərunoğa buyruoqandək xu ixlarni ada qildi. ⁵¹ Xu

■ 12:46 Qəl. 9:12; Yh. 19:36

kunning ezidə Pərwərdigar Israillarni qoxun-qoxun boyiqə Misir zeminidin qikardi.

13

Tunji tuoquloqanni Hudaqə atax

¹ Pərwərdigar Musaqa: ² — Israillar arisida baliyatquning barliq tunji ərkək mewisini, məyli u insanning yaki haywanning bolsun, Manga atap muqəddəs qiloqin; u Manga mənsuptur, degənidi. ■

³ Musa həlkkə mundak dedi: — Silər Misirdin ibarət «kulluq makani»din qikqan bu künni yad etinglar; qünki Pərwərdigar silərnı bu yərdin qudrətlik qoli bilən qikardi. Buning üqün heq bolduruloqan nərsə yeyilmisun.

⁴ Abib eyining bügünki küni yoloqa qikqan kün. □ ■ ⁵ Əmdi Pərwərdigar sanga berixkə atabowiliringoqa kəsəm qiloqan, süt bilən həsəl ekip turidioqan zeminoqa, yəni Qanaaniy, Hıttiy, Amoriy, Hiwiy wə Yəbusiylarning zeminoqa seni elip baroqinida muxu *Abib* eyida xu ibadətı tutqin. ⁶ Yəttə künqiqə petir nan yənglar; yəttinqi künidə Pərwərdigarqa alahidə atioqan heyət ötküzölsun. ⁷ Yəttə kün iqidə petir nan yeyilsun; silərnıng aranglarda heqqandak

■ **13:2** Mis. 22:29; 34:19; Law. 27:26; Qəl. 3:13; 8:17; Luqa 2:23

□ **13:4 «Abib eyi»** — Israilning kalendari boyiqə yilning birinqi eyidur, ibraniylar ixlətkən kalendar boyiqə, bəzi yillirida Mart eyida, bəzi yillirida Aprilda baxlinidu (12:2ni kərüng). «Abib» degənnıng mənisı: «bih urux», «əsüp qikix»tur. ■ **13:4** Mis. 23:15

bolduruloqan nan tepilmisun wə ya qeçiriliring iqidə heq hemirturuqmu körünmisun. ⁸ Xu küni sən öz oqlungoqa: «Misirdin qikkinimda Pərwərdigarning manga kərsətkən iltipatini yad qilip təxəkkur bildürüx üqün, bu *heytni* ötküzimən», dəp qüxəndürgin.

⁹ Pərwərdigarning kanun-təlimining həmixə aozingdin qüxməsliki üqün, bu bəlgilimini qolungoqa bəlgə qilip seliwal, pexanənggə kaxkidək əslətmə qilip ornitiwal; qünki Pərwərdigar seni kudrətlik qoli bilən Misirdin qikardi. ¹⁰ Əmdi bu bəlgilimini yilmu-yil bekitilgən waqtida tutqin.

¹¹ Pərwərdigar sən bilən ata-bowiliringoqa qiloqan kəsimi boyiqə seni Qanaaniylarning zeminoqa elip berip, uni sanga təkdım qiloqandin keyin, xundak qilixing kerək: — ¹² barlıq baliyatquning tunji mewisini Pərwərdigaroqa atap sunisən; xundakla qarpay melingning həmmə tunji ərkəklirimu Pərwərdigaroqa mənsup bolsun. □ ■ ¹³ Əmma exəklərləning həmmə tunjilirining ornioqa birdin qoza bərgin. Əgər uning ornioqa birnərsə bərmisəng, uning boynini sunduruwətkin. Oqulliringlar arisida barlıq tunjilirining ornioqa

□ **13:12** «... Həmmə tunji ərkəklirimu Pərwərdigaroqa mənsup bolsun» — Pərwərdigar Misirda barlıq tunjilarni əlümdin qutkuzoqan bolup, ularning həmmisi «əlümdin tir-ilgəndək» uningoqa mənsup idi. Əmma (insan bolsun, mal bolsun) tunji tuquloqanlar bolsa pütkül ailigə wəkillik qilatti.

■ **13:12** Mis. 22:30; 34:19; Law. 27:26; Qel. 8:17; Əz. 44:30

hərlük bədili tələxüng kerək.□

¹⁴ Keyinki künlərdə oqlung səndin: «buning mənisi nemidur», dəp sorisa, sən uningəja jawab berip: «Pərwərdigar qüdrətlik qoli bilən bizni Misirdin qikirip, «kulluq makani»din azad qildi. ¹⁵ Xundaq boldiki, Pirəwn boyni qattiklik kılıp bizni qoyup berixni rət qiloqinida, Pərwərdigar Misir zeminidiki barlıq tunji tuquloqlarni, insanning bolsun, malning bolsun, həmmisini urup öltürdi; buning üqün mən malning baliyatqusuning tunji mewisini, yəni həmmə tunji tuquloqlan ərkəklirini Pərwərdigarəja atap qurbanlıq kılıp sunimən wə oqullirimning hər bir tunjiliri üqün hərlük bədili tələp berimən», dəp eytkin. ¹⁶ Bu bəlgilimini qolungəja əslətmə-bəlgə kılıp seliwal, pexanənggə kaxkidək əslətmə kılıp ornitiwal, qünki Pərwərdigar qüdrətlik qoli bilən bizni Misirdin qikardi» — degin. ■

Bulut tüwrüki wə ot tüwrüki

¹⁷ Əmma Pirəwn həlkni ketixkə qoyoqandin keyin, Filistiyləarning zeminidiki yol yəqin bol-simu, Huda ularni xu yol bilən baxlimidi; qünki u: «həlkim jənggə uqrap qalsa, qorkup puxay-man kılıp, Misiroqə yenip ketixi mumkin» dəp

□ **13:13 «əxəkləarning həmmə tunjilirining orniqə birdin qoza bərgin...»** — omumən eytkanda, ulaqlarni qurbanlıq kılıxka bolmaytti; pəkət qoy, kala, oqlaq wə kəptər qatarlıqlarla bolatti. Yənə kelip, ulaqlarning orniqə qoylarni qurbanlıq kılıxka ruhsət berilixidə ulaqlarning iqtisadiy qimmitining yukiriliki nəzərgə elinqlan. ■ **13:16** Mis. 13:9; Qan. 6:8; Pənd. 3:3

oyliqanidi. ¹⁸ Xu səwəbtin Huda həlkni aylan-
durup, Kizil Dengiz tərəptiki qəlning yoli bilən
baxlap mangdi. Xundak kılıp Israillar Misirdin
qikkinida, qorallinip jənggə təyyar bolup tərtip
bilən mangdi.

¹⁹ Musa Yüsüpning səngəklirinimu billə eli-
walidi; qünki Yüsüp əslidə Israilning oqulliri
bolqan *qerindaxlirini*: «Huda qoqum siləni
yoqlap həlinglardin həwər alidu; xu qaşda silər
mening səngəklirimni muxu yərdin billə elip
ketinglar» dəp kəsəm kılduroqanidi. □ ■

²⁰ Andin ular Sukkottin qikip, qəlning qetidiki
Etam degən yərdə qedirlirini tikti. ²¹ Əmdi
Pərwərdigar ularqa yol kərsitixkə kündüzi
bir bulut tüwrükidə, keqisi yoruqluq berixkə
ot tüwrükidə bolup ularning aldida yürətti.
Xuning bilən ular keqə-kündüz yol yürələytti.

²² Bulut tüwrüki kündüzi, ot tüwrüki keqisi
həlktn ayrilmay, aldida yürətti.

14

Israillarning Kizil Dengizdin ətüxi

¹ Pərwərdigar Musaqə: ² — Sən Israillarqa:
«Silər burulup Migdol bilən dengizning ar-
ilikidiki Pi-Həhirotning aldışa berip qedir
tikinglar; Baal-Zefonning udulidiki dengizning

□ **13:19** «...yoqlap həlinglardin həwər alidu» — bu ibranıy
tilida pəqət «yoqlap» degən birlə sez bilən ipadilinidu. ■ **13:19**
Yar. 50:25; Yə. 24:32

boyida qedir tikinglar», degin. □ ■³ Xuning bilən Pirəwn: «Israillar zeminda ezip qaldi, qelning iqida kamilip qaldi» dəp oylaydu; ⁴ Israillarni qoqlisun dəp Mən Pirəwnning kenglini kattik qilimən; xundak qilip, Mən Pirəwn wə uning pütkül qoxunliri arkilik Öz uluqlukumni ayan qilimən; wə misirliklar Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilidu, — dedi.

Israillar Hudaning səzi boyiqə qildi. ■

⁵ «U həlk keqip kətti» dəp Misirning padixahioqa həwər beriliwidi, Pirəwn bilən əməldarliri həlk toqrisidiki qararidin yenip: «Israillarni kulluktin koyuwətkinimiz, bu zadi nemə qilənimiz?!» — deyixti.

⁶ Pirəwn dərhal jəng hərwisini qoxturup, öz həlkini baxlap yoloqa qikti. ⁷ U yənə altə yüz hillanoqan jəng hərwisi, xundakla Misirdiki barlik jəng hərwilirini yioqdurup, ularning hərbirigə ləxkər baxliklirini olturoquzup elip mangdi. ⁸ Pərwərdigar Misirning padixahi Pirəwnning kenglini kattik qiləini üqün, u Israillarni qoqlidi. Bu qaoqda Israillar qollirini egiz kətürüxkən halda Misirdin qikip bolənanidi. □

⁹ Misirliklarning *həmmisi* yəni Pirəwnning barlik atliri bilən jəng hərwiliri, atlik ləxkərliri bilən pütkül qoxuni ularni qoqlap, Israillar dengiz boyioqa qedir tikkən jayda, yəni Pi-Həhirotning yenida, Baal-Zefonning udulida

□ **14:2 «dengiz»** — «Kizil Dengiz»ni kərsitidu. Həritini kəring.

■ **14:2** Qel. 33:7 ■ **14:4** Mis. 4:21; 10:20 □ **14:8 «kollirini egiz kətürüxkən halda»** — huxallik, mərdanilik bilən, demək.

ularoqa yetixti. ■ 10 Pirawn yeqinlaxkanda, Israillar bexini ketürüp qariwidi, mana, misirliklar ularning arkisidin yürux kilip qoqlap keliwatatti! Xuni kergändə Israillar tolimu qorkuxup, Pərwərdigaroqa nida-pəryad ketürdi.

11 Ular Musoqa: — Misirda gəristan tepilmamidi, sən bizni qəldə əlsun dəp muxu yərgə elip kədingoqu?! Bizni Misirdin elip qikip, bizgə mundaq kiləjining nemisi?! 12 Misirda turoqan waqtimizda biz sanga: «Bizni misirliklarning kullukida boluximizoqa koyoqin, biz bilən karing bolmisun» dəp eytmiqanmiduk? Misirliklarning kullukida boləjimiz qəlgə kelip əlginimizdin əwzəl bolatti! — dedi.■

13 Buning bilən Musa həlkə: — Qorkmay, tik turunglar, Pərwərdigarning bəgün silərgə yürgüzidioqan nijatini kərisilər; qünki silər bəgün kərgən misirliklarni ikkinqi kərməysilər.

14 Pərwərdigar silər üqün jəng kilidu, lekin silər bolsanglar jim tursanglarla boldi, dedi.

15 Andin Pərwərdigar Musoqa: — Nemixka sən Manga pəryad ketürisən? Israillaroqa: «Aldioqa menginglar» dəp buyruoqin. 16 Lekin sən hasangni ketürüp qolungni dengizoqa uzitip, uni ikkigə bəlgin; xundaqta, Israillar dengizning otturisidin quruk yər bilən etüp ketidu.□

17 Mana, Mən ularni qoqlisun dəp misirliklarning kəngüllirini kattik kilimən, xuning bilən Mən Pirawn wə uning pütkül qoxuni, jəng

■ 14:9 Yə. 24:6 ■ 14:12 Mis. 6:9 □ 14:16 «etüp ketidu» — bu ikkinqi «etüp ketix»tur. «etüp ketix heyti»da aldinqi wə bu «etüp ketix» əslinidu (12:13, 23nimu kəring).

harwiliri wə atlikliri arkilik Öz uluqlukimni ayan kilimən. ¹⁸ Xundak kilip, Mən Pirəwn wə uning jəng harwiliri wə atlikliri arkilik Öz uluqlukimni ayan kilənimda, misirliklar Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilidu, dedi.

¹⁹ Israilning qoxunining aldida yürüwatқан Hudaning Pərixtsisi əmdi ularning kəynigə ətти; xuningdək ularning aldida mangoqan bulut tüwrükimu ularning kəynigə yətkilip, □

²⁰ misirliklarning qedirgahi bilən Israilning qedirgahining arilikida tohtidi; bu bulut bir tərəptə karangoquluk qüxürüp, yənə bir tərəptə keqini yorutti. Buning bilən pütүн bir keqə bir qoxun yənə bir qoxunoqə yekin keləlmidi. □

²¹ Musa qolini dengizning üstigə uzatti; Pərwərdigar pütүн keqə xərktin küqlük bir xamal qikirip, dengizning süyini kəynigə yandurdi; U suni yandurup dengizni kuruk yər kildi, sular ikkigə bəlündi. ■ ²² Xu tərکیدə Israillar dengizning otturidiki kuruk yərdin mengip, ətüp kətti; sular bolsa ularning ong wə sol yenida kətürülüp tamdək turatti. □ ■

²³ Əmma misirliklar ularni qoqlap keliwatatti — Pirəwnning barlik atliri, jəng harwiliri wə atlik ləxkərliri ularning kəynidin dengizning otturisiqə qəldi. ²⁴ Tang atqanda xundak

□ **14:19 «Hudaning Pərixtsisi»** — bu zat tooqruluk 3:2 wə uning izahatini kəring. □ **14:20 «bu bulut bir tərəptə karangoquluk qüxürüp...»** — xu waqit aynig otturisi

boloqaqqa, adəttə ayding bolatti. ■ **14:21** Yə. 4:23; Zəb. 78:13; 106:9; 114:1-7 □ **14:22 «ətüp kətti»** — Yəhudiylar «ətüp ketix»

həytini təbrikligəndə, muxu Kizil Dengizdin «ətüp ketix»nimu əsləp təbrikləydu. ■ **14:22** 1Kor. 10:1; Ibr. 11:29

boldiki, Pərwərdigar ot bilən bulut tüwrükidə turup misirliklarning qoxunioğa qaridi wə misirliklarning qoxunioğa parakəndiqilik qūxürdi. ²⁵ U ularning hərwilirining qaklirini patkuzup, həydəp mengixini müxkül kildi. Misirliklar: — Yürünglar, Israilning aldidin qaçayli, qünki Pərwərdigar ular üqün misirliklaroğa qarxi jəng kiliwatidu, — deyixti. □

²⁶ Pərwərdigar Musağa: — Sular yenip misirliklarning üstigə, ularning jəng hərwilirining üstigə wə atliklirining üstigə ekip berip, ularni qəktürüwətsun dəp qolungni dengizning üstigə uzatqin, — dedi.

²⁷ Musa qolini dengizning üstigə uzitiwidi, tang atqanda dengizning süyi yənə əsliy həlitigə yenip kəldi. Qəqiwatqan misirliklar ekinoğa qarxi yügürüxti, Pərwərdigar ularni dengizning otturisida mollak atkuzdi. ²⁸ Su əsligə yenip kelip, jəng hərwiliri bilən atliklarni, yəni Israillarning arqidin qoqlap dengizoğa kirkən Pirəwnning pütkül qoxunini oqərk kiliwətti; ulardin birimu saq qalmidi. ■ ²⁹ Ləkin Israillar dengizning otturisidiki quruk yər bilən mengip otip kətti; sular ularning ong wə sol yenida kətürülüp tamdək turatti. ■ ³⁰ Xu tərıqıdə Pərwərdigar u küni Israillarni misirliklarning qolidin kutkuzdi; Israillar misirliklarning dengizning boyıda əlük yatqinini kərđi. ³¹ Israil həlki Pərwərdigarning misirliklaroğa ixlətkən zor kudritini kərüp, Pərwərdigardin qorqti;

□ **14:25** «u ularning hərwilirining qaklirini patkuzup,...» — baxqa birnəqqə hil tərjimilirimu uqrixi mumkin. ■ **14:28** Zəb. 78:53; 106:11 ■ **14:29** Zəb. 77:19

ular Pərwərdigarə wə uning quli Musəə qə
ixəndi.

15

Musaning Hudaə qə mədhıyə əkuxı

¹ Xu qə qə qə Musa bilən Israillar Pərwərdigarə qə mədhıyə əkux munu küynı eyttı: —

«Mən Pərwərdıgarnı mədhıyləp küy eytay, Qünki U karamət uluəlukını kərsəttı;

U at wə mingüqını dengızə taxlıwəttı. □ ■

² Mening küqüm hə mənıng küyüm Yah Əzıdur;

U manganı njat boldı;

U mənıng Təngrımdur, mən Unı uluəlaymən;

U mənıng atamning Hudasıdur, mən Unı alıy dəp mədhıyləymən. □ ■

³ Pərwərdıgar jəngqıdur,

Yahwəh Unıng namıdur. □

⁴ Pırəwnning jəng hərwlırını hə kəxunlırını dengızə taxlıwəttı;

Unıng alıy ləxkər baxlıqlırını Kızıl Dengızda ətərk kılını.

□ **15:1** «U karamət uluəlukını kərsəttı» — yaki «U xanlıq ələlibə kuqti». ■ **15:1** Zəb. 106:12 □ **15:2** «Yah» —Muxu tərjımıdə biz Hudanıng «Yahwəh» yaki «Yəhəwah» degən namını

«Pərwərdıgar» dəp tərjımə kılıduq. «Yah» bolsa «Yahwəh» degən bu ismıng kışkartıləqan xəklıdur. ■ **15:2** Zəb. 18:2; Zəb. 118:14; Yəx. 12:2 □ **15:3** «Yahwəh» —Muxu tərjımıdə biz Hudanıng «Yahwəh» yaki «jəhəwah» degən namını adətə

«Pərwərdıgar» dəp tərjımə kılıduq. Mənısi «Əzəldın Boləuqı». 3:13-14 wə ızahatnı kərüng.

⁵ Qongkur sular ularni k m w tti,
Ular huddi taxt k dengiz tegigə q k p k tti.■

⁶ Sening ong k lung,  y Pərwərdigar,
Kudriti bilən xan-x r p tapti;
Sening ong k lung,  y Pərwərdigar,
D xm nni kukum-talkan kiliw tti.■

⁷  z ulu lukungning h ywisi bilən  z ngg 
karxi qikkanlarni nabut kilding,
Sən otluk   zipingni  w tting,
U samanni k y rg n ott k ularni yutuw tti.

⁸ Dimioingning n pisi bilən sular deng bolup
 rlidi,
Juxkunli an dolkunlar deng k bi tik turdi,
Dengizning otturidiki qongkur sular qaturup
koyuldi.□ ■

⁹ D xm n dedi: «Mən ularni ko laym n, yetix-
im n, olja elip  l xt rim n,
Ulardin d rdimni qikirim n,
Kiliqimni su urup,  z kolum bilən ularni nabut
kirim n».

¹⁰ Lekin Sən n pising bilən p wlding,
Dengiz ularni k m w tti;
Ular juxkunluk sularda ko uxund k q k p
k tti.■

¹¹ Ila larning arisida,  y Pərwərdigar,
Kim Sening tengdixing bolsun?
Pak-muk dd slik iqid   z h ywitingni
k rsitid an,
H md-m d iyil r arisida d h tlik turid an,

■ 15:5 N h. 9:11 ■ 15:6 Z b. 118:15,16 □ 15:8
«Dimioingning n pisi bilən» — yaki «k hringning ro i
bilən». ■ 15:8 Y x. 63:12,13; H ab. 3:10 ■ 15:10 Z b. 74:13;
106:11

Møjizə-karamət yaritidioqan,

Səndək kim bolsun?

¹² Sən ong qolungni uzitixing bilən,

Yər-zemin ularni yutuwətti.

¹³ Lekin Əzünggə həmjəmət kılıp kutkuzoqan
qowmni rəhimdillikıng bilən baxlap qıqting;

Sən ularni Əz mukəddəs makanıngoqa kudriting
bilən hıdayət kılıp yetəkliding. □

¹⁴ Yat həlklər buni anglap, titrixip kətti;

Filistiyədə turuwatqanlarni toloqaktək azab tutti.

¹⁵ Andin Edomning əmirleri dəkkə-dükkigə
qüxti;

Moabning palwanlirini bolsa, rasa titrək basti;

Qanaan zeminidikilərnıng yüriki su bolup aqti; ■

¹⁶ Qorqunq wə dəhxət ularni basti;

Bilikingning həywiti bilən ular huddi taxtək
midirliyalımay qaldı;

Həlking ötüp kətküqə, i Pərwərdigar,

Əzüng rənə təlöp hər kıloqan həlking ötüp

□ **15:13 «həmjəmət kılıp kutkuzoqan»** — muxu ibarə
ibraniy tilida «daal» degən bir peil bilənla ipadilinidu. Bu
peil toqruluk «Təbirlər» wə «Ayup» 19:25 wə izahatinimu
kərüng. **«Əz mukəddəs makanıngoqa»** — ibraniy tilida «Əz
mukəddəslikıngning makanıngoqa». ■ **15:15** Qan. 2:4

boluquqə. □ ■

17 Ularni baxlap kirip,
 Öz mirasing bolqan taqda kəqəttək tikisən,
 Öz makaning kılqan jayqə, i Pərwərdigar,
 Öz qolliring təyyarlıqan muqəddəs jayqə, i
 Rəb, ularni elip barisən.

18 Pərwərdigar əbədil'əbədgiqə padixah bolup
 həküm süridu!

19 Qünki Pirəwnning atliri,
 Jəng hərwiliri atlıqliri bilən billə dengizqə kirip
 boldi;
 Pərwərdigar dengizning sulirini ularning üstigə
 yandurdi,

Lekin Israillar bolsa dengizning otturisidin
 quruk yərdin mengip ətüp kətti. □

20 Andin Hərunning hədisi pəyoqəmbər Məryəm
 qolıqə dapni aldi, barlıq kız-ayallarmu qolıqə
 dap elip, ussul oynixip uningqə əgəxti. ■

21 Məryəm ularqə jawabən mundak küyni
 oqudi: —

«Pərwərdigarni mədhıyıləp küy eytinglar,

□ **15:16 «Özüng rənə töləp hər kılqan həlking»** — bu uqum yukiriki 13-ayəttiki «Sən həmjamət kilip kutquzqan... həlking» degən uqumqə yekındur. «... **Özüng rənə töləp hər kılqan həlking ətüp boluquqə**» — bu ayət bexarət bolup: (1) Qanaandiki həlk wə Moabtiki ahalilər Hudaning həlkinging Misirdin qikkinini anglap ulardin intayın qorkıdu («Yə.» 2:8-11ni kərüng); (2) keyinki künlərdə Israil Qanaan zeminini igiləxkə İordan dəryasidin «ətıdu». Bu ix boluquqə heqkəndak baxka əl-millət ularning yolını tosuwalalmaydu (17-ayətni kərüng).

■ **15:16** Qan. 2:25; 11:25; Yə. 2:9 □ **15:19 «...quruk yərdin mengip ətüp kətti»** — bəzi tərjimilərdə Musaning bu xeiri 18-ayət bilən tohtaydu. ■ **15:20** 1Sam. 18:6

Qünki U zor uluqlukini kersætti;
U at wæ mingüqini dengizoqa taxliwætti!».□

Huda hælqni sinaydu — Marahtiki aqqiq su

²² Andin Musa Israillarni Kizil Dengizdin baxlap, Xur qeligæ elip bardi. Ular uda üq kün qeldæ yürüp, su tapalmidi. ²³ Andin ular Maraħka yetip kældi; lekin u yærning süyi aqqiq bolup, süyini iqkili bolmaytti; xunga u jayning nami «Maraħ» dæp koyuloqan. □ ■ ²⁴ U waqitta halayik: — Biz nemæ iqimiz? — dæp Musadin aqrinip oqotuldaxkili turdi.

²⁵ U Pærwærdigaroqa pæryad kêtürdi; Pærwærdigar uningoqa bir dærahni kersætti; u dærah yaqiqini elip, suqa taxliwidi, su tatlik suqa aylandi. U yærdæ Pærwærdigar ularoqa hæküm-bælgilimæ bekitip, ularni sinap, mundaq dedi: — ²⁶ «Əgær silær kængül koyup Hudayinglar Pærwærdigarning sözini anglap, Uning næziridæ durus boloqanni kilip, æmrlirigæ kulak selip, barlik hækümlirini tutsanglar, undaqta, Mæn misirliqlarning üstigæ saloqan kesællærdin heqbirini üstünggæ salmaymæn; qünki Mænki silærgæ xipalik bærgüqi Pærwærdigardurmæn».□

²⁷ Andin ular Elimoqa yetip kældi. Xu yærdæ on ikki bulaq bilæn yætmix horma dærihi bar idi; ular xu yærdæ sularning boyida qedir tikti.

□ **15:21** «U zor uluqlukini kersætti» — yaki «U xanlik oqelibæ kuqti». □ **15:23** «Maraħ» — «aqqiq» degæn mænidæ. ■ **15:23** Qel. 33:8 □ **15:26** «Pærwærdigarning sözini» — ibraniiy tilida «Pærwærdigarning awazini».

«Misirdin çiqix»-teki səpər

16

Manna bilən bədünə

¹ Andin Israillarning pütkül jamaiti Elimdin yoloğa atlandı; Misir zeminidin çikip, ikinci eyining on bəxinçi künidə Elim bilən Sinayning otturisdiki Sin qəligə yetip kəldi. ■ ² Əmma Israillarning pütkül jamaiti qəldə Musa bilən Hərurning yaman gəpini kılıp oqotuldaxkili turdi. ³ Israillar ularoğa: — Pərwərdigarning qəli bizni Misir yurtidila öltürüwətkən bolsa

■ 16:1 Qəl. 33:5-49

bolmasmidi! Xu yərdə biz gəx kaynawatkan qazanlarni qəridəp olturup, toyojudək nan yemigənmiduk? Lekin silər bu jamaətning həmmisini aqlik bilən öltürməkqi bolup bizni bu qəlgə elip kəldinglar! — deyixti. □ ■

⁴ Buning bilən Pərwərdigar Musoqa: — Mana, Mən asmandin silərgə nan yaqdurimən; xuning bilən həlk hər küni qikip, bir künlük lazimlikini yiojiwalsun. Bu tərکیدə Mən ularning Mening qanun-əmririmdə mangidioqan-mangmaydioqanlikini sinaymən. ■ ⁵ Hər həptining altinqi küni xundak boliduki, ular yiojiwaloqanlirini təyyarlisun; u baxka künlərdə erixidioqinidin bir həssə kəp bolidu, — dedi.

□ ⁶ Andin Musa bilən Hərun barlik Israilarəqa: — Bügün ahxam silərnə Misir zeminidin elip qikkuqining Pərwərdigar ikənlikini bilisilər wə ⁷ ətə silər Pərwərdigarning xan-xəripini kərisilər; qünki U silərnə Uning yaman gəpini qilip oqotuldaxqininglarni anglidi; bizgə kəlsək, silər yaman gəpimizni qilip oqotuldiojudək biz kim iduk? — dedi.

⁸ Musa yənə: Pərwərdigar bügün ahxam silərgə

□ **16:3 «Pərwərdigarning qoli bizni Misir yurtidila öltürwətkən bolsa bolmasmidi!...»** — ularning qaxxaliri tolimu orunsiz idi, əlwəttə. Qünki birinqidin, Israillarning Misirdin elip kəlgən qarwa malliri az əməs idi (12:38ni kəring). Ikkinqidin, ular Misirdə qulluqta boləqan qaqiridimu ular erixidioqan yeməklilər anqə kəp boləqan əməs idi («Qan.» 3:7, 8:1-3ni kəring). ■ **16:3** Qəl. 11:4; 1Kor. 10:10 ■ **16:4** Zəb. 78:24; 105:40 □ **16:5 «altinqi kün»** — bu jümə künidur. Xu küni Yəhudiylar yioqan «manna»din ikki künlük tamakni təyyarliwəlixə kerək idi. Qünki ətisi, yəni yəttinqi küni xabat küni («dəm elix küni») idi.

yegili gəx berip, ətə ətigəndə toyoqudək nan bərgəndə *buni bilisilər*; qünki Pərwərdigar silər Uning yaman gəpini kəlip ətöldioqininglarni anglidi. Əmdi biz nemə iduk? Silərnin ətöldaxkininglar bizlərgə kəritiləqan əməs, bəlki Pərwərdigarəqə kəritiləqandur, — dedi.

⁹ Andin Musa Hərunəqə: — Sən Israillarning pütkül jamaitigə: «Pərwərdigarning əldioqə kelinglar; qünki U yaman gəp bilən ətöldaxkininglarni anglidi», dəp eytkin, — dedi. ¹⁰ Xundək boldiki, Hərun Israillarning pütkül jamaitigə səzləp turəqinida, ular qəl tərəpkə kəriwidi, mana, Pərwərdigarning julasi bulutta ayan boldi. ■ ¹¹ Xuning bilən Pərwərdigar Musəqə mundək dedi: —

¹² — Mən Israillarning yaman gəp kəlip ətöldaxkinini anglidim; əmdi ularəqə: «Gugumda silər gəx yəysilər wə ətigəndə nandin toyunisilər, xuning bilən silər Mening Pərwərdigar Hudayinglar ikənlikimni bilip yetisilər» — dəp eytkin, dedi. □ ■

¹³ Kəqkürunda xundək boldiki, bədünilər uqur kəlip, qedirgahni kəpləp kətti; ətisi ətigəndə, qedirgahning ətrapidiki yərlərgə xəbnəm qüxkənidi. ■ ¹⁴ Ətrapta yatқан xəbnəm kətürülüp kətkəndin keyin, mana, qəllükning yər yüzidə kərawdək nəpiz, kiqik-kıqik yumılək nərsilər turatti. ■ ¹⁵ Israillar uni kərgəndə,

■ **16:10** Mis. 13:21 □ **16:12** «gugum» — ibraniy tilida «ikki kəq arilikida» degən söz bilən ipadilidü. 12:6 wə izahatni kərüng. ■ **16:12** Yh. 6:49,58 ■ **16:13** Qəl. 11:31; Zəb. 105:40 ■ **16:14** Qəl. 11:7; Nəh. 9:15; Zəb. 78:24; 105:40

uning nemə ikənlikini bilmigini üqün: — Bu nemidu? — dəp soraxti.

Musa ularoşa jawabən: — Bu Pərwərdigar silərgə ata kiloşan ozuq-tülüktur. ■

¹⁶ Pərwərdigar xu ixni əmr kılıp dediki, «Hərbiringlar yəydişininglaroşa qarap uningdin yioşiwelinglar; hərbinglar ailidiki adəm sanişoşa qarap, hər bir adəmgə bir omər miqdarda yioşinglar; hər adəm öz qediridiki kixilər üqün yioşinglar» — dedi.□

¹⁷ Israillar xundak kılıp, bəzisi kəprək, bəzisi azrak yioşiwaldi. ¹⁸ Ular uni omər miqdari bilən əlqişidi, kəp yioşkanlarningkidin exip kətmidi, az yioşkanlarningmu kəmlik kilmidi; hər bir kixi öz yəydişinişoşa qarap yioşkanidi. □ ■

■ **16:15** Yh. 6:31; 1Kor. 10:3 □ **16:16** «bir omər» — «əfah»ning ondin bir qismi, yəni ikki litrəşə idi. □ **16:18**

«hər bir kixi öz yəydişinişoşa qarap yioşkanidi» — yənə bir təşjimişi: «həmməyləşning yioşiwəloşini öz ehtiyəşoşa dəlmudəl idi». Bu ayətni ikki hil qüxinix mumkin: — (1) Hudaning bəlgilimişi boyiqə bir kixi üqün dəl bir omər miqdarda yeməklilik təkdim kilişnatti. Xuning bilən həmməylən yioşkəndin keyin, omər miqdari bilən əlqişinidə, ozuq-tülük («manna»)ni artuk yioşiwəloşan kixi az yioşkan kixigə kəm boləşanni toldurup berətti. Ahir həmmə kixigə kerək boləşan yeməklilik təng təmin etilətti. Bu məjizə əməş, təbiy ix idi. (2) həlq məyli kəp manna yioşkan bolsun, yəki azrak yioşkan bolsun, Hudaning kəramiti bilən yioşiwəloşini dəl öz əlišininişing ehtiyəşoşa məş boldi. Bu ixning əzi məjizə idi, əlwəttə. «manna»ning hər küni əşmandin qüxüxi məjizə bolupla qəlməy, mannaning miqdərimi dəl həmməyləşgə kerək boləşanoşa bərawər idi. Bizningqə, «2Kor.» 8:15 boyiqə, birinçiqə qüxəşqə toşqra bolsa kerək; çünki xu ayəttə roşul Pawlus «manna yioşix» degən ixni misəl kılıp, Hudaning bəndilişini bir-birişgə bərişkə rişbətəşndüridu. ■ **16:18** 2Kor.

8:15

19 Musa ularoqa: — Heqkandak adəm bulardin heqnemini etigə kaldurmisun, dedi.

20 Xundak bolsimu, ular Musaning sözigə kulak salmidi; bəzilər uningdin bir kısmını etigə saklap koydi. Əmma saklap koyoqini kurtlap sesip kətti. Bu ix üqün Musa ularoqa hapa bolup aqqıqlandi. 21 Xu səwəbtin ularning hər biri hər etigini qikip öz yəydiqiniqə qarap yioqwalatti; qaloqlanliri bolsa aptap qikkanda erip ketətti.

22 Lekin altinqi küni xundak boldiki, ular künlük ozukning ikki həssisini yioqdi; demək, hər bir kixi üqün ikki omər miqdarda yioqwaladi; andin jamaət əmirliiri həmmisi kelip buni Musoqa eytti.

23 Musa ularoqa: — Mana Pərwərdigarning degini: — Ətə aram küni, Pərwərdigaroqa ataloqlan muqəddəs xabat küni bolidu; pixuridiqiniqlarni pixurup, kaynitidiqiniqlarni kaynitip, exip qaloqlanning həmmisini etigə saklap koyunglar, — dedi.

24 Ular Musa buyruoqlandək, exip qaloqlanni etisigə saklap koyuwidi, ular sesip qalmidi, qurutlapmu kətmidi. 25 Musa ularoqa: — Buni bügün yənglar; qünki bügün Pərwərdigaroqa ataloqlan xabat küni boloqlini üqün bügün daladin tapalmaysilər. 26 Altə kün silər yioqsanglar bolidu; lekin yəttinqi küni xabat boloqlini üqün u künidə heqnemə tepilmaydu, — dedi.

27 Həlbuki, yəttinqi küni həlktin birnəqqisi ozuk-tülük yioqkili qikiwidi, heqnemə tapalmidi.

28 Pərwərdigar Musoqa: «Silər qaqaqoqə Mening əmrlirim wə qanun-bəlgilimilirimni tu-

tuxni rət k'ilisilər? ²⁹ Mana, Pərwərdigar silərgə xabat künini bekitip bərđi; xunga yəttin'qi küni hər biringlarni öz ornida turup, sirtlaro'qa qik'misun dəp, altin'qi küni ikki künlük ozuk beridu», — dedi. ³⁰ Xuning bilən həlk yəttin'qi küni aram aldi.

³¹ Israillar bu ozukni «manna» dəp atidi; uning *xəkli* yumo'aksüt urukidək, rənggi aq bolup, təmi həsəlgə miləngən k'oturmaqqa ohxaytti. □ ■

³² Musa ularo'qa: — Pərwərdigarning əmri xuki, — Keyinki əwladliringlaro'qa Mən silərgə qəldə yeyixkə ata k'ilo'jan nanni kərsitix üqün, uningdin komzəkkə bir omər toxkuzup, ular üqün saqlap qoyun'qlar, — dedi.

³³ Musa Həruno'qa: — Kəlgüsi əwladliringlaro'qa kərsitixkə saqlax üqün bir komzəkni elip, uningo'qa bir omər miqdarda manna selip, Pərwərdigarning huzurida qoyup qoyo'qin, — dedi. ■

³⁴ *Keyin*, Hərun Pərwərdigar Musao'qa buyruo'qandək komzəkni saqlax üqün uni həküm-guwahl'ik sandukining aldidə qoyup

□ **16:31** «**manna**» — «nemə bu?» degən mənida (15-ayətni kərüng). ■ **16:31** Qəl. 11:7 ■ **16:33** İbr. 9:4

qoydi.□

³⁵ Xu tærikidæ Israillar adæm olturaklaxkan bir zeminoqa yetip kælgüqæ kirik yil «manna» yedi; ular Kanaan zeminining qebralirioqa yætküqæ manna yedi.■

³⁶ Əyni qaşda bir «omær» «əfah»ning ondin birigæ barawær idi.

17

Qoram taxtin qikқан su

¹ Andin pütkül Israil jamaiti kopup, Sin qelidin qikqip, Pærwærdigarning æmri boyiqæ sæpær kilip, Ræfidim degæn yærgæ kelip qedirlirini tikti. Əmma u yærdæ hælkqæ iqqili su yok idi. ² Xuning bilæn hælk Musa bilæn jedællixip: — Bizgæ iqqili su bærgin! — dedi. Lekin Musa ularoqa: — Nemixqa mening bilæn jedællixisilær? Nemixqa Pærwærdigarni sinaysilær? — dedi.■

□ **16:34 «hæküm-guwaḥlik»** — muxu yærdæ «hæküm-guwaḥlik» Hudaning Israiloqa bærmæqci bololan tüp æmrlirini, xundakla uning Israil bilæn bolidioqan æḥdisini kærstitidu (20-babni kærüng). Hudaning muqæddæs maḥiyiti wæ Harakteri xu æmrlærdæ ayan qilinotaqqa, «hæküm-guwaḥlik» dæpmu atilidu. Xu æmrlær «æḥdæ sanduqi» iqidæ saqlaklik tax tahtaylar üstigæ pütülgæn (40:20ni kærüng). «... **Uni hæküm-guwaḥlik sanduqining aldida koyup koydi**» — æḥdæ sanduqining tæswirini bilix üqün 25-bab, 10-22-ayætlærgæ qaralsun. «Ibr.» 9:4tin qaritoqanda, «manna» komziki keyinki waqitta æḥdæ sanduqi **iqigæ**, muqæddæs kanun taxliri aldioqa koyuloqan. ■ **16:35** Yæ. 5:12; Næḥ. 9:15 ■ **17:2** Qel. 20:3, 4

³ Lekin h  k qangqap, su t  p k  lip, Musadin aqrinip oqotuldixip: — S  n nemixka bizni, balilirimizni w   melimizni usuzluk bil  n   lt  r  xk   Misirdin elip k  lding? — dedi.

⁴ Xuning bil  n Musa P  rw  rdigar  ya p  ryad k  t  r  p: — Bu h  lkni kandak kilsam bolar?! Ular h  lila meni qalma-kes  k k  liximi mumkin! — dedi.

⁵ P  rw  rdigar Musaq  ya javab  n: — S  n Israilning aqsakalliridin birn  qqisini   z  ng bil  n bill   elip qikip, *Nil* d  ryasining s  yini uroqiningda ixl  tk  n hasangni qolung  ya elip h  lkning aldi  ya baroqin; ■ ⁶ Mana, M  n xu y  rd  , H  r  b teoqidiki qoram taxning   stid   sening aldingda turim  n; s  n qoram taxni uroqin. Buning bil  n uningdin h  lk  q   iqkili su qikidu, — dedi.

Musa Israilning aqsakallirining k  z aldida xundak qildi. □ ■ ⁷ Musa Israillarning jed  ll  xkini w   ularning «P  rw  rdigar arimizda zadi barmu-yokmu?» deyixip P  rw  rdigarni sinioqini   q  n, u y  rni «Massah» w   «M  ribah» d  p atidi.□

Amal  klar bil  n j  ng k  lix

⁸ Xu qaoqda Amal  klar kelip R  fidimd   Israiloq  ya hujum qildi. ■ ⁹ Musa Y  xuaq  : S  n   zimizdin Amal  k bil  n j  ng k  lixka ad  m tallioqin. M  n   t   Hudaning hasisini qolumoq  ya elip d  ngning

■ **17:5** Mis. 7:20 □ **17:6** «**H  r  b teoqi**» — Sinay teoqining baxka bir ismi. ■ **17:6** Q  l. 20:9; Z  b. 78:15-16; 114:8; 1Kor. 10:4 □ **17:7** «**Massah**» — «sinax» deg  n m  nid  , «M  ribah» — «jed  l-majra» deg  n m  nid  . ■ **17:8** Qan. 25:17,18

qoqqisida turup turimən, dedi. □ 10 Yəxua Musa buyruqinidək kılıp, Amaləklər bilən jəng kıldı. Musa, Hərun wə Hur dəngning qoqqisioğa qıkti.

11 Xundak boldiki, Musa qolını kətürüp tursa, Israil oqalib kelətti, ləkin u qollirini pəskə qüxürüp tursa, Amalək oqalib kelətti. 12 Musaning qolliri eoqirlixip kətti; ular bir taxni elip kelip uning astioğa koydi; u uning üstidə olturdi; andin Hərun bilən Hur biri bir tərpidə, biri yənə bir tərpidə uning qollirini yələp turdi; bu tərکیدə uning qolliri taki kün patkuqə məzmut turdi. 13 Xundak kılıp, Yəxua Amalək wə uning həlkini kiliqlap nabut kıldı. □

14 Pərwərdigar Musoğa: — Bir əslimə bolsun dəp bu ixlarni bir kitabka yezip kalduroqin, xundakla xularni Yəxuaning kulaklırioğa oqup bər; qünki Mən Amaləkning namini asmanlarning astidin, hətta adəmlərnin esidinmu mutlək eoqürüwetimən, dedi. ■

15 Andin Musa bir qurbangahni yasap, namini «Pərwərdigar tuoqumdur» dəp atidi □ 16 wə Musa: — Yahning təhti aldida bir qol kətürülüp: — «Pərwərdigar əwladtin əwladkiqə Amaləkkə

□ 17:9 «Sən özimizdin Amalək bilən jəng kılıxka adəm tallioqin» — yaki «Sən özimizgə adəmlərnı tallap, Amalək bilən sokuxkili qıkkın». □ 17:13 «kiliqlap,...» — ibraniy tilida «kiliq bisi bilən urup,...». ■ 17:14 Qəl. 24:20; Kan. 25:17, 18, 19; 1Sam. 15:2, 3 □ 17:15 «Pərwərdigar tuoqumdur» — ibraniy tilida «Yəhwəh-nissi».

qarxi jəng kılıdu» deyilgənidi, — dedi. □ ■

18

Yətroning Musani Ziyarət kılıxi wə uningə nəsihət kılıxi

¹ Musaning keynatısı, yəni Midiyanning kaħını Yətro Hudaning Musa üqün həmdə Öz həlki İsrail üqün barlıq kılolanlırı toqırluq angıdı, yəni Pərwərdigarning İsrailni Misirdin qıkarolanlıqıdın həwər taptı. ■ ²⁻³ Xuning bilən Musaning keynatısı Yətro Musaning əslidə öz yenioğa əwətiwətkən ayalı Zipporah wə uning ikki oqlını elip yoloğa qıktı (birinçi oqlining ismi Gərxom dəp qoyulğanidi; qünki Musa: «mən yaqa yurttə musapir bolup turuwatımən» degənidi. □ ■ ⁴ Yənə birining ismi Əliezər dəp qoyulğanidi; qünki Musa: «Atamning Hudasi manga yardımə bolup, meni Pirəwning kiliqidin kütquzdı», degənidi). □ ⁵ Xundak kılıp Musaning keynatısı Yətro Musaning oqullırı

□ **17:16 «Yah»** — «Yahwəh» (Pərwərdigar)ning kışkartılma xəklidur. **«Yahning təhti aldida bir qol kətürülüp: ...»** — kimning qolining Hudaning təhti aldida kətürülgənliki enik eytilmaydu; bizningqə bu sirlük ix ərxətə Hudaning aldida yüz bərgən bolup, kəsəm kılıp «kətürülgən qol» bolsa «Pərwərdigarning qoli» («Yəx.» 25:10, 41:20, 53:1, 66:14, «Yuh.» 12:38), yəni «Pərwərdigarning **Kuli**» bolğan Məsih («Yəx.» 42:1, 19, 49:6, 52:13)ni kərsətsə kerək. ■ **17:16** 1Sam. 15:2 ■ **18:1** Mis. 2:16; 3:1 □ **18:2-3 «Gərxom»** — «yaqa yurtluq» degən söz bilən ahangdax. ■ **18:2-3** Mis. 2:22 □ **18:4 «Əliezər»** — «Hudayim yardımədur» degən mənədə.

bilən ayalini elip, Musaning qəldə, Hudaning teoqining yenida qedir tikgən yerigə yetip kəldi.

⁶ U əslidə Musaşa: — «Mana, mənki keynatang Yətro sening ayalingni wə uning ikki oqlini elip yeningoşa ketiwatimən» dəp həwər əwətkənidi.

⁷ Xuning bilən Musa öz keynatisining aldioşa qikip, təzim kılıp, uni səydi. Ular bir-biridin həl-əhwal sorixip qediroşa kirdi;

⁸ Andin Musa kiynatisioşa Israilning wəjidin Pərwərdigarning Pirəwn wə misirliklaroşa kılğan həmmə əməllirini səzləp, ularning yol boyi bexioşa qüxkən jəbir-japalarni bayan kılıp, Pərwərdigarning kandaq kılıp ularni kütkuzoqinini eytip bərdi.

⁹ Buni anglap Yətro Pərwərdigarning Israiloşa kərsətkən barlıq yaxxilikidin, ularni misirliklarning kolidin kütkuzoqanlikidin xadlandi.

¹⁰ Yətro *xadlinip*: — Silərni misirliklarning wə Pirəwnning kolidin kütkuzoqan Pərwərdigaroşa təxəkkurlər boləy! U bu qəwmni misirliklarning kolidin kütkuzdi!

¹¹ Mən Pərwərdigarning barlıq ilahlardin üstün turidioqanlikini əmdi bildim; qünki U dəl ular yooqanqilik kılğan ixta Əzining ulardin üstün turidioqanlikini namayan kildi — dedi. □ ■

¹² Andin Musaning keynatisi Yətro Hudaşa atap bir köydürmə qurbanlıq wə birnəqqə *təxəkkur* qurbanlıqlirini elip kəldi; Hərun bilən Israilning

□ **18:11** «ular yooqanqilik kılğan ixta» — muxu yərdə «ular» sahta ilahlar, butlarni kərsitidu (12:12, 15:11ni kərüng). Bəzi alimlar bu söz misirliklarni kərsitidu, dəp qaraydu. ■ **18:11** Mis. 1:10,16,22; 5:7; 14:18

hər bir aqsakili Musaning keynatisi bilən billə Hudaning huzurida taam yeyixkə kəldi. □

Yətroning aqilana məslihi

¹³ Ətisi Musa həlkning ix-dəwaliri üstidin həküm qikirixkə olturdi; həlk ətigəndin tartip kəqkiqə Musaning qərisidə turuxti. ¹⁴ Musaning keynatisi uning həlki üqün kıləqan ixlirini kərgəndə uningdin: — Sening həlkə kiliwatkan bu ixing zadi nemə ix? Nemixkə sən *bu ixta* yaləuz olturisən, barlık həlk nemə üqün ətigəndin kəqkiqə sening qərengdə turidu? — dedi.

¹⁵ Musa keynatisiqə jawab berip: — Həlk Hudadin yol izdəxkə mening kəximqə kelidu.

¹⁶ Qaqanki ularning bir ix-dəwasi qiksa ular yenimqə kelidu; xuning bilən mən ularning ot-turisida həküm qikirimən wə xundakla Hudaning qanun-bəlgilimilirini ularqə bildürimən, — dedi.

¹⁷ Musaning keynatisi uningqə: — Bu kıləqining yahxi bolmaptu. ¹⁸ Sən jəzmən özüngni həmdə qərengdə turəqan həlknimu qarqitip kəyisən; qünki bu ix sanga bək eqir kelidu.

Sən uni yaləuz kılıp yetixəlməysən. ¹⁹ Əmdi mening səzümgə kulək saləqin, mən sanga bir məslihet berəy wə *xundak kilsang*, Huda sening bilən billə bolidu: — Sən özüng Hudaning

□ **18:12 «təxəkkur qurbanliqliri»** — ibraniy tilida «zəbak» deyilidu. Harun wə aqsakallarning Yətro bilən billə xu qurbanliqlardin yegənliki ularning təxəkkur qurbanliqi ikənlikini ispatlaydu. Qünki «təxəkkur qurbanliqliri»din sunəuqi kiximu yəsə bolatti.

aldida həlkning w kili bolup, ularning ixlirini Hudaqa məlum qil in; ²⁰ sən h lk  h kanun-b lgilimil rni  gitip, mangididolan yolni kərsitip, ularning kandak burqi barlikini ukturoin.

²¹ Xuning bilən bir wakitta sən pütkül həlkning arisidin Hudadin k rkididolan, n psaniy tqilikni yaman keridolan həm kabiliy tlik həm diyan tlik ad ml rni tepip, ularni həlkning üstigə bax kilip, b zisini mingbexi, b zisini y zbexi, b zisini  llikbexi, b zisini onbexi kilip t yinligin. □ ²² Xuning bilən bular h rkandak wakitta həlkning ix-d walirini soraydu. Əgər qong bir ix-d wa qikip kalsa, buni sanga tapxursun; lekin h mm  k qik ix-d walarni ular  zliri bejirisun. Xundak kilip, ular sening w zip ngni yeniklitip, y k ngni k t r x p beridu. ²³ əgər xundak kilsang w  Huda sanga xundak buyrusa,  z ng *w zip ngd * put tir p turalays n w  h lk ngmu hatirj mlik bilən  z jayioqa kaytip ketidu, dedi.

²⁴ Musa keynatisining s zig  kulak selip deginining h mmisini kildi. ■ ²⁵ Musa pütkül Israil arisidin kabiliy tlik ad ml rni tallap, ularni həlkning üstigə bax kilip, b zisini mingbexi, b zisini y zbexi, b zisini  llikbexi, b zisini onbexi kilip koydi. ²⁶ Bular h rkandak wakitta həlkning ix-d walirini sorap turdi; t sr k ix-d walarni bolsa, Musaqa yollaytti, k qik ix-d walarni bolsa  zliri soraytti.

²⁷ Andin Musa keynatisini yoloqa selip koydi, u

□ **18:21** «**diyan tlik adəmlər**» — ibraniy tilida «h kik tk  t w  adəmlər». ■ **18:24** Qan. 1:9

öz yurtioğa qaytip kätti.

19

Israillar Sinay teoqida

¹ Israillar Misir zeminidin qikip, däl üqinqi eyining baxlanoğan küni Sinay qeligə yetip kældi. □

² Ular Rəfidimdin qikip, Sinay qeligə yetip kelip, qeldə qedir tikti; Israil xu yərdə, taqning udulida tohtap qedir tikti. ³ Musa Hudaning aldioğa qikiwidi, Pərwərdigar taqdin uningə hitab kilip mundaq dedi: — Sən Yaqupning jəmətigə söz kilip, Israillaroğa munu həwərnı yətküzgin:

— ■ ⁴ «Mening misirliklaroğa nemə kilənimni, xundakla Mən silərnı huddi bürküt balilirini qanatlırioğa mindürüp elip yürgəndək, Öz qeximoğa elip kəlginimni özünqlar kərdünqlar.

□ ■ ⁵ Əmdi silər dərhəqikət Mening səzümni anglap, əhdəmnı tutsanglar, undaqta barlıq əllərnıng arısında Manga has bir gəhər bolisilər — qünki pütkül yər Meningkidur — ■ ⁶ wə silər Manga kahinlardin tərkiyb tapqan has bir padixahlıq wə mukəddəs bir qowm bolisilər».

□ **19:1 «üqinqi eyining baxlanoğan küni»** — baxqa birhil tərjimisi boyiqə «üqinqi ay» yilning (kalendarning) üqinqi eyini kərsitidu. ■ **19:3** Ros. 7:38 □ **19:4 «huddi bürküt balilirini qanatlırioğa mindürüp elip yürgəndək,...»** — bəzidə ana bürküt balilirioğa uquxnı əgətkəndə ularnı dümbisigə mindürüp uqıdu. ■ **19:4** Qan. 29:1; 32:11 ■ **19:5** Qan. 7:6; 10:14,15; 14:2; 26:18; Zəb. 135:4; Yəx. 41:8; Tit. 2:14

Mana bu sən Israillaroğa deyxing kerək boloğan sözlərdur, — dedi. □ ■

⁷ Xuning bilən Musa yenip kelip, həlkning aksåallirini qakirtip, Pərwərdigar uningoğa buyruoğan xu sözləning həmmisini ularoğa yətküzdi.

⁸ Həlkning həmmisi bir eoizdin: — Pərwərdigar buyruoğaning həmmisigə qoqum əməl kilimiz! — dəp jawab bərdi. Andin Musa həlkning jawab sözlirini Pərwərdigarning qexioğa berip yətküzdi. ■

⁹ Pərwərdigar Musoğa: — Mana, Mən sanga söz kiloqinimda həlk awazimni anglisun, həmixə sanga ixənsun dəp, yeningoğa kara bulutning karangoqulukı iqidə kelimən, dəp eytti. Musamu həlkning degənlirini Pərwərdigaroğa anglatti.

¹⁰ Pərwərdigar Musoğa yənə: — Sən həlkning qexioğa berip, bügün wə ətə ularni pak-muqəddəs kilip, kiyim-keqəklirini yuduroqin.

¹¹ Ular üqinqi künigə təyyar tursun; qünki üqinqi küni barlıq həlkning kəz aldida Pərwərdigar Sinay teoqioğa quxidu. ¹² Sən həlk üqün *taoqning* ətrapioğa bir pasil kilip, ularoğa: «Silər ehtiyat kilinglar, taoqka qikmanglar yaki uning etikigə tegip kətmənglar. Kimki taoqka təgsə öltürülməy qalmaydu; □ ■ ¹³ Uningoğa hətta birər qoli tegip kətsimu, qalma-kesək kilip öltürülsun yaki ok etip öltürülsun. Məyli

□ **19:6** «silər munga kaqinlardin tərki b tapqan has bir padixahlıq ... bolisilər» — baxqə birhil tərjimisi: «silər munga padixahlar wə kaqinlar ...bolisilər». ■ **19:6** 1Pet. 2:9 ■ **19:8** Mis. 24:3 □ **19:12** «həlk üqün taoqning ətrapioğa» — yaki «həlk ətrapioğa». ■ **19:12** İbr. 12:18

haywan yaki insan bolsun, xundak qilsa, tirik qaldurulmisun» — döp eytkin. Lekin Kanay uzun qelinsa, ular taqning tüwigə qiqsun, dedi.□

¹⁴ Musa taqdin qüxüp həkning kexioqa berip, həkni Hudaqa atap mukəddəs kildi; ular kiyim-keqeklrini yudi. ¹⁵ Andin Musa həkqə: — Üqinqi künigə təyyar turunglar; heqkim ayali bilən yeqinqilik qilmisun, dedi.■

¹⁶ Üqinqi küni bolqanda, tang yoruxi bilən xundak boldiki, güldürmamilar güdürlöp, qakmaq qekip, taq üstidə koyuk bir parqə bulut pəyda boldi, zor kattik qelinqan kanayning awazi anglandi. Buni kərüp qedirgahdiki pütkül hək qorkunqidin titröp kətti. □ ■ ¹⁷ Musa həkni Hudaning aldida hazir boluxka qedirgahdin elip qikti. Ular kelip taqning tüwidə örə turdi. ■ ¹⁸ Pərwərdigar Sinay teqioqa otta qüxüp kəlgini üqün is-tütək pütkül taqni kaplidi; is-tütək humdandin örligən is-tütəktək üstigə örlöp qikti. Pütkül taq kattik təwrinixkə baxlidi.

□ **19:13 «Uningoqa... tegip kətsimu»** — demək, taqka tegix. Baxka birhil tərjimisi «uningoqa (taqka təgkən kixigə) adəmning qoli təgmisun...». **«qalma-kesək qilinsun yaki oq etip eltürülsun»** — demək, taqka təgkən kixini eltürüxi kerək; biraq hilaplik qiloqan undak bir kixini taq etikidə (kət'iy qəkləngən jayoqa kirgənliki səwəblik) eltürüx üqün hərəkəndak kixi uningə təgsə yaki uningə yeqin barsa bolmaytti; xunga uni qalma-kesək qilix yaki oq bilən eltürüx kerək idi. Baxka birhil tərjimisi «(Huda tərpidin) eltürülidu». ■ **19:15** 1Sam. 21:4; 1Kor. 7:5 □ **19:16 «güldürmamilar»** — ibranii tilida «awazlar». **«kanayning awazi»** — yaki «buroqa awazi». ■ **19:16** Ibr. 12:18 ■ **19:17** Qan. 4:10,11

■ 19 Kanay awazi baroanseri küqiyip intayin qattik qikti. Musa söz kiliwidi, Huda anglap ünlük awaz bilən jawab bərdi. □ 20 Pərwərdigar Əzi Sinay teqioqa, taqning qokkisiqqa qüxti; andin Pərwərdigar Musani taqning qokkisiqqa qakiriwidi, Musa taqqa qikti.

21 Pərwərdigar Musaqa: — Sən qüxüp halayikni agahlandurup: Ular «Pərwərdigarni kerimiz» dəp pasildin bəsüp ötmisun; undaq kilsa, ulardin kəp adəm halak bolidu, dəp eytkin. 22 Pərwərdigarqa yekin kelələydiqan kahinlarmu əzlrini manga atap muqəddəs kilsun; bolmisa, Pərwərdigar *sepilni* bəskəndək ularqa halakət yətküzidu, — dedi.

23 Musa Pərwərdigarqa: — Halayikning Sinay teqioqa qikixi mumkin əməs; qünki Sən Əzüng bizgə kattik agahlandurdung: taqni «muqəddəs» dəp qarap, uning ətrapiqqa pasillarni bekitinglar, dəp əmr kilding, — dedi.

24 Pərwərdigar Musaqa: — Mang, sən qüxüp kətkin. Andin sən Harunni elip, billə qikkin; lekin kahinlar wə həlk bolsa Pərwərdigarning kexioqa barayli dəp pasildin bəsüp ötmisun; bolmisa, *Pərwərdigar sepilni* bəskəndək ularning üstigə qüxidu, — dedi.

25 Xuning bilən Musa həlkning kexioqa qüxüp, ularqa bu səzni yətküzdi.

■ 19:18 Hək. 5:4; Zəb. 68:8; 77:18; 114:4; 144:5; Həb. 3:10

□ 19:19 «**Musa söz kiliwidi, Huda anglap ünlük awaz bilən jawab bərdi**» — baxqa birhil tərjimisi: «Musa söz kiliwatatti, Huda anglap ünlük awaz bilən jawab beriwatatti».

20

On pərz

¹ Huda munu barliq sözləni bayan kilip mundak dedi: —

² Mən seni «kulluk makani» boləan Misir zem-inidin qikirip kəlgən Pərwərdigar Hudaying-durmən. ■

³ Sening Məndin baxqa heqkandak ilahing bol-maydu.

⁴ Sən özüng üqün məyli yukiridiki asmanda bolsun, məyli təwəndiki zeminda bolsun, yaki yər astidiki sularda bolsun, hərəkəndak nərsining kıyapitidiki heqkandak oyma xəkilni yasima. □ ■

⁵ Sən bundak nərsilərgə bax urma yaki ularning kulluqiəa kirmə. Qünki Mənki Pərwərdigar Hudaying wapasizlikka həsət kiləuqi Təngridurmən. Məndin nəprətləngənləning qəbihliklerini əzlidirigə, oqulliriəa, hətta nəwrə-

■ **20:2** Mis. 13:3; Qan. 5:6; Zəb. 81:10 □ **20:4** «**Sən özüng üqün ... hərəkəndak nərsining kıyapitidiki heqkandak oyma xəkilni yasima**» — 5-ayəttin enik kərünidiki, 4-ayəttə hatiriləngən: «özüng üqün ... xəklidə.. yasima» degən bu əmrning kəzdə tutqini adəmlər qokunux məksitidə yasioğan hərəkəndak xəkillərdur. Demək, bu yazmılarda sən'ətning əzi yaki bədiyy ijadiyət, məsilən rəssamlik yaki həykəltiraxlik mən'i kilinəğan əməs. Məsilən, «mukəddəs qədir» wə keyinki «mukəddəs ibadəthana»da birnəqqə sürətlər (herublar, güllər, horma dərəh qatarlikləning sürətliri) kərünidu. Bular butlar əməs, pəkət bezəx məksitidə ixləngən. ■ **20:4** Law. 26:1; Zəb. 97:7

qəwrilirigiqə qüxürimən, □ 6 Əmma Meni səyidioğan wə əmrlirimni tutidioğanlaroğa ming əwladioğiqə əzğərməs mehribanlik kərsitimən. □

7 Pərwərdigar Hudayingning namini qalaymikan tiloğa alma; qünki kimdəkim namini qalaymikan tiloğa alsa, Pərwərdigar uni gunahkar hesablimay qalmaydu. ■

8 Xabat künini mukəddəs dəp bilip tutkili yad- ingda saklioiin. ■ 9 Altə kün ixləp bar- lik ixliringni tügətkin; ■ 10 lekin yəttinqi kün Pərwərdigar Hudayingoğa ataloğan xabat künidur; sən xu kün heqkəndək ix qilmaysən; məyli sən yaki oqlung bolsun, məyli kizing, məyli kulung, məyli dediking, məyli bukanı yaki sən bilən bir yərdə turuwatқан musapir

□ 20:5 «wapasizlikka həsət kילוқи Təngri» — bu ibarə toqruluk «təbirilər» wə «qanun xərhi»diki «qoxumqə sez»imizni kərüng. «Məndin nəprətləngənləring kəbihlikirini əzligə, oqullirioğa, hətta nəwrə-qəwrilirigiqə qüxürimən» — bu muhim sez toqruluk «qoxumqə sez»imizni, xundakla «Əzakiyal»diki «qoxumqə sez»imizni (18-, 33-bablar toqruluk) kərüng. □ 20:6 «əmrlirimni tutidioğanlaroğa minglioğan əwladioğiqə» — baxқа birhil təjimi: «əmrlirimni tutidioğan minglioğanlirioğa...». Birak «Qan.» 7:9 təjimizgə mas kelidu. «əzğərməs mehribanlik» — muxu yərdə «əzğərməs mehribanlik» ibranij tilida «həsəd» degən sez bilən ipadilinidu. Bu səzning mənisi bək qongkur bolup, kəp yərlərdə «əzğərməs muhəbbət» yaki «əzğərməs mehribanlik» dəp təjime qilinidu. Kəp yərlərdə bir hil əhdə bilən baqlıq bolidu; xunga səzning uzunrak birhil təjimi: «mehir-muhəbbət tūpəylidin əhdidə daim turidioğanliki» degili bolidu. Məsilən, bu sez «Yar.» 21:23, 24:12, 32:10, «Mis.» 15:13, 34:6, 7lərdə ixlitilgən. ■ 20:7 Law. 9:12; Mat. 5:33 ■ 20:8 Əz. 20:12 ■ 20:9 Mis. 23:12; 34:21; Luқа 13:14

bolsun, heçkandak ix kılmisun. □ 11 Qünki altə kün iqidə Pərwərdigar asman bilən zeminni, dengiz bilən uning iqidiki barini yaratti andin yəttinçi künidə aram aldi. Buning üçün Pərwərdigar xabat künini bəht-bərikətlik kün kılip, uni mukəddəs kün dəp bekitti.■

12 Ata-anangni hərmət qil. Xundak kılsang Pərwərdigar Hudaying sanga ata kılmakçı boləqan zeminda uzun ömür kərisən.■

13 Qatillik kıлма.■

14 Zina kıлма.■

15 Ooqrilik kıлма.

16 Qoxnang tooqruluk yaloqan guwahlik bərmə.□

17 Sən qoxnangning öy-imaritigə kəz kıringni salma, nə qoxnangning ayali, nə uning quliqə, nə uning dediki, nə uning kalisi, nə uning ixiki yaki qoxnangning hərəkandak baxqə nərsisigə kəz kıringni salma.□ ■

Həlkning wəhimisi

18 Pütkül həlk güldürmamilarni, qeqin-yalkunlarni, kanayning awazi wə taədin örləp qıqqan is-tütəklərnı kərđi wə anglidi; ular

□ **20:10** «yəttinçi künı....xabat künıdur» — ıbranıy tilıda «xabat» wə «yəttinçi» deqənlər ahangdax söz. «**sən bilən bir yərdə turuwatqan**» — ıbranıy tilıda «dərwezıliring iqidə turuwatqan» deqən söz bilən ipadılınıdu. ■ **20:11** Yar. 2:2; İbr. 4 ■ **20:12** Mat. 15:4; Əf. 6:2 ■ **20:13** Mat. 5:21 ■ **20:14** Mat. 5:27 □ **20:16** «**Qoxnang tooqruluk yaloqan guwahlik bərmə**» — Təwrat-ıncıl boyıqə «qoxnang» Huda bizning yenimizəyə yeqin qıləqan hərбір adəmnı kərsitıdu, əlwəttə. □ **20:17** «**qoxnang**» — bu söz tooqruluk yukiriki izahatni kərüng. ■ **20:17** Rim. 7:7

bularni k r p, titrixip yirak turuxti ¹⁹ w  Musaoğa: — Bizg  s nla s z k loqays n, biz anlaymiz; lekin Huda bizg   zi s z k lmisun; q nki undak k lsa  l p ketimiz, dedi.■

²⁰ Musa halayik a jawabən: — Korkmanglar; q nki Hudaning bu yerg  kelixi sil rni sinax  q n, yəni sil rning Uning d hx tlikini k z aldinglaro a k lt r p, gunah k lmaslikinglar  q ndur, — dedi.□ ²¹ Xuning bilən halayik nerida turdi; lekin Musa Huda iqid  turo an koyuk bulutning k xi a yekin bard .■

Qurbangah to risidiki nizam

²² Pərwərdigar Musaoğa: — Sən berip Israil-laro a munu s zl rni y tk zgin: «Sil rg   rxтин s z k loqinimni k rd nglar. ²³ Silər Mening ornumda ilah d p kümüxtin butlar yasimanglar, yaki əzünglar  q n altundin butlarni yasimanglar.

²⁴ — Sən Mən  q n tupraqтин bir qurbangah yasap, xu y rd  k yd rm  qurbanlik w  inaklik qurbanlikliringni, koy- qk  bilən kaliliringni suno in. Omum n Mən h lk k  namimni *h rm t bilən*  slitidio an barlik jaylarda, yeningo a kelip sanga b ht-bərikət ata k lim n.■

²⁵ —  g r Manga atap taxlardin qurbangah yasimakqi bolsang, yonulo an taxlardin

■ **20:19** Qan. 5:25; Ibr. 12:19 □ **20:20** «**sil rning Uning d hx tlikini k z aldinglaro a k lt r p, gunah k lmaslikinglar  q ndur**» — yaki «Uningdin boloğan korkunq sening k z aldida bolup, bu gunah k lmaslikinglar  q ndur». ■ **20:21** Mis. 19:17; Ibr. 12:18 ■ **20:24** Mis. 27:1; 38:1

yasimioin; qünki taxlaroqa əswabingni təgküzsəng, ular napak bolup qalidu. □ ■

²⁶ Qurbangahimoqa qikidioqan pələmpəy bolmisun; undaq bolqanda, pələmpəydin qikkuqə əwriting kərünüp kəliximi mumkin», — dedi.

21

Qullarğa muamilə qilixniki həküm-bəlgilimilər

¹ — Sən ularning aldioqa koyidioqan həküm-bəlgilimilər munulardur: —

² Əgər sən bir ibranıy kulni setiwalqan bolsang, u altə yiloıqə hizmitingdə bolup, yəttinqi yili tələmsiz hər qilinsun. ■ ³ U kul qilinixka tənha hələttə elip kelingən bolsa, tənha hələttə kətsun. Ayali bilən birgə elip kelingən bolsa, ayalimu uning bilən billə kətsun.

⁴ Əgər hojisi uningğa hotun elip bərgən bolsa, xundakla ayali uningğa oqul-qizlarni tuqup bərgən bolsa, ayal baliliri bilən hojisioqa kəlip, ər yaloıuz kətsun. ⁵ Ləkin əgər kul elan qilip: «Mən hojam, ayalim wə balilirimoqa muhəbbitim bolqini üqün hər bolup

□ **20:25** «taxlaroqa əswabingni təgküzsəng, ular napak bolup qalidu» — 4-ayəttiki əmr boyıqə, Hudani bildüridioqan heqkandak sürət yaki xəkil bolmaydu. Bu ayəttiki əmr qurbangah taxlirining üstidə heqkandak xəkil-sürətlərnin bolmasliki («napak» bolmisun dəp), butpərəslik gunahining aldini elix üqün berilgən. ■ **20:25** Qan. 27:5; Yə. 8:30, 31 ■ **21:2** Qan. 15:12; Yər. 34:14

kətməymən» desə, ■ ⁶ undaқта uning hojisi uni Hudaning *ibadət sorunining* aldioğa elip berip, uni ixikning aldida yaki ixikning kexikining aldida turəuzsun; andin hojisi bigiz bilən uning kulikini təxsun. Xundak kılıp, u mənnggügə hojisining kuli bolup qalidu. □

⁷ Əgər birkim kizini dedəklikkə setiwətkən bolsa, u ər kullar hər kılinoqandək hər kılınmisun. ⁸ Əgər əzigə has setiwaloğan kiz hojisiğa yakmisa, undaқта u kiz tərəpning hək tələp uni hər kılixioğa yol koyuxi kerək. Lekin hojisining uni yat həlkəkə setix hokukı bolmaydu; qünki hojisi uningğa wapasizlik kıləandur. □ ⁹ Əgər u kizni oqlioğa has bekitkən bolsa, undaқта u bəlgilimilər boyiqə uningğa öz kizidək muamilə kilsun.

¹⁰ Əgər hojisi yənə hotun alsa, əslidə əmrigə aloğan dedikining yemək-iqmikini, kiyim-keqikini wə ər-hotunqilik burqını keməytmisun.

¹¹ Əgər u xu üq ixni ada kilmisa, undaқта u bədəl təliməy hər bolsun.

Uruş-talax həkqidə

■ **21:5** Qan. 15:16 □ **21:6** «**Hudaning ibadət sorunining aldioğa**» — yaki «Hudaning aldioğa» yaki «hakimlarning aldioğa». «**andin hojisi bigiz bilən uning kulikini təxsun**» — demək, kulning kulikini ixik qanitiğa yaki ixik kexikigə yekip turup, kulikining yumxikini ixikkə yaki ixikning kexikigə mihlaydu. □ **21:8** «**hojisi uningğa wapasizlik kıləandur**» — adəttə ər kixi dedək setiwaloğan bolsa, uni öz keniziki yaki tokili kılıp əmrigə aloğan hesablinatti. Xunga dedəkning kəm degəndimu tokallik hokukı bar idi.

12 Kimki bir adəmni urup oltürüp qoysa, umu qokum oltürölsun. ■ 13 Lekin əgər u

kixi *əlgüqining* jenini paylap turup kəstən oltürmigən, bəlki mən Huda uning qoli arkilik xu kixining əlüxigə yol qoyoqan bolsam, undak əhwalda Mən uningə qaqidioqan bir jayni orunlaxturimən. 14 Lekin əgər birsi

öz koqnisini hiylə bilən oltürimən dəp, uningə kəstən hujum qilsa, u gərgə *panah izdəp* qurbangahimoqə keqip kəlsimu, u xu yərdə tutulsun wə əlümgə məhkum qilinsun.

15 Kimki öz atisi yaki anisioqə qol təgküzsə, qokum oltürölsun. ■

16 Kimki bir adəmni bulap satqan bolsa yaki uning qolida barliki məlum bolsa, jəzmən oltürölüxi kerək.

17 Kimki öz atisi yaki anisioqə lənət qilip qarəioqan bolsa, jəzmən oltürölüxi kerək. ■

Baxqilarni zəhimləndürüx həqkədə

18 Əgər ikki kixi uruxup qəlip, biri yənə birini tax ya moxti bilən urusa, uruloqan kixi əlməy, orun tutup yetip qaloqan bolsa, 19 u kixi qopup həsioqə tayinip taxqirioqə qikkudək bolsa, undaqta uni uroqan kixi jazadin halas qilinsun; pəkət zəhimləngüqining yetip ixtin qaloqan wakti üqün tələm berip, uni dawalitip səllimaza saqaytsun.

20 Əgər birsi quli yaki dedikini tayaqta urusa, xundakla qul yaki dedək nəq məydanda əlüp

■ 21:12 Law. 24:17 ■ 21:15 Mat. 15:4 ■ 21:17 Law. 20:9; Pənd. 20:20; Mat. 15:4; Mar. 7:10

kətsə, uning üqün *igisi* qoqum jazaqa tartilsun.

□ 21 Ləkin əgər tayak yegüqi bir-ikki kün tirik tursa, undaқта küл hojayinining xəhsi mal-mülki boloqini üqün, küлning jazasioqa tartilmisun.

22 Əgər kixilər bir-biri bilən uruxup kəlip, hamilidar bir ayalni urup salsa, hamilidar ayalda balisi baldur tuquluxidin baxқа zəhimlinix bolmisa, ayalning erining tələm təlipi boyiqə həkimlarning təstikidin ötküzülüp jərimanə təlisun. □ 23 Əgər *ayal yaki bala* ziyan-zəhətkə uqrioqan bolsa, undaқта jənioqa jan, □ 24 kəzigə kəz, qixioqa qix, kəlioqa kəl, putioqa put, ■ 25 kəyükkə kəyük, zəhimgə zəhim, kəkkə kək tələnsun. 26 Əgər birsi öz küл ya dedikining kəzini urup nakar kəlip qoyisa, kəzi wəjidin uni azad kəlsun. 27 Xuningdək birsi öz küli ya dedikining qixini urup qıkiriwətkən bolsa, qixi wəjidin uni azad kəlsun».

Mal-ulaqlar tooqruluk bəlgilimilər

28 Əgər bir kala bir ər yaki ayal kixini üsüp öltürüp qoyisa, xu kala qoqum qalmaqesək kəlinixi kerək, uning gəxi yeyilmisun. Ləkin kalining igisigə gunah kəlmisun. ■

□ 21:20 «uning üqün *igisi* qoqum jazaqa tartilsun» — ibraniy tilida «uning intikami qoqum elinidu». □ 21:22

«*balisi baldur tuquluxidin baxқа*» — yaki «balisi qüxüp ketixtin baxқа». Aldi-kəyni səzlərgə qarioqanda, muxu yərdə pəkət «baldur tuqulsa» degən tərijimisi tooqra bolsa kerək.

□ 21:23 «*Əgər ayal yaki bala ziyan-zəhətkə uqrioqan bolsa,...*» — ibraniy tilida pəkət «Əgər zərər-zəhmət bolup qıksa,...» deyilidu. ■ 21:24 Law. 24:20; Qan. 19:21; Mat. 5:38 ■ 21:28 Yar. 9:5

²⁹ Lekin bu uyning ilgiridin üsüx aditi bolup, igisigə bu həktə agah berilgən bolsa, lekin yənila uni baqlimioqini üçün ər-ayal kixilərnı üsüp ɵltürüp qoyoqan bolsa, undaqta kala qalma-kesək kılinsun, igisimu ɵlümgə məhkum kılinsun. ³⁰ Lekin uningdin hun həkki tɵləp kılinsa, ɵz jenining ornıda uningoa kanqilik tɵləm qoyuloqan bolsa xuni bərsun. ³¹ Kalidin üsülgüqi oqul yaki kız bala bolsa, kalining igisi ohxaxla yukiriki həkümdikidək bir təröp kılinsun. ³² Kala kul yaki dedəkni üskən bolsa, kalining igisi üsülgüqining hojisiqə ottuz xəkəl kümüx bərsun; andin kala qalma-kesək kılinsun.

³³ Əgər birsi bir orining aqzini oquq koyup yaki kolawatkan orining aqzini yapmay, kala yaki exək uningoa qüxüp kətsə, □ ³⁴ Undaqta orining igisi mal igisinin ziyinini toluk tɵləp bərsun; ɵlgən mal uningki bolidu.

³⁵ Əgər birsining kalisi yənə birsining kalisini üsüp ɵltürüp qoyoqan bolsa, undaqta ular tirik qaloqan kalini setip, pulni barawər bɵlüksun həm ɵlük kalinimu xundək bɵlüksun. ³⁶ Lekin kalining ilgiridin üsidioqan aditi barliki enik turup, igisi uni baqlimay koyuwətkən bolsa, undaqta üsküqi kalining igisi kalioqə kala tɵləp bərsun, ɵlük kala uning bolsun.

22

□ 21:33 «bir orining aqzini» — yaki «bir quduqning aqzini».

Tələm tələx həkqidiki nizam

¹ Əgər birsi bir kala yaki qoyni oqrilap, uni soysa ya setiwətsə, u bir kalining ornioqa bəx kala, bir qoyning ornioqa tət qoy təlisun. □ ■

² Oqri tam təxkəndə tutulup qelip, tayax yəp əlöp qalsa, əltürgüqigə hun jazasi kəlmisun.

³ Lekin xu wəqə boləqan pəyrtə kün qikip qaloqan bolsa, undaqta əltürgüqi hun jazasioqa tartilsun. Oqri oqrilioqinini tələp ziyanni toluqlap berixi kerək; uningda bir nemə bolmisa, qulluqqa setilip, oqrilioqan nərsini təlix kerək.

⁴ Oqri tutuloqanda oqrilioqan nərsə, kala bolsun, exək bolsun, qoy bolsun uning qolida tirik hələttə tepilsa, u ikki həssə qimməttə tələp bərsun. □

⁵ Əgər birsi öz mal-qarwilirini etizliqqa yaki üzümzarliqqa otlaxqa qoyuwetip, baxqilarning baq-etizliqida otlaxqa yol qoysa, undaqta u əzining əng esil məhsulatliridin yaki üzümzarliqining əng esil mewisidin ziyanni

□ **22:1 «... u bir kalining ornioqa bəx kala, bir qoyning ornioqa tət qoy təlisun»** — nemixqa kalini bəx həssə, qoyni tət həssiləp toluqlax kerək? Kala-qoy hər ikkisi gəx, yung-terə wə sūt berələydu, kala yənə əmgək qilalaydu; xunga kalining kəmliki kəprək ziyanni kəltüridu. ■ **22:1** 2Sam. 12:6

□ **22:4 «Oqri tutuloqanda oqrilioqan nərsə, ... uning qolida tirik hələttə tepilsa, u ikki həssə qimməttə tələp bərsun»** — nemixqa bu ayəttə kərsitilgən jaza 1-ayəttiki jazioqa ohximaydu? Bəzi alimlarning pikriqə: (a) oqrilanoqan mal tehi oqri qolida boləqqa, igisining ziyini 1-ayəttikidin az boluxi mumkin; (ə) bu oqri tehi 1-ayəttiki oqridək yamanliqni əgəngən əməs; (p) 4-ayəttiki oqri qolida kala-qoyni oqrilax gunaqini əzlükidin iqrar qiloqan boluximu mumkin. Biz bu uq pikriqə qayilmiz.

tələp bərsun.

⁶ Əgər ot ketip, tikənlikkə tutixip ketip, andin ənqilərnı, bax tartip pixkən ziraətni köydürüp, pütkül etizlikni kül kiliwətsə, undaқта ot kəyoquqi barlık ziyanni tələp bərsun. □

⁷ Əgər birsi kəoxnisioğa pul yaki mal-dunyasini amanət kıləan bolsa, bular əyidin oqriliniپ kətsə, xundakla oqrı keyin tutulsa, u oqriliəinini ikki həssə kimməttə tələp bərsun.

⁸ Lekin oqrı tepilmisa, əy igisinin kəoxnisining melioğa kəl təgküzgən ya təgküzmiğənliki məlum bolsun dəp, həkımlarning aldioğa kəltürəlsun. ⁹ Hərhil hiyanət, u məyli kala, exək, kəy, kiyim-keqək bolsun, yittürüp kəyoqan nərsə bolsun, ular toqruluk bir kəoxnisi: «əməliyəttə mundaқ idi» dəp talaxkən bolsa, hər ikkisining dəwasi həkımlarning aldioğa kəltürəlsun; həkımlar kəysioğa gunah bekitə, xu kəoxnisioğa ikki həssə kimməttə tələp bərsun. □

¹⁰ Əgər birsi kəoxnisioğa exək, kala, kəy yaki baxkə bir qarpayni amanət kılsa, bu amanət meli kixi kərməy əlöp kətsə, yaki zəhimlənsə, yaki həydəp əkitilsə, □ ¹¹ undaқта kəoxnisining melioğa kəl təgküzgən ya təgküzmiğənliki məlum bolsun dəp, Pərwərdigarning aldidə

□ **22:6 «tikənlik»** — etizlar arisidiki qitlar yaki qaxalar adəttə tikənlərdin kılınıdu. □ **22:9 «həkımlarning aldioğa...»** —

yaki «Hudaning aldioğa...». **«həkımlar kəysioğa...»** — yaki «Huda kəysioğa...». □ **22:10 «həydəp əkitilsə»** — ibraniy tilidə bu səz adəttə «bulinix» degən səz bilən ipadiliniду; lekın

muxu yərdə bəlkim tasadiپی bir ixni, məsilən qəqüp ketip, qeqilip ketixini kərsitixi mumkin; oqriliniх məsilisi 12-ayəttə kərsitilidə.

20 Kimdəkim birdinbir Pərwərdigardin baxqa hərқandak ilahqa kurbanlik sunsa, haram dəp mutlək həlakətkə məhkum kılinsun. □ ■

21 Silərmu Misirda musapir bolup turəjanikənsilər, musapir boləjan kixini heq harlimanglar wə yaki uningəja heq zulum kilmanglar. ■

22 Hərқandak tul hotun yaki yetim balini horlimanglar. ■ 23 Sən ularni hərқandak tərəptə horlisang, ular manga pəryad kətürsə, Mən ularning awazini qokum anglaymən; 24 xuning bilən oəzipim tutixip, siləрни kiliqlap öltürimən, silərnin hotunliringlar tul kılınip, baliliringlar yetim bolup қalidu.

25 Əgər sən Mening həlkimning iqidin sanga қoxna boləjan kəmbəoəlgə kərz bərgən bolsang, uningəja jazanihorlardək muamilə kilmioqin; uningdin əsüm almanglar. ■

26 Əgər sən қoxnangning қapinini gərugə alojan bolsang, күn olturmasta uningəja yandurup bər. ■ 27 Qünki қapini uning birdinbir yepinqisi bolup, bədinini yapidojan kiyim xudur. U bolmisa, u nemini yepinip yatidu? Bu səwəbtin Manga pəryad kilsa, pəryadini anglaymən; qünki Mən xəpkətlikturmən.

28 Hudaəja kupurluқ kılma, wə həlkinqning

□ 22:20 «mutlək həlakətkə məhkum kılinsun» — ibraniy tilida ««haram» kılinsun»; «haram» — «mutlək həlak kılınix kerək» degənni bildüridu. ■ 22:20 Қan. 17:2, 3, 4, 5 ■ 22:21 Law. 19:34 ■ 22:22 Zək. 7:10 ■ 22:25 Law. 25:36,37; Қan. 23:18,19; Zəb. 15:5; Pənd. 28:8; Əz. 18:8 ■ 22:26 Қan. 24:12,13

əmirlerinimu qarəap tillima. □ ■

²⁹ Haminingning həsulining axkinidin wə xarab-zəytun meyi kəlqikingdin taxkinidin Manga hədiyə sunuxni həyal kilmiojin.

Sən oqulliringning tunjisini Manga atiojin. □ ■

³⁰ Kala bilən koyliringning tunji balilirinimu həm xundak atiojin; tunji bala yəttə künqığə anisi bilən billə tursun; əmma səkkizinqi küni uni Manga atap sunojin. ■

³¹ Silər Manga atalojan mukəddəs kixilər bolisilər; xunga dalada yirtkuq haywan tərpidin boqulojan haywanning gəxini yemənglar, bəlki uni itlarəq taxlap beringlar. ■

23

Həqkanıyət wə adillik

¹ Yalojan gəpni yaymiojin wə ya yalojan guwahlik berip rəzil adəmgə yan basmiojin.

□ **22:28 «Huda(oqa)»** — ibraniy tilida «Əlohim»(oqa). Bu sız bəzidə Hudaning wəkilliri boləjan «həkimlar»ni bildüridu («Zəb.» 82-küy wə izahətlirini kərüng). Xunga bəzi tərjimilərdə «həkimlar» deyilidu. ■ **22:28** Mis. 21:6, 8; Ros. 23:3, 4, 5

□ **22:29 «Haminingning həsuli ...din taxkinidin Manga hədiyə sunuxni həyal kilmiojin»** — bu ayəttə kəzdə tutulojini (baxka yərliri bilən selixturulojanda) tunji həsulni kərsitidu, ləkin bu ayətning əzidə undak biwasitə eytilmaydu. Ayətning ikkinqi kismi «tunji oqullarning Hudaəqə atilixi» toqruluk həm 30-ayət «qarpayning tunjiliri» toqruluk boləqəqka, 29-ayətning birinqi kismi bəlkim «tunji həsul» toqruluk boluxi mumkin.

■ **22:29** Mis. 13:2,12 ■ **22:30** Mis. 23:19; Law. 22:27; Əz. 44:30 ■ **22:31** Law. 22:8; Əz. 44:31

² Topka əgixip rəzil ixta bolma yaki dəwadəsturlarda guwahlıq bərgəndə topka əgixip həkikətəni burmilima. ³ Kəmbəoəl dəwa kilsa, uningəya yan basma.■

⁴ Duxminingning kala ya exiki ezip ketip, sanga uqrap qalsa, uni elip kelip, igisigə qokum tapxurup bər. ■ ⁵ Əgər sanga əq boləqanning exiki yükni kətürəlməy yükning astida yatkinini kərsəng, uni yardəmsiz taxlimay, bəlki uningəya yardəmlixip exikini kəpuruxup bərixing zərür.■

⁶ Arangdiki kəmbəoəlning dəwasida adalətəni burmilima.■

⁷ Hərəkəndək sahta ixtin özünəni neri tart; biğunah adəm bilən həkkanıy adəmni ɵltürmigin; qünki Mən rəzil adəmni hərgiz adil dəp aqlimaymən. ⁸ Xuningdək həqkəndək para yemə; qünki para kəzi oquqlarni kor kılıp, həkkanıylarning səzlirini burmilaydu.■

⁹ Musapir kixilərgə zulum kılma; qünki ɵzünənglar Misir zeminida musapir bolup turoqan boləqəqka, musapirning rohiy halini bilisilər.■

«Xabat yili» wə xabat küni

¹⁰ Altə yil ɵz yeringni terip, həsullirini al.

¹¹ Ləkin yəttinqi yili yərgə aram bərip uni box koy; həlkingning namratliri uningdin yioqip yesun, ulardın axkinini jangaldiki

■ 23:3 Law. 19:15 ■ 23:4 Qan. 22:1, 2; Luka 6:27; Fil. 2:4

■ 23:5 Qan. 22:4 ■ 23:6 Qan. 27:19 ■ 23:8 Qan. 16:19;

1Sam. 8:3; Pənd. 19:6; Top. 7:7 ■ 23:9 Mis. 22:21; Law. 19:33; Qan. 24:17

haywanlar yesun; xundaqla üzümzarliqing bilən zəytunzarliqingnimu xundaq kiloqin. □ ■

¹² Altə kün iqidə öz ixingni ada kilip, yəttinqi küni aram elixing zərür. Buning bilən kala-exəkliring aram tapidu, dedikingning oqli bilən musapir kiximu harduqini qikiridu. ■

¹³ Mən sanga eytkinimning həmmisini kəngül bөлüp ada kil; baxqa ilahlarning namini tilingoqa alma; bular hətta aozingoqimu qikmisun. □ ■

Üq muhim hey-t-bayram

¹⁴ Hər yilda üq qetim mening üqün hey-t ötküzgin. ¹⁵ Aldi bilən «petir nan hey-ti»ni ötküz; sanga əmr kiloqinimdək Abib eyidiki bekitilgən künlərdə yəttə kün petir nan yegin; qünki xu ayda sən Misirdin qikqaniding. Xu hey-tta heqkixi aldimoqa quruk qol kəlmisun. ■

¹⁶ Sən əjir kilip terioqan etizdiki ziraitingning tunji hosulini oroqanda «orma hey-ti»ni ötküz; xundaqla sən əjir singdürüp yərdin ahirki hosul-məhsulatliringni yil ahirida yioqanda «hosul

□ **23:11 «Lekin yəttinqi yili yərgə aram berip uni box qoy;...»** — Huda Öz həlkiqə xundaq əmr bərgənikən, əlwəttə ulardın həwər alidu. Bu əmrgə baqlıq wədilər toqrisida «Law.» 25:1-7, 11, 12ni, bolupmu 20-22-ayətlərnı kəring. ■ **23:11** Law. 25:4, 5 ■ **23:12** Mis. 20:8; 31:13-17. □ **23:13 «Mən sanga eytkinimning həmmisini kəngül bөлüp ada kil»** — ibranıy tilida «Mən silərgə eytkinim... ada qilinglar» deyilidu. ■ **23:13** Qəl. 32:38; Yə. 23:7; Zəb. 16:4; Hox. 2:19; Zək. 13:2 ■ **23:15** Mis. 12:14,15; 13:3; 34:20; Qan. 16:16

yiojix heyti»ni otküz. □

17 Yilda üq ketim erkakliringning hëmmisi Rëb Përwërdigarning huzuriqqa hazir bolsun.

18 Sën manga ataloqan qurbanlikning qenini hemirturuq selinoqan nan bilën sunmioqin; heyti qurbanlikining yeqini bolsa keqiqqa kondurup atigiqigga saqlima. □

19 Zeminingdiki dëslëpki hosulning eng yahxsini Përwërdigar Hudayingning öyigga elip kël. Oqlakni anisining sütidä kaynitip pixurma. □ ■

Përwërdigarning Përixtisining yollarni täyyarlix

20 Mana, Mën bir Përixтини yolda seni qoşdap, Mën sanga täyyarlioqan yergga elip barsun dëp, aldingda yürüxkë äwätimën. ■ 21 Sën uning aldidä özünggga agah bol, uning awaziqqa kulak sal. Uning zitiqqa tëgmë; bolmisa, u itaëtsizlikliringni këqürmöydu; qünki

□ **23:16** «**orma heyti**» — muxu heyti yënä «hëptilër heyti» hëm «dëslëpki orma heyti» dëpmu atilidu. «**hosul-mähsulatliring**» — muxu «hosul-mähsulatliring» axliqlarni hëm hërhil mewë-qiwë mähsulatlarini öz iqigga alidu. «**hosul yiojix heyti**» — muxu heyti yënä «këpilër heyti» dëpmu atilidu. □ **23:18** «**qurbanlik**» — bu sëz adëttä «inaklik qurbanliqi» yaki «tëxëkkur qurbanliqi»ni kërstitidu. □ **23:19** «**Oqlakni anisining sütidä kaynitip pixurma**» — bu ämr bälkim ätraptiki butpëräs hëlqlëarning mëlum örp-aditigga ägäxmäslik keraklikini kërstitixi mumkin. Bu toqiruluk yënä «Lawiylar»diki «qoxumqqa sëz»imizni kërüng. ■ **23:19** Mis. 34:26 ■ **23:20** Mis. 33:2

Mening namim uningdidur. □ ²² Lekin əgər sən uning awazioğa kulak selip, Mening barlik buyruoanlirimoga əməl kılsang, Mən düxmənliringgə düxmən, küxəndiliringgə küxəndə bolimən. ■ ²³ Qünki Mening Pərixətəm aldingda yürüp, seni Amoriy, Hittiy, Pərizziy, Qanaaniy, Hıwiy wə Yəbusiylarning zeminioga baxlap kiridu; Mən ularni yoqitimən.

²⁴ Sən ularning ilahlırioga bax urup ibadət kılma wə yaki ular kıləandək kılma; bəlki ularning *butlirini* üzül-kesil qekiwət, but tüwrüklirini üzül-kesil kukum-taloqan kiliwət; □ ²⁵ Lekin Hundayinglar Pərwərdigarning ibaditidə bolunglar. Xundak kılsanglar U nan bilən süyüglarni bərikətləydu; Mən barlik kesəllikni aranglardin qikirip taxlaymən. ■ ²⁶ Buning bilən zeminigda boyidin ajrap ketidioqan yaki tuoqmas heqbir ayal yaki qarpay bolmaydu; əmrüngning künlirini toluk kılımən.■

²⁷ Mən sening aldingda wəhimimni əwətimən, qaysi taipigə yeqinlaxsang xularni parakəndə kılımən; xuning bilən həmmə düxmənliringni kəynigə yandurup qaqurimən. ■ ²⁸ Hıwiylar, Qanaaniylar wə Hittiylarni aldingdin koqlap qikiriwetixkə serik hərılərnı aldingda yürüxkə

□ **23:21 «özüggə agah bol»** — ibraniy tilida «özüggə qara» («xamar») degən peil bilən ipadilinidu. 20-ayəttə Pərixəting ularni «koqdaydioqanlıqı» (ibraniy tilida «qaraydioqanlıqı») «hamar» degən ohxax peil bilən ipadlinidu. ■ **23:22** Yar. 12:3
 □ **23:24 «ularning butlirini üzül-kesil qekiwət,...»** — yaki «ularni (Qanaaniylarning) yoqitip,...». ■ **23:25** Mis. 15:26; Qan. 7:15 ■ **23:26** Qan. 7:14 ■ **23:27** Mis. 14:24; Yə. 10:10

əwətimən. □ ■ ²⁹ Əmma zeminning Harabilixip, dalada wəhxiy həywanlar awup sanga həwp bolup qalmasıki üçün, xu əllərni aldingdin bir yiloqə həydiwətməymən, ³⁰ Bəlki sən awup, zeminni *pütünləy* miras kılıp boluqə, az-azdin həydəp turimən.

³¹ Sening zeminning qegrilirini Kızıl Dengizdin tartip Filistiylərnin dengizioqə, xuningdək qəldin tartip *Əfrat* dəryasioqə bekitimən; qünki zeminda turuwatqanlarni həydiwetip yerini igilixing üçün, ularni qolungoqa tapxurimən. □ ■ ³² Sən ular bilən wə yaki ilahliri bilən heqkandək bir əhdə tüzmə. ■ ³³ Ularning seni aldimda gunahqa patkuzmasıki üçün ularni zeminngda kət'iy turozma. Qünki mubada sən ularning ilahlirining ibaditidə bolsang, bu ix sanga tuzak bolidu.■

24

Hudaning Musaning wasitisi bilən Israil həlki bilən mukəddəs əhdini tüzüxi

¹ U Musoqa yənə: — «Sən berip, özüng bilən billə Hərun, Nadab, Abihuni wə Israil-larning aqsakalliri arisidin yətmix adəmni elip,

□ **23:28 «serik hərə»** — bu isim ibraniy tilida adəttiki həridin qong wə tehimu qakqak birhil hərini kərsətsə kerək. ■ **23:28** Qan. 7:20; Yə. 24:12 □ **23:31 «Filistiylərnin dengizi»** — «Ottura Dengiz»ni kərsitidu. ■ **23:31** Qəl. 34:3, 4 ■ **23:32** Mis. 34:12,15; Qan. 7:2 ■ **23:33** Yə. 23:13; Hək. 2:3

Pərwərdigarning huzuriya qikip, yirakta turup səjdə kilinglar. ² Pəkət Musala Pərwərdigarning aldiya yekin kəlsun; baxkilar yekin kəlmisun, həlk uning bilən billə üstigə qikmisun, — dedi.

³ Musa kelip Pərwərdigarning barlik səzliri bilən həkümlirini halayikğa dəp bərdi; pütkül halayik bir awazda: — Pərwərdigarning eytkan səzlining həmmisigə əməl kilimiz! — dəp jawab berixti.■

⁴ Andin Musa Pərwərdigarning həmmə səzini hatiriliwelip, ətisi səhər kəpup taqning tüwidə bir kurbangahni yasap, xu yərdə Israilning on ikki kəbilisining sani boyiqə on ikki tax tüwrükni tiklidi. ⁵ Yənə Israillarning birnəqqə yigitlirini əwətti, ular berip Pərwərdigarəyə kəydürmə kurbanliklar sundi, inaklik kurbanliki süpitidə birnəqqə torpaknimu soyup sundi. ⁶ Andin Musa kanning yerimini kaqilarəyə kaqilidi, yənə yerimini kurbangah üstigə qaqtı. ⁷ Andin u əhdinamini kəliya elip, həlkəyə okup bərdi. Ular jawabən: — Pərwərdigarning eytkinining həmmisigə kulak selip, itaət kilimiz! — deyixti.□

⁸ Xuning bilən Musa kaqilardiki kanni elip, həlkəyə sepip: — Mana, bu Pərwərdigar muxu səzləning həmmisigə əsasən silər bilən baqliyan əhdining kənidur, dedi.■

⁹ Andin keyin Musa wə Harun, Nadab wə Abihu Israillarning aksakalliridin yətmix adəm bilən

■ 24:3 Mis. 19:8; 24:7; Kan. 5:27 □ 24:7 «həlkəyə okup bərdi» — ibraniy tilida «həlkning kulaklirəyə okup bərdi».

■ 24:8 Ibr. 9:20; 1Pet. 1:2

bille taol üstigə qikixti. ¹⁰ Ular xu yərdə Israilning Hudasını kərđi; uning ayioqining astida huddi kək yakuttin yasaloan nəpis payandazdək, asman gümbizidək süpsüzük bir jisim bar idi. □ ■ ¹¹ Ləkin u Israillarning mətiwərlirigə qol təgküzmidı; ular Hudanı kərüp turđi həmdə yəp-iqixti.

Musaning yənə Sinay teoqioqa qikixi

¹² Pərwərdigar Musaqa: — Taol üstigə, kəximəqa qikip xu yərdə turəqin. Sanga ularəqa əgıtixkə tax tahtaylarnı, yəni Mən yezip qoyəqan qanun-əmrni berimən, dedı.

¹³ Xuning bilən Musa qərup, Yardəmçisi Yəxuani elip mangdı. Musa Hudaning teoqioqa qikti. ¹⁴ U awwal aksakallarəqa: Biz yenip kəlgüqə muxu yərdə bizni saklap turunglar. Mana, Harun bilən hur silərnıng yeninglarda qalidu; əgər birsıning ix-dəwasi qiksa, ularning aldioqa barsun, — dedı.

¹⁵ Xuning bilən Musa taolning üstigə qikti wə taolni bulut qaplidi. ¹⁶ Pərwərdigarning julasi Sinay teoqıning üstidə tohtidi; bulut uni altə küngiqə kaplap turđi; yəttinqi küni, Pərwərdigar bulut iqidin Musanı qakirdi; ¹⁷ Pərwərdigarning julasıning kiyapiti Israillarning kəz aldida taolning qokkisida həmmını yutquqi ottək kəründi. ■ ¹⁸ Musa

□ **24:10** «**ular xu yərdə Israilning Hudasını kərđi**» — yəni, Hudaning Əzini ayan qiloqanlıqını kərđi. ■ **24:10** Wəh. 4:6

■ **24:17** İbr. 12:29

bulutning iqigə kirip, taqning üstigə qikip kətti. Musa kirik keqə-kündüz taqda turdi.

25

Ibadət qediri üçün sunulidioqan hədiyyələr

¹ Pərwərdigar Musaqə mundaq dedi: —

² Sən Israillaroqə eytkin, ular Manga bir «kətürmə hədiyyə»ni kəltürsun; kimning kəngli hədiyyə sunuxqa hux bolsa, uningdin Manga sunulidioqan «kətürmə hədiyyə»ni tapxuruwel-inglar. □ ■ ³ Silər ulardin tapxuruwalidioqan kətürmə hədiyyə: — Altun, kümüx, mis, ⁴ kək, səsün wə kızil rənglik yip, kanap rəht, tiwit, ⁵ kızil boyaloqan qoqkarning ter-iliri, delfinning teriliri, akatsiyə yaqiqi, □ ⁶ qiraqol üçün zəytun meyi, «məsihləx meyi» wə huxbuy üçün huxbuy dora-dərməklər, ⁷ əfod bilən «koxen»oqə ornilidioqan aq həkik wə

□ **25:2 «kətürmə hədiyyə»** — kaqin yaki hədiyyəni sunoquci Pərwərdigarning aldioqə ikki qollap egiz kətürüp apiridioqan alahidə hədiyyə. Muxu ayəttə deyilgən «kətürmə hədiyyə» kəpligən həlk elip kelidioqan, qong kələmlik hədiyyə bolidu. Xübhısizki, məzkur «kətürmə hədiyyə»ning hər bir qismini sunoquci kixi əzi Huda aldida ikki qollap kətürüp uningqə ataydu (35:22, 24). ■ **25:2** Mis. 35:5; 1Tar. 29:3,5,9,14; Əzra 2:68; 3:5; Nəh. 11:2 □ **25:5 «delfinning teriliri»** — yaki «dengiz eyikining teriliri» yaki «borsuqning teriliri».

baʼxa esil taxlar bolsun. □ ■ 8 Mening
 oʻzliri arisida makan kilixim uqun *xulardin*
 Manga bir mukaddas turaloʻni yasisun. 9 Uni
 Men sanga barlik korsatmaqʻi boloinimoʻa
 asasen, yani ibadot qedirining nushisi wa barlik
 aswab-saymanlirining nushisoʻa op'ohxax kilip
 yasanglar.

Əhdə sanduqi

10 Ular akatsiyə yaoʻiqidin bir sanduq yasisun.
 Uning uzunluqi ikki yerim gəz, kəngliki bir
 yerim gəz, egizliki bir yerim gəz bolsun. □ ■
 11 Sən uni sap altun bilən kaplioʻin; iqi wə sirtini
 altun bilən kaplap, uning üstunki kismining
 qerisigə altundin girwək qikar. 12 Uningoʻa
 altundin tət hālka kuydurup, tət qetikoʻa
 bekitkin. Bir təripigə ikki hālka, yənə bir
 təripigə ikki hālka bolsun. □ 13 Sən həm
 akatsiyə yaoʻiqidin ikki baldak yasap, hər
 ikkisini altun bilən kaplioʻin; 14 andin san-
 duk ular arkilik kətürölsun dəp, baldaklarni
 sanduqning ikki yenediki hālkiliridin ötküzüp

□ 25:7 «Əfod» wə «koxen» —Bular tooʻruluk 6-14-ayətlərgə
 qaralsun. U jilitkidək birhil alahidə kiyim bolup, iqidə Hudaning
 kerək boləan ixlar tooʻruluk yolini yaki iradisini korsitidoʻan
 «Urim» wə «Tummim» degən alahidə ikki tax saklaklik idi.

■ 25:7 Mis. 28:4-14 □ 25:10 «akatsiyə yaoʻiqi» —
 intayin kattik, uzunoiqə qirimaydioʻan birhil yaoʻiaqtur. «gəz»
 —Mukaddas Kitabta ixlitilgən «gəz» — adəmnning jəynikidin
 barmikining uqioʻiqə boləan arilikioʻa (təhminən 45 santimetr)
 barawər kelidu. ■ 25:10 Mis. 37:1; Ibr. 9:1 □ 25:12 «tət
 qetikoʻa» — yaki «tət putioʻa».

qoyojin. ¹⁵ Baldaqlar h mixon sanduqtiki h lkida tursun; ular uningdin qikirilmisun. ■

¹⁶ Mən sanga beridion h k m-guwahlikni sanduqqa koyojin. □ ■ ¹⁷ Sanduqning *yapquqi s pitid * sən altundin uzunluqi ikki yerim g z, kəngliki bir yerim g z bolon bir «kafarət t hti» yasiojin. □ ■ ¹⁸ Ikki kerubni altundin sokup yasiojin. Ularni kafarət təhtining ikki təripigə ornatkin. □ ■ ¹⁹ Bir kerubni bir təripigə, y n  bir kerubni y n  bir təripigə ornitix uqun yasiojin. Ikki t ripidiki kerublarni kafarət t hti bilən bir g wd  qilinglar. □

■ **25:15** 1Pad. 8:8 □ **25:16** «sanga beridion h k m-guwahlik» — Huda Musaqa tapxuridion «on p rz» yaki «on  mr» p t lidiion ikki tax tahtayni kərsitidu (31:18ni k rung). Nemixka «guwahlik» deyilidu? Qunki «on p rz» Hudaning h kkaniy t biitig  guwahlik beridu. ■ **25:16** Ibr. 9:4 □ **25:17** «kafarət» — (ibraniy tilida «kafar» yaki «kippur») deganning t p mənisi «yepix»tin ibarət. Gunahlarqa «kafarət k lt r x» deganlik «gunahlarini yepix» deganlikdur. Təwrat d wrid  Huda gunahlarini waqitlik «yapatti» w  xuningdək xu gunahlardin towa kilip kurbanlik kəltürgən b ndilirini k q r m kilatti. Injil d wri kəlgəndə u M sihning kurbanliqi wasitisi bilən insannarning gunahlarini «elip taxlaydu» («Yuh.» 1:29, 36ni k rung). Muxu y rd  sanduqning yapquqini «kafarət t hti» d p tərjimə kilduq, qunki 22-ayəttə: «Mən xu y rd  sən bilən k r xim n; kafarət t hti üstidə... turup sanga ... s z kilimən» deyilidu. Demək, bu jay Hudaning olturoqan bir təhtigə ohxaxtur. ■ **25:17** Mis. 37:6 □ **25:18** «Kerublar» — b lkim al mdiki  ng küqlük w   ng yukiri d rijilik p rixtil r yaki m hluqlar boluxi mumkin. «Təbirlər»ni w  munasiwətlik sehmini k rung. ■ **25:18** Ibr. 9:5 □ **25:19** «ikki t ripidiki kerublarni kafarət t hti bilən bir g wd  qilinglar» — yaki «ikki t ripidiki kerublar bilən kafarət t hti bir p t n altundin yasalsun».

20 Kerublar bir-birigə yüzlənsun, qanatlırini kafarət təhtining üstigə kerip, qanatlıri bilən uni yapsun; kerublarning yüzi kafarət təhtigə qaritilsun.■

21 Sən kafarət təhtini sanduqning üstigə koyup, Mən sanga beridiqan həküm-guwahlikni sanduqning iqigə koyqin. ■ 22 Mən xu yərdə sən bilən kərximən; kafarət təhti üstidə, yəni həküm-guwahlik sanduqning üstidiki ikki kerubning otturisida turup sanga Israil-larəqə yətküzüxkə tapxuridiqan barlik əmrlirim toqrisida səz qilimən.■

Xirə

23 Həm akatsiyə yəqıqıdin uzunluqi ikki gəz, kəngliki bir gəz, egizliki bir yerim gəz boləqan bir xirə yasıqin. 24 Uni sap altun bilən qaplap, uning üstünki kışmining qərisigə altundin girwək qıkar. 25 Sən xirəning qərisigə tət ilik egizliktə bir ləw yasıqin; bu ləwning qərisigimu altundin bir girwək qıkar. □ 26 Sən u xirəgə altundin tət həlqə yasap, bu həlqilarni xirəning tət burjikiidiki qetikkə ornatqin. 27 Xirəni kətürüxkə baldaqlar ötküzülsun dəp, həlqilar xirə lewigə yəqin bekitilsun. 28 Baldaqlarni akatsiyə yəqıqıdin yasap, altun bilən qaplıqin; xirə ular arqilik kətürilidu.

■ 25:20 Ibr. 9:5 ■ 25:21 Ibr. 9:4, 5 ■ 25:22 Qel. 7:89

□ 25:25 «egizliktə» — yaki «kəngliktə». Munasiwətlik shemini kərüng. «ləw» wə «ləwning qərisigə qıqiriloqan girwək» — bularning roli bəlkim xirəning üstidiki nanlarni qüxüp ketixtin saqlaxtur.

29 Xirəgə yandap legən, kaqa-təhsə, piyalə wə «xarab hədiyəliri»ni qaqidioğan kədəhlərnı yasioqin; ularni sap altundin yasioqin. 30 Mening huzurumda turuxka sən xirəgə həmixə «təkdım nan»ni qoyoqin. □

Qıraoqdan

31 Sən həm sap altundin bir qıraoqdan yasioqin. U qıraoqdan soqup yasalsun; qıraoqdanning puti, oqoli, kədəhliri, oqunqə wə qeqəkliri pütın bir altundin sokulsun. □ ■ 32 Qıraoqdanning oqolining ikki yenidin altə xahqə qikirilsun — qıraoqdanning bir yenidin üq xahqə, qıraoqdanning yənə bir yenidin üq xahqə qikirilsun; 33 bir yenidiki hərbi xahqidə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan üq kədəh qikirilsun, yənə bir yenidiki hərbi xahqidə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan üq kədəh qikirilsun. Qıraoqdanə qikiriləqan altə xahqining həmmisi xundəq yasalsun. 34 Qıraoqdanning *oqolidin* badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan tət kədəh qikirilsun.

□ **25:30 «təkdım nanlar»** — ibraniy tilida «huzuri nanlar» («Hudaning huzuridiki nanlar»). Adəttə jəmi on ikki parqə nan qoyulatti. Bu Israillarning on ikki kəbilisigə wəkillik qilatti. Israil kaqinliri nanlarni tizip qoyux arqilik, əzlirining əmgək mewilirini Pərwərdigarəqə ataxni halaydioqanliqini, bu arqilik əzliri erixən mol həsulning Pərwərdigarəqəni ata qiləqanliqini etirap qilixni bildürüx idi («Law.» 24:5-6). □ **25:31 «qıraoqdanning... kədəhliri, oqunqə wə qeqəkliri»** — bular qıraoqdanə qikiriləqan xu hil nushilarni kərsitidu. 32-40-ayətlər wə munasiwətlilik shemini kərüng. ■ **25:31** Mis. 37:17

□ 35 Bulardin baxka *birinqi* ikki xahqining astida bir oʻunqə, *ikkinqi* ikki xahqining astida bir oʻunqə, *üqinqi* ikki xahqining astida bir oʻunqə bolsun; qiraʻodanʻa qikiriloʻan altə xahqining asti həmmisi xundak bolsun. 36 Uning xu oʻunqiliri həm xahqiliri qiraʻodan bilən bir gəwdə kılinsun — bir pütün sap altundin soʻkup yasalsun.

37 Sən qiraʻodanning yəttə qiriʻonini yasioʻin; qiraʻoqlar uduloʻa yoruk qüxürəlixı üqün üsti tərəpkə ornıtilsun. 38 Uning pilik kayqiliri bilən küldanliri sap altundin yasalsun. 39 Qiraʻodan wə uning barlik əswabliri bir talant sap altundin yasalsun. □ 40 Sanga taʻoʻda ayan kılınʻoʻan nusha boyiqə bularnı ehtiyat bilən yasioʻin. ■

□ 25:34 «**oʻolidin**» — yəni oʻolining üstünki kışmidin. 35-ayətnı kərüng. □ 25:39 «**bir talant altun**» — bəlkim 4.4 kilogramqə boluxı mumkin. ■ 25:40 Ros. 7:44; Ibr. 8:5

Ibadət qedirining əswabliri

«mis kurbangah»

«yoqan das»

altun qiraqdan

«təkdim nan»
qoyulidiqan xirə

huxbuygah

əhdə sandukı

əhdə sandukining iqı

26

Ibadət qediri — yopuqliri

¹ Mukəddəs qedirni on parqə yopuqtin yasatqin; yopuqlar nepiz tokuloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızıl yiplar arilaxturulup ixlənsun; uningə qə kerublarning süritini qewər kollarə nəpis kılıp kəxtiləp qıqarəuzoqin. ■ ² Hər bir yopuqning uzunluqi yigirmə səkkiz gəz, kəngliki tət gəz bolup, hər bir yopuq ohxax qong-kiqikliktə bolsun. ³ Yopuqlarning bəxi bir-birigə ulansun, qaloğan bəx yopuqmu həm bir-birigə ulansun. ⁴ Sən ulap qıqiloğan birinqi qong parqining əng qetidiki qismioğa bir tərpiyə rənggi kək izmə qadioqin, xuningdək ulap qıqiloğan ikkinqi qong parqining əng qetidikisining bir tərpiyimü həm xundaq kiloqin. ⁵ Birinqi qong parqining əng qetidiki qismioğa əllik izmə qadioqin, ikkinqi qong parqining əng qetidikisigimü əllik izmə qadioqin. Izmilər bir-birigə udulmuudul bolsun. ⁶ Mukəddəs qedir bir pütün bolsun üqün altundin əllik iləu yasap, ikki qong parqə yopuqni xu iləular bilən bir-birigə tutaxturoqin. ⁷ Mukəddəs qedirni yepix üqün əqkə tiwitidin yopuqlarni yasioqin; yopuqtin on bir parqə yasioqin. ■ ⁸ Yopuqlarning hər birining uzunluqi ottuz gəz, kəngliki tət gəz bolup, on bir yopuqning həmmisi ohxax qong-kiqikliktə bolsun. ⁹ Yopuqlarning bəxini ulap bir kılıp, qaloğan altə yopuqnimü ulap bir kılıp, altinqi

yopukni ikki kat qilip, qedirning aldi tərīpigə sanggilitip koyoqin. □

¹⁰ Sən birinqi ulap qikiloqan qong parqining əng qetidiki kismioqa əllik izmə, ikkinqi ulap qikiloqan qong parqining əng qetidiki kismioqa əllik izmə qadioqin. ¹¹ Sən həm mistin əllik iloqu yasap, qedir bir pütün bolsun üqün ularni izmilərgə ötküzüp ikki qong parqini ulap koyoqin. ¹² Lekin yopukning qedirning kəynidin exip qaloqan kismi, yəni exip qaloqan yerim parqisi qedirning kəyni tərīpidə sanggilap tursun. ¹³ Qedir yopuklirining qedirning boyidin artuq kismi, yəni u tərīpidin bir gəz, bu tərīpidin bir gəz, qedirning ikki tərīpidin sanggilap, uni *toluq* yapsun. □

¹⁴ Buningdin baxqa, qediroqa kizil boyaloqan qoqkar terisidin yopuq yasap yapqin, andin uning üstidinmu delfin terisidin yasaloqan yənə bir yopukni qaplioqin.

¹⁵ Mukəddəs qedirning tik tahtaylirini akatsiyə yaoliquidin yasap tikligin. ¹⁶ Hər bir tahtayning uzunluqi on gəz, kəngliki bir yerim gəz bolsun. ¹⁷ Hər bir tahtayning ikkidin turumi bolsun, hər ikki tahtay xular bilən bir-birigə qetilsun;

□ **26:9 «qedirning aldi tərīpigə sanggilitip koyoqin»** — yaki «qedirning kəynigə kayrip koyoqin». Munasiwətlik shemini kəring. □ **26:13 «qedirning ikki tərīpidin sanggilap, uni toluq yapsun»** — kanap rəhttin (kəndir rəhttin) qilinoqan iqidiki yopukning uzunluqi yigirmə səkkiz gəz boloaqqa, qedirning ikki tərīpigə toluq yətməytti; yopuq bilən yəning arilikida bir gəz arilik qalatti. Əqkə tiwitidin qilinoqan yopukning uzunluqi ottuz gəz boloaqqa, qedirni toluq yapatti. Qedirning shemilirini kəring (wə munasiwətlik shemini kəring).

qedirning barliq tahtaylirini xundak yasioqin.

¹⁸ Qedirning tahtaylirini xundak yasioqin; yigirmisini jənub tərəpkə tikligin; ¹⁹ bu yigirmə tahtayning tegigə kümüxtin kirik təglik yasioqin; bir tahtayning *astidiki* ikki turumi üqün ikkidin təglik, yənə bir tahtayning ikki turumi üqün ikkidin təglik yasioqin. ²⁰ Xuningdək qedirning udul tərəpidə, yəni ximal tərəpidə yigirmə tahtay bolsun; ²¹ bularning kirik təglik küümüxtin bolsun; bir tahtayning tegigə ikkidin təglik, yənə bir tahtayning tegigə ikkidin təglik orunlaxturulsun. ²² Qedirning kəyni tərəpigə, yəni oərb tərəpkə altə tahtay yasap tikligin. ²³ Qedirning kəyni tərəpidiki ikki bulungoqa ikki tahtay yasap ornatkin. ²⁴ Bu *bulung tahtayliri* astidin üstigiqə ikki qat qilinip *tahtaylarni* əzara qetixtursun, üsti bir halkioqa bekitilsun. Hər ikkisi xundak qilinip, ikki bulungoqa tiklənsun. □ ²⁵ Arqa tərəptə səkkiz tahtay bolidu, ularning kümüxtin yasaloqan on altə təglik bolidu; bir tahtayning tegidə ikki təglik, yənə bir tahtayning tegidə ikki təglik bolidu.

²⁶ Buningdin baxqa sən akatsiyə yaqıqıdın baldaq yasioqin; qedirning bu tərəpidiki tahtaylaroqa

□ **26:24 «...tahtayliri ... ikki qat qilinip tahtaylarni əzara qetixtursun»** — bulung tahtaylirining qaysi xəkildə ikənlikigə birnemə deyix təs. Həq bolmioqanda ular kəynidiki tahtaylar həm yandiki tahtaylarni bir-birigə tutaxturux rolını oynixi kerək; bizningqə bulung tahtayliri yenidiki tahtaylaroqa turumliri bilən qetilixi kerək (17-ayətni kərüng). Bəzi alimlarning pikriqə bulung tahtayliri otturisdin egilip, «üq burjəkklik sizoquq xəkli»də (yəni «L» xəkildə) qilinoqan boluxi mumkin. Munasiwətlik shemini kərüng.

bəx baldakni, ²⁷ qedirning u tərpidiki tahtaylaroqa bəx baldakni, qedirning arka tərpidiki tahtaylaroqa, yəni oərb tərpidiki tahtaylaroqa bəx baldakni yasoiin. ²⁸ Tahtaylarning oturisdiki ottura baldak bu tərəptin u tərəpkə yetidioan bolsun.

²⁹ Tahtaylarni altun bilən qaplap, baldaklar otküzüldioan halkilarni altundin yasap, baldaklarni altun bilən qaplioiin. ³⁰ Qedirni sanga taqda ayan kilinoan nusha boyiqə yasap tikligin.■

³¹ Sən nepiz tokuloan ak kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasoiin; uni qewər qollar kerublarning süritini nəpis kilip quxürüp kəxtiləp qiqsun.

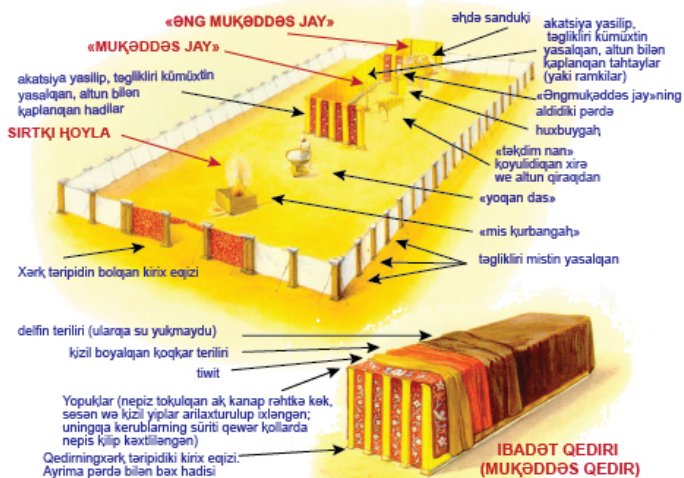
■ ³² Uni akatsiyə yaoiqidin yasaloan tət hadioqa esip koyoiin. Bu hadilar altun bilən qaplansun, hər birining altun ilmiki bolsun; hadilar kümüxtin yasaloan tət təglikkə ornitilsun. ³³ Pərdə qedir yopukidiki ilməklərgə esilip sanggilitip koyulsun; andin həküm-guwahlik sanduqini xu yərgə kəltürüp, pərdining iqigə elip kirgin. Xuning bilən pərdə silər üqün mukəddəs jay bilən əng mukəddəs jayning oturisdiki bir ayrima pərdə bolsun. ³⁴ Andin sən «kafarət təhti»ni əng mukəddəs jaydiki həküm-guwahlik sanduqining üstigə koyoiin.

³⁵ Xirə bolsa pərdining texioqa orunlaxturulsun; qiraqdannı xirəning udulioqa, qedirning jənub tərpiyə koyoiin; xirəni ximal tərpiyə koyoiin.

³⁶ Buningdin baxka sən qedirning kirix eoizioqa

nepiz tokuloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızıl yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasioğın; u kəxtiqi tərripidin kəxtilənsun. ■ ³⁷ Bu pərdə üçün akatsiyə yaşıqıdın bəx hada yasap, ularni altun bilən qaplıoğın; hərbirining altun ilmiki bolsun; ularning tegigə bəx danə təglikni mistin quyup təyyarlatqın.

MUKƏDDƏS İBADƏT QEDIRI — QEDIRNING ƏZI WƏ SIRTQI HOYLISI

KURBANLIQLARNI SUNUX

Ibadət qediri wə sirtqi hoylisi

27

Qurbangah

¹ Sən qurbangahni akatsiyə yaoʻiqidin yasioʻin. Qurbangah tət qasa bolsun; uzunluki bəx gəz, kəngliki bəx gəz, egizliki üq gəz qilinsun. ■

² Uning tət burjikigə koyulidoʻan münggüzlirini yasioʻin; münggüzliri qurbangah bilən bir gəwdə qilinsun. Qurbangahni mis bilən qaplioʻin. ³ Qurbangahning yaoʻ *wə külini*

elixka daslarni yasioʻin; uningə has boləan gürjəklərnı, korılarnı, lahıgırlarnı wə otdanlarnımu yasioʻin; uning barlık əswablırını yasaxka mis ixlətkin. ⁴ Qurbangah üqün

mıstın bir xala yasioʻin; xalaning tət burjikigə tət mis hālka yasap bekitıp koyəin.

⁵ Xalani qurbangahning qap belıning astıdıkı girwəktın təwənrək turıdoʻan kıloʻın, xundakta xala qurbangahning dəl otturısıda bolıdu. □

⁶ Qurbangahka ikki baldaq yasioʻin; ular akatsiyə yaoʻiqidin bolsun, ularni mis bilən qaplioʻin.

⁷ Qurbangahni kətürgəndə, baldaqlar uning ikki yenıda boluxı üqün, ularni hālkılarəqa ötküzüp koyəin. ⁸ Qurbangahni tahtaylardın yasioʻın,

ıqı box bolsun; u taəda sanga ayan kılınoʻan nusha boyıqə *hünərwənlər* təyyar kılsun.

■ 27:1 Mis. 38:1 □ 27:5 «xala» — barlık ayətlərdın qarıəanda, xalaning funksiyısı mundak: (1) qurbangahning othanısıdıkı otnı kətürüx; (2) xalani kətürgəndə qurbangahmu təng kətürülüx; xala qurbangahning astı tərıpıgə, yanə girwəkning astıəa koyuloəaqka, xalani kətürgəndə girwəkkə terılıp qurbangahmu təng kətürülətti. «Qoxumqə səz»ımız həm qedırning shemılırını kərüng (munasıwətlık shemını kərüng).

Ibadət qedirining hoylisi

⁹ Mukəddəs qedirning hoylisinimu yasioqin. Hoylining jənubioqa, yəni jənubka yüzləngən tərīpigə nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin pərdilərnı tokuqin; xu tərīpining uzunluqi yüz gəz bolsun. ■ ¹⁰ Pərdilərnı esixka yigirmə hada yasalsun; ularning tegigə qoyuxka yigirmə mis təglik yasalsun; hadilarning ilmiki bilən baldaqlar bolsa kümüxtin yasalsun. □

¹¹ Xuningoqa ohxax ximal tərīpidimu uzunluqi yüz gəz kelidoqan pərdə bolsun. Pərdilərnı esixka yigirmə hada yasalsun; ularning tegigə qoyuxka yigirmə mis təglik yasalsun; hadilarning ilmiki bilən baldaqlar bolsa kümüxtin yasalsun.

¹² Hoylining qarəb tərīpidə uzunluqi əllik gəz kelidoqan pərdə bolsun; uning on hadisi wə on təglikı bolsun.

¹³ Hoylining xərək tərīpi, yəni kün qikixka yüzləngən tərīpining kənglikı əllik gəz bolsun.

¹⁴ Bir tərīpidə on bəx gəz kelidoqan pərdə bolsun; uning üq hadisi bilən üq təglikı bolsun.

¹⁵ Yənə bir tərīpidə on bəx gəz kelidoqan pərdə bolsun; uning üq hadisi bilən üq təglikı bolsun.

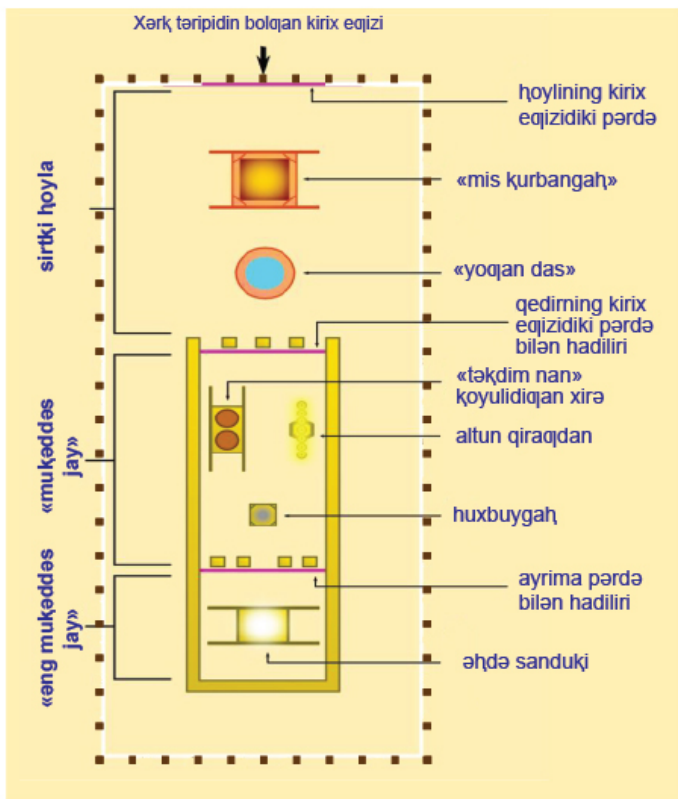
¹⁶ Hoylining kirix eoqizioqa yigirmə gəz kelidoqan bir pərdə qoyulsun; pərdə nepiz tokuloqan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup, kəxtiqi tərīpidin kəxtilənsun. Uning tət hadisi bilən tət təglikı bolsun.

■ 27:9 Mis. 38:9 □ 27:10 «**baldaqlar**» — ular hadilarnı əzara qetip turidoqan tayaqçılar bolup, hadilarnı muqimlaxturux wə pərdilərnımu kətürux rolını oynaydu (38:17ni kərüng). «Baldaqlar»ning baxka tərjımiliri: «halkılar» yaki «qəmbərlər».

¹⁷ Høylining qerisidiki həmmə hadilar kümüxtin yasaloqan baldaqlar bilən bir-birigə qetilsun; ularning ilməkliri kümüxtin, təglikliri mistin yasalsun. ¹⁸ Høylining uzunluqi yüz gəz, kəngliki hər ikki tərifi əllik gəz bolsun; nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin ixləngən pərdining egizliki bəx gəz qilinsun; hadilarning təglikliri mistin yasalsun.

¹⁹ Mukəddəs qedirning ix-hizmitidə ixlitilidoqan barliq əswab-saymanliri həmdə barliq miq-qozuqliri, xundaqla høylining barliq miq-qozuqliri mistin bolsun.

IBADƏT QEDIRI (MUQƏDDƏS QEDIR) («Misirdin qıqix» 25-31, 35-40-bab)

Ibadət qediri wə sirtki hoyalisi

Yeniq turidioqan qıraoğ həqkdidiki bəlğilimə

20 — Qiraoqning h mix  yenik turuxi  q n, qiraoqka ixlitixk  z ytundin sokup qikiriloqan sap mayni k xingoqa k lt r xk  Israillarni buyruoqin. ■ 21 Jama t qedirining iqid , h k m-guwahlik sandukining udulidiki pərdining taxkirida H run w  oqulliri hər keqisi  tigangiq  P rw rdigarning aldidida qiraoqlarning yenik turuquzux ixida bolsun. Bu ix d wrdin-d wrgiq  Israillarqa  b diy bir qanun-b lgilim  bolsun.□

28

Kahinlarning muk dd s kiyimliri

1 Sən Israillarning iqidin akang H run w  uning oqullirini  z k xingoqa kəltürgin; ularni, yəni H run w  oqulliri Nadab, Abihu, Əliazar w  Itamarlarning Mening kahinlik hizmitimdə boluxi  q n yeningoqa kəltürgin. ■
 2 Akang Hərunoqa həm x r p həm g z llik  q n muk dd s kiyiml rni t yyarlioqin.
 3 Hərunning Manga muk dd s kilinip, Mening kahinlik hizmitimdə boluxi  q n, Mən  kil-paras tning rohi bilən k lblirini tolduroqan qew r kixil rning h rbirig  s z kilip, ularni alahidə kiyiml rni tikixk  buyruoqin. 4 Ular tikidioqan kiyimlər munulardin ibarət: — bir koxen, bir  fod, bir ton, kəxtiləngən bir halta kənglək, bir s ll  w  bir bəlwaoq. Mening

■ 27:20 Law. 24:2 □ 27:21 «Jama t qediri» — bu ibadət qedirioqa berilgən baxqa bir nam. ■ 28:1 Ibr. 5:4

kahinlik hizmitimdə boluxi üqün, ular akang Hərunoqa wə oqullirioqa mukəddəs kiyimlərni tiksun. □

Əfodning layihilinixi

⁵ Uningoqa altun wə kək, səsün, kızil yiplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəht ixlitilsun; ⁶ əfodni ular altun wə kək, səsün, kızil yiplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəhtlərni təyyarlap, qewər kollaroqa nəpis kılıp *kəxtilitip* ixlətsun. ■ ⁷ Əfodning ikki bexini bir-birgə tutaxturux üqün ikki dolisida mürilik tasma bolsun. □ ⁸ Əfodning üstidin baqlaydioqan, kəxtiləngən bəlwaoq əfod bilən bir pütün kılınsun wə uningoqa ohxax sipta ixlinip, altun wə kək, səsün, kızil yiplar wə nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin yasalsun. □ ⁹ Ikki aq həkikni tepip, ularning üstigə Israilning oqullirining namlirini oyduroqin; ¹⁰ ularning namlirining altisi bir yaqutka oyulsun, qaloqan altisi bolsa yənə bir yaqutka oyulsun, həmmisi tuqulux tərtpi boyiqə pütülsun. ¹¹ Huddi yaqut nəkixqiliri ixligəndək, məhür oyuloqandək Israilning oqullirining namlirini ikki yaqutka oyduroqin; ular altundin yasaloqan közlükkə

□ **28:4 «Əfod» wə «koxen»** — bular wə katarliklar toqruluk «Təbirlər»ni wə munasiwətlik shemilarni kəring. «Əfod» jilitigə ohxaydioqan birhil kiyim, «koxen» kahinning məydisigə taqilidioqan məydə yanquk bolup, üstigə on ikki kəbiligə wəkillik kılıdioqan on ikki qimmətlik tax bекitilgən. ■ **28:6 Mis. 39:2** □ **28:7 «...ikki dolisida mürilik tasma bolsun»** — munasiwətlik shemini kəring. □ **28:8 «Əfodning bəlwəoqi»** — 5-ayəttə tiloqa elinoqan bəlwaoq əməs. «Law.» 8:7ni kəring.

bekitilsun. ¹² Israilning oqullirioğa əslətmə tax bolsun üqün, ikki yaqutni əfodning ikki mürilik tasmisioğa qadiouzoqin; xundak bolqanda, Hərun Pərwərdigarning aldida ularning namirini əslətmə süpitidə müriliridə kətürüp yürüdü.

¹³⁻¹⁴ Buningdin baxqa, sən altundin yənə ikki közlük wə sap altundin xoynidək exip etilgən ikki zənjir yasatqin; andin exilmə zənjirlər közlüklərgə bekitilsun.□

Qoxenning yasilixi

¹⁵ «Höküm qoxeni»ni qewər qollarğa nəpis qilip kəxtilitip yasatqin; uni həm əfodni ixligən usulda yasioğan, altun wə kək, səsün, qizil yiplar bilən nepiz tokuloğan aq kanap rəhttin yasioqin. □ ■ ¹⁶ U ikki qat, tət qasa qilinsun; uzunluqi bir oqeriq, kənglikimu bir oqeriq bolsun. □ ¹⁷ Uning üstigə tət qatar qilip gəhərlərnı ornataqin: — birinqi qatarğa qizil yaqut, serik gəhər wə zumrət ornitilsun; ¹⁸ ikkinqi qatarğa kək qaxtexi, kək yaqut wə almas ornitilsun; ¹⁹ üqinqi qatarğa səsün yaqut, piroza wə səsün kwarts ornitilsun; ²⁰ tətinqi qatarğa beril yaqut, aq həqiq wə anartax ornitilsun; bularning həmmisi altun

□ **28:13-14 «yənə ikki közlük»** — muxu ikki közlük əfodning ikki mürisigə bekitilgən, 9-12-ayətlərdə tiloğa elinoğan ikki aq həqiq orunlaxturuloğan közlüklərdur. □ **28:15 «Höküm qoxeni»** — iqidiki «urim wə tummim» degən taxlar arqilik Hudaning məlum ix toqrisidiki iradisini yaki həkümını sorax üqün ixlitolgan (30-ayətni kərüng). ■ **28:15** Mis. 39:8 □ **28:16 «U ikki qat, tət qasa qilinsun»** — demək, yanqıq xəkliyə.

közlük iqigə ornitilsun. ²¹ Bu gəhərlər Israilning oqullirining namlirioqa wəkil qilinip, ularning sanidək on ikki bolup, məhür oyoqandək hər bir gəhərgə on ikki kəbilining nami birdin-birdin pütülsun.

²² Qoxenoqa xoynidək exilgən sap altundin *ikki* exilmə zənjir yasioqin. ²³ Qoxenoqa altundin ikki hālka etip, ikki hālkini qoxenning *yukiriki* ikki burjikigə bekitkin; □ ²⁴ andin altundin exilip yasaloqan ikki zənjirni qoxenning *yukiriki* ikki burjikidiki hālkidin ötküzüp, ²⁵ exilgən xu zənjirlərnin ikki uqini ikki közlükkə bekitip, *közlüklərni* əfodning ikki mürilik tasmisining aldi qismioqa ornatqin. ²⁶ Buningdin baxqa sən altundin ikki hālka yasap, ularni qoxenning *asti tərpidiki* ikki burjikigə bekitkin; ular əfodqa tegixip turidoqan qilinip iqigə qadalsun. □ ²⁷ Mundin baxqa sən altundin *yənə* ikki hālka yasap, ularni əfodning ikki mürilik tasmisining aldi təwənki qismioqa, yəni əfodqa ulinidoqan jayoqa yeqin qilip, kəxiriləngən bəlwəoqdin egizrək qilip bekitkin. ²⁸ Qoxenning əfodning kəxiriləngən bəlwəoqidin yukirirək turuxi, qoxenning əfodtin ajrap kətməsliki uqun qoxenning hālqisini kək xoyna bilən əfodning hālqisioqa qetip koyoqin.

²⁹ Xundak qiloqanda, Harun muqəddəs jayoqa kirgəndə, həküm qoxenini taqioqatqa, Israilning oqullirining namlirini əslətmə süpitidə

□ **28:23** «**qoxenning yukiriki ikki burjikigə**» — ibraniy tilida «qoxenning ikki bexioqa». □ **28:26** «**qoxenning asti tərpidiki ikki burjikigə**» — ibraniy tilida «qoxenning Ikki bexioqa».

yürikining üstidə Pərwərdigarning aldidə daim kətürüp yürgən bolidu. □ ³⁰ Hərun Pərwərdigarning aldiəyə kirgəndə, urim bilən tummim uning yüriki üstidə boluxi üqün, bularni həküm qoxenining iqiğə aloqin; muxundak qiloqanda, Hərun Israillərəyə baqlıq həkümlərni həmixə Pərwərdigarning huzurida öz yüriki üstidə kətürüp yürgən bolidu.□

Bax kaqin kiyidioqan baxqa kiyimlər; bax kaqinning oqullirining kiyimliri

³¹ Əfodning *iqidiki* tonni pütünləy kək rənglik qiloqin. □ ■ ³² Tonning baxqa kiyidioqan təxüki dəl otturisida bolsun; uning yirtilip kətməsliki üqün huddi bapkar toquloqandək, sawutning yaqisioqə ohxax qərisigə pəwəz qikirilsun. □

³³⁻³⁴ Uning etikining qərisigə kək, səsün wə kızil yiptin anarlarıni toqup aşkin həmdə altun kəngəquraklarıni yasap, qərisidiki anarlarıning arilikioqə birdin esip koyoqin; tonning etikining

□ **28:29 «koxen»** — qoxen wə uning munasiwətlik təpsilatlırini kərx üqün munasiwətlik shemini kərx. □ **28:30 «urim wə tummim»** — alahidə birhil taxlar. Bu taxlar arqılıq Israil həlki Hudadin yol sorisa bolatti. Həmdə ulardin hərhil jawab qikatti; məsilən, «xundak», «yaq» degəndək. Bəzi əhwallarda həqkəndək jawab bərməslikimu mumkin (məsilən, «Hək.» 20:23, «1Sam.» 14:37, 23:2-4, 28:6, «2Sam.» 2:1 kətarlıqlarıni kərx). «Urim»ning mənisi «nurlar», «Tummim»ning mənisi «mukəmməllik» yaki «mukəmməl ixlar» degənlik; ləkin ularning təpsilatlıri həzir bizgə naməlum. □ **28:31 «Əfodning iqidiki ton»** — ton əfodning iqiğə kiyilidu (munasiwətlik shemini kərx). ■ **28:31** Mis. 39:22 □ **28:32 «sawut»** — jəngqining alahidə kiyimi.

pütkül qerisigə bir altun kongoqurak, bir anar, yənə bir altun kongoqurak, bir anar.. bekitilsun.

□ ³⁵ Hərun hizmət kılolan waqtida xu tonni kiysun; buning bilən Hərun Pərwərdigarning aldioğa baroqanda, yəni mukəddəs jayğa, Pərwərdigarning aldioğa kirip-qıqkanda uning awazi anglinip turidu-də, u əlümdin aman kalidu.□

³⁶ Andin keyin sən sap altundin nəpis bir otuoqatni yasap, uning üstigə məhürgə nəkixləngəndək: «Pərwərdigarğa mukəddəs kılindi» dəp oyoqin; □ ■ ³⁷ uni kək rənglik yip bilən səllisigə qıgkin; u səllining aldi tərripigə takalsun; ³⁸ u Hərunning pexanisidə tursun. Buning bilən Hərun Israillarning mukəddəs kılıp kəltürgən barlıq mukəddəs hədiyəlirigə qaplaşkan gunahlarni öz üstigə elip kətüridu; hədiyələarning Pərwərdigarning aldidə qəbul kılınixi üqün otuoqat həmixə uning pexanisigə

□ **28:33-34** «**anarlar**» — muxu «anarlar» marjandək qongluqta tokuloğan boluxi kerək. □ **28:35** «**Hərun ... Pərwərdigarning aldioğa kirip-qıqkanda kongoquraklarning** awazi anglinip turidu-də, u əlümdin aman kalidu» — kongoquraklarning awazlıri Hudağa bax kəhning Israiloğa wəkillik kılidiolanlıqini əslitidu. □ **28:36** «**otuoqat**» — bax kiyimigə taqilidiolan kiqik tahta yaki mənsəp bəlgisidin ibarət. ■ **28:36** Mis. 39:30

taqaklik tursun. □

³⁹ Buningdin baxqa aq kanap rəhttin bir kənglək toqsoqin, xuningdək kanap rəhttin toquloqan bir səllə təyyarliqin; kəxtiləngən bir bəlwaoq yasioqin. □

□ **28:38 «Israillarning mukəddəs kilip kəltürgən barlik mukəddəs hədiyəligə qaplashkan gunahlar»** — buning mənisi: (1) Israillarning muxu hədiyə-kurbanliklarni kəltürüxtin məqsiti (Hudaning səzigə asasən) gunahini yepixtin ibarəttur, xunga hədiyələr gunah bilən munasiwətlkitur; (2) Israillar hədiyə-kurbanliklirini kəltürginidə kəltürüx usulida dikqətsizliktin hədiyələr gunahqa qetilip kəlixim mumkin yaki hədiyə kəltürgüqining niyətlirigə məlum yaman oqərəz qetilixlik boluxim mumkin. Biz ikkinqi qüxənciqə mayil. □ **28:39 «kanap rəhttin bir kənglək toqsoqin»** — yaki «kanap rəhttin aliqipar bir halta kənglək tikkin». **«kəxtiləngən bir bəlwaoq yasioqin»** — bu bəlwaoq əfodningki əməs. «Law.» 8:7ni kərüng.

Bax kahin hizmatte kiyidigan «guzel ham xeraplik» mukaddas kiyimlar («Misirdin qikix» 28:4-43)

Bax kahinning mukaddas kiyimliri

*

40 Harning oqullirioqa halta kenglaklorni

tikkin; ularoqimu bəlwaoqlarni təyyarla, ularoqa egiz bəklərnimu tikkin; bular ularoqa həm xərəp həm güzəllik bolsun. ⁴¹ Bularning həmmisini sən akang Hərun wə uning oşullirioqa kiydürgin; andin ularning Mening aldimda kaşinlik hizmitimdə boluxi üqün ularni məsihləp, Manga mukəddəs qilip ayrioqin. □

⁴² Ularning əwrətlirining yepik turuxi üqün ularoqa kanap rəhttin tambal əttürgin; u belidin yotisioiqə yepip tursun. ⁴³ Hərun wə oşulliri jamaət qedirioqa kirgəndə yaki mukəddəs jayda hizməttə bolux üqün qurbangahqa yekinlaxkanda, ular gunahkar bolup əlöp kətməsliki üqün *tambalni* kiyiwalsun. Bu uningə wə uningdin keyinki nəsiliri üqün əbədiy bir bəlgilimə bolsun. □

29

Hərun wə uning oşullirining kaşinlikğa ayirilixi

¹ Ularning Manga mukəddəs qilinip, kaşinlik hizmitimdə boluxi üqün mundak ixni ada

□ **28:41 «Mening aldimda kaşinlik hizmitimdə bolux»** — bu ayəttiki «aldimda kaşinlik hizmitimdə bolux» ibraniy tilida «koloqa tutkuzux» yaki «koloqa berix» degən söz bilən ipadilidü. Kaşinlik wəzipisi əsasən Hudaning qurbanliklerini öz koloqa elix bilən baxlinatti; xunga ular koloqa heqkandak baxka ixlarni elixioqa bolmaytti. □ **28:43 «jamaət qedirioqa kirgəndə»** — muxu yərdə qedirning həylisioqa kirixni kərsitidü.

kilixing kerək: — sən bir yax ərkək torpak bilən ikki qoçqarni talla (həmmisi bejirim bolsun) ■ ² həmdə petir nan, zəytun meyi iləxtürülgən petir toqaq wə zəytun meyi sürülüp məsihləngən petir həmək nanlarni təyyarla, bularning həmmisini buoqday unidin kiləyin; □ ³ nanlarning həmmisini bir sewətkə selip, sewətni, torpakni wə ikki qoçqarni billə hədiyə kilip kəltürgin.

⁴ Sən Hərun wə uning oqullirini jamaət qedirining kirix eoziyoğa yekın elip kelip, ularni su bilən yuqin; ⁵ andin kiyimlirini elip kelip, Hərunoğa halta kənglək, əfod toni wə əfodni kiydürgin, koxenni taqioyin; andin beligə əfodning kəxtiləngən bəlweoqini baqlioqin. □ ⁶ Bexioğa səllini yөгəp, səlligə mukəddəs otuoqatni takap koqoqin. ⁷ Andin məsihləx meyini elip, bexioğa kuyup uni məsihligin. ■

⁸ Andin sən uning oqullirini elip kelip, ularoğa halta kəngləklərnə kiydürgin; ⁹ ularoğa, yəni Hərun wə uning oqullirioğa bəlwaqlarni baqlap, egiz bəklərnə kiydürgin. Xuning bilən əbədiy bəlgilimə boyiqə, kahinlik hizmiti ularningki bolidu; xundak kilip, sən Hərun bilən uning oqullirini Hudaoğa mukəddəs kilip ayrip təyinligin.

¹⁰ — Sən torpakni jamaət qedirining aldioğa elip kəlgin; elip kəlginingdə Hərun bilən uning

■ **29:1** Law. 8:2; 9:2 □ **29:2** «**toqaq**» — ibraniy tilida bu sөz yaki hālkisiman yaki qəkkük bilən texilgən birhil nanlarni kərsitidu. □ **29:5** «**əfod toni**» — tonning əfod bilən ziq munasiweti boləoqqa, bəzi yərlərdə «əfod toni» deyilidu. ■ **29:7** Mis. 30:25

oqulliri kollirini torpaqning bexioqa koysun.
 □ ■ 11 Andin sən bu torpaqni Pərwərdigarning aldida, jamaət qedirining kirix eqizining yenida boquzliqin; 12 torpaqning kenidin elip barmiqing bilən uni qurbangahning mungguzlirigə sürüp, qaloqan qanning həmmisini qurbangahning tüwigə təküp kuyqin. 13 Iq qarnini yögəp turoqan barlıq mayni, xundaqla jigərnig üstidiki qawa may, ikki bərək wə ularning üstidiki mayni ajritip bularni qurbangahta keydürgin. 14 Torpaqning gəxi, terisi wə tezikini bolsa qedirgahning sirtioqa elip qıqip, otta keydürüwətkin; bu gunah qurbanliqi bolidu.■

15 Andin sən qoqqarlarınig birini elip kəlgin; Harun bilən unig oqulliri kollirini qoqqarning bexioqa koysun; 16 andin sən bu qoqqarni boquzlap, unig kenidin qurbangahning üsti qisminig ətrapiqqa səpkin. ■ 17 Qoqqarni parqilap, unig iq qarni bilən paqaklirini yuyup, ularni gəx parqiliri wə baxning üstigə koyup, 18 pütün qoqqarni qurbangahta keydürgin. Bu Pərwərdigarqa ataloqan keydürmə qurbanliq — ot arkilik sunulidioqan, Pərwərdigarqa huxbuy yetküzidioqan hədiyə bolidu. 19 Keyin sən

□ **29:10** «kollirini torpaqning bexioqa koysun — Təwrat wə Injil dəwridimu «kollarni baxqa koyux» qol koyoquqılarning qol koyuloquqi bilən bir tərəptə turidioqanliqi yaki unig ornida bolidioqanliqini bildüridu. Muxu yərdə Harun wə oqullirining «kollirini baxqa koyux»i «biz muxu qurbanliqqa ohxax Hudaqa mutlək ataloqanmiz» degənni bildürməqci bolidu. ■ **29:10** Law. 1:3 ■ **29:14** Law. 4:12; Ibr. 13:11 ■ **29:16** Ibr. 9:12,19

ikkinçi qoƣqarni elip kəlgin; Ƙarun wə uning oƣulliri ƣollirini qoƣqarning bexioƣa ƣoysun. ²⁰ Andin bu qoƣqarni boƣuzlap ƣenidin elip, Ƙarunning ong ƣulikining yumxikioƣa, uning oƣullirining ong ƣulikining yumxikioƣa, ularning ong ƣollirining ƣong barmiki bilən ong putlirining ƣong barmikioƣa sürkəp ƣoyoƣin, ƣaloƣan ƣanni ƣurbangahning üsti ƣismining ətrapiƣa səpkin. □ ²¹ Andin ƣurbangah üstidiki ƣandin wə məsihləx meyidin elip, Ƙarunning üstigə, uning ƣiyimlirigə, xuningdək uning oƣullirining üstigə wə ularning ƣiyimlirigimu səpkin. Xundak ƣilip u wə uning ƣiyimliri, uning oƣulliri wə ularning ƣiyimlirimu uning bilən təng Hudaƣa atap mükəddəs ƣilinoƣan bolidu.

²² Andin sən qoƣqarning meyi, ƣuyruk meyi, iq ƣarnini yəgəp turoƣan barlik may, jigərninɡ üstidiki ƣawa may, ikki bərək wə ularning üstidiki mayni ƣiƣar həmdə ong arƣa putini aləin — (ƣünki bu qoƣƣar ƣahinlikƣa tikləx *ƣurbanlikioƣa ataloƣan* qoƣƣardur) — ²³ — buningdin baxƣa sən Pərwərdigarning aldidə ƣoyuloƣan petir nan sewitidin bir girdini, zəytun meyi iləxtürülgən petir toƣaƣtin birni wə petir həmək nandin birni elip, ²⁴ bularning həmmisini Ƙarunning ƣollirioƣa wə uning oƣullirining ƣollirioƣa ƣoyup, ularni «pulanglatma hədiyə» süpitidə Pərwərdigarning aldidə pulanglatƣuzoƣin. ²⁵ Andin sən bularni ularning ƣolliridin tapxurup elip, Pərwərdigarning aldidə huxbuy

□ **29:20 «ƣulikining yumxikioƣa»** — yaki «ƣulikining uƣioƣa».

qikarsun döp, kurbangahtiki köydürmə kurbanlikning üstidə qoyup köydürgin. Bu ot arkilik Pərwərdigarğa sunuloğan hədiyə bolidu.

²⁶ Sən Hərunni kaħinlikka tikləx kurbanlikioğa ataloğan koqkarning təxini elip «pulanglatma hədiyə» süpitidə Pərwərdigarning huzurida pulanglatkin; bu sening ülüxüng bolidu.

□ ²⁷ Xuningdək, sən kaħinlikka tikləx kurbanlikioğa ataloğan koqkarning «pulanglatma hədiyə» süpitidə pulanglitiloğan təxi bilən «kötürmə hədiyə» süpitidə egiz kətürüp pulanglitiloğan arka putini, yəni Hərun wə uning oqullirioğa beoixlanoğan xu ülüxlərnı «mukəddəs» döp ayrip bekitkin. □

²⁸ Xuning bilən bu nərsilər əbədiy bəlgilimə boyiqə Israillar tərıpidin Hərun wə oqullirioğa beoixlanoğan nesiwə bolidu; qünki u kətürmə hədiyədur. Bular Israillar tərıpidin sunulidiloğan inaklik kurbanlikliridin ayrip qikilip, ularning Pərwərdigarğa atap «egiz kətürgən hədiyə»si hesablinip, «kötürmə hədiyə» bolidu. ■

²⁹ Hərunning mukəddəs kiyimlirigə keyin oqulliri warislik kılidu. Ular məsihlinip, kaħinlikka təyinləngəndə xu kiyimlərnı kiysun.

³⁰ Oqullirining qaysisi uning ornini besip kaħin

□ **29:26** «**pulanglatma hədiyə**» — Pərwərdigarning aldida egiz kətürüp alahidə pulanglatkan hədiyədur. «Pulanglatma hədiyə» adəttə barlik kaħinlaroğa təwə bolidu. □ **29:27**

«**kötürmə hədiyə**» — kaħin yaki hədiyəni sunoğan kixi Pərwərdigarning aldioğa ikki kollar alahidə egiz kətürüp atioğan hədiyə. «kötürmə hədiyə» adəttə kurbanlikka məs'ul kaħinoğa təwə bolidu. ■ **29:28** Law. 7:31,34; 10:14

bolsa, jamaät qedirioğa kirip mukəddəs jayning iqidə hizmətkə kirixkəndə, bu kiyimlarni uda yəttə kün kiyip yürsun.

³¹ Sən kaħinlikka tikləx qurbanlikioğa ataloğan qoqkarni elip, uning gəxini mukəddəs jayda pixuroqin; □ ³² andin Hərun wə oqulliri qoqkarning gəxi bilən sewəttiki nanlarni jamaät qedirining kirix eoizida yesun; ■ ³³ ular əzlrining kaħinlikka təyinlinixidə Hudağa atap mukəddəs qilinonda kafarətkə ixlitilgən nərsilərnini yesun, lekin bular mukəddəs boloaqqa, yat kixi buningdin heqnemini yemisun. □ ■ ³⁴ Əgər kaħinlikka tikləx qurbanlik gəxidini yaki nandin ətigə azraq exip qalsa, exip qaloqanni otta köydürüwət; bular mukəddəs boloaqqa, heqkim uningdin yesə bolmaydu.

³⁵ Sən xu tərکیدə Hərun wə uning oqulliri toqrisida buyruoqinimning həmmisini bəja kəltürüp, uda yəttə künqiqə ularni kaħinlikka tikləx wəzipsisini ada qiloqin. ³⁶ Hər küni kafarət qilinixka gunah qurbanliqi süpitidə bir torpakni sunoqin. Qurbangahning əzini gunahdin pak qilixka uning üqünmu kafarət kəltürgin, mukəddəs qilinsun dəp, uni zəytun meyi bilən məsihligin. ³⁷ Yəttə künqiqə sən qurbangah üqün kafarət kəltürüp, uni mukəddəs qiloqin. Buning bilən u «əng mukəddəs nərsilərnin

□ **29:31 «mukəddəs jay»** — muxu yərdə ibadət qedirning həylisini kərsitidu («Law.» 8:31ni kəring). **«pixuroqin»** — yaki «kaynatqin». ■ **29:32** Law. 8:31; 24:9 □ **29:33 «yat kixi»** — muxu yərdə kaħin bolmioğan kixini kərsitidu. ■ **29:33** Law. 10:14; Mat. 12:4

biri» hesablinidu; uningõa tægkæn hëmmæ nërsæ mukëddæs hesablinidu. □

Kündilik qurbanlik toqrisida

³⁸ Mana, qurbangahta hëmixæ sunidoqanliring munular: — hær küni bir yaxlik ikki qõza qurbanlik qilinsun. ■ ³⁹ Birini ætigandæ, yænæ birini gugumda qurbanlik qilip sunoqin. □ ⁴⁰ Birinqi qõza bilæn birgæ zæytun meyidin bir hinning tættin biri ilæxtürülgæn buoqday unidin *æfahning* ondin biri wæ yænæ xarab hëdiyæsi süpitidæ tættin bir hin xarab quxup sunulsun. □ ⁴¹ Ikkinqi qõzini gugumda sunoqin; uni ætigænlik qurbanlikningkidæk, huxbuy boluxi üqün ot arkilik Përwærdigarõa ataloqan qurbanlik süpitidæ axlik hëdiyæ wæ xarab hëdiyæ bilæn qoxup sunoqin. ⁴² Xu tærikidæ bu keydürmæ qurbanlik næsildin-næsilgæ jamaæt qedirining kirix eoqizida Përwærdigarning

□ **29:37 «Buning bilæn u «æng mukëddæs nërsilæring biri» hesablinidu; uningõa tægkæn hëmmæ nërsæ mukëddæs hesablinidu»** — mukëddæs qedirdiki barlik jabduklar «æng mukëddæs» wæ «mukëddæs» dæp bëlinidu. «Æng mukëddæs» bolõqanlarõa tægkænler xu munasiwæt bilæn alaheidæ «Hudaningki» dæp hesablinatti (30:29, «Law.» 6:18, 27, «Æz.» 46:20nimu kërüng). Adættæ xundak qilõqan kixilær ølümgæ mæhkum qilinixi këræk idi; lekin panah izdigænler qurbangahtning münggüzlrini tutsa bolatti («1Pad.» 1:50ni kërüng). ■ **29:38** Qøl. 28:3 □ **29:39 «gugumda»** — ibraniy tilida «ikki kæq arilikida» degæn söz bilæn ipadilinidu — demæk, kün petiwatqan qaoqdin qarangoqu qüxküqæ bolõqan ariliqtiki waqit. □ **29:40 «bir æfah»** — tæhminæn 2 küræ yaki 22 litr. Bir hin tæhminæn 3.6 litr.

huzurida ötküzölüp daimlik kurbanlık bol-sun; Mən *Pərwərdigar* xu yərdə silər bilən kəruxüp, sən bilən səzliximən. ⁴³ Xuningdək Mən xu yərdə Israillar bilən uqriximən, xuning bilən u jay Mening xan-xəripim bilən mukəddəs kılınıdu. ⁴⁴ Mən jamaət qediri bilən qurbangahni Özümgə atap mukəddəs kılımən; Hərun wə uning oqullirininimü Özümgə kahinlik hizməttə boluxka ayrip mukəddəs kılımən. ⁴⁵ Xundaq kılıp Mən Israillarning arisida makan kılıp, ularning Hudasi bolimən. ■ ⁴⁶ U waqıtta ular Mening ularning arisida makan kılıxim üqün ularni Misir zeminidin qıqırıp kəlgən Hudasi Pərwərdigar ikənlikimni bilidu; Mən ularning Hudasi Pərwərdigardurmən.

30

Huxbuygah

¹ Sən yənə huxbuy yandurux üqün bir huxbuygahni yasatqın; uni akatsiyə yaqıqıdın təyyarlıqın. □ ■ ² U tət qasa, uzunluğu bir gəz, kəngliki bir gəz, egizliki ikki gəz bolsun. Uning tət *burjigidiki* münggüzlər uning bilən bir pütün kılıp yasalsun. ³ Sən uni, yəni uning üstini, tət ətrapini həm münggüzlirini sap altun bilən kaplatqın; uning üsti kismining qərisigə altundın girwək qıqarqın. ⁴ Uningoqa

■ **29:45** Mis. 25:8; Law. 26:12; Zəb. 78:60; Zək. 2:14; 2Kor. 6:16; Wəh. 21:3 □ **30:1** «**Huxbuygah**» — munasiwətlik shemini kərüng. ■ **30:1** Mis. 37:25

altundin ikki halka yasap, uning girwikining astioğa bekitkin; ularni ikki yenioğa udulmu'udul bekitkin. Huxbuygaħni k turidioğan ikki baldaķni selix  q n bularni huxbuygaħning ikki təripigə orunlaxtur yin. □ ⁵ Baldaķlirini akatsiyə ya iqidın yasap, altun bilən kaŗli yin.

⁶ Huxbuygaħni h k m-guwaħliķ sanduķining udulidiki pərdining sirtioğa, yəni M n s n bilən k rixidioğan jay bologan h k m-guwaħliķ sanduķining üstidiki kafarət təhtining udulioğa koy yin.

⁷  arun xuning üstidə esil huxbuy  tirni yandursun; h r k ni  tig nliki qiraolarni p rligili kəlgəndə, huxbuylarni yandursun.

■ ⁸ Xuningdək  arun gugumda qiraolarni tizip yaķķanda, huxbuy yandursun. Xundaķ kilip P rw rdigarning aldida n sildin-n silg  huxbuy h mix   q r lm y yenik bolidu.□

⁹ Silər uning üstidə n  heqķandaķ o ayriy huxbuy yandurmanglar, n  koyd rm  kurbanlik n  axlik h diy  sunmanglar, xundaķla uning üstigə heqķandaķ xarab h diy ni tekmanglar.

¹⁰  r yilda  arun bir ketim *huxbuygaħning* m ngg zlidirig  kafarət kəltürsun; hər ketim kafarət k lt ridioğan gunah kurbanliķining

□ **30:4 «ikki yenioğa»** — yaki «ikki burjikigə». Munasiwətlik shemini k r ng. ■ **30:7** 1Sam. 3:3 □ **30:8 «gugumda»**

— 12:7diki izahatni k r ng. «**qiraolarni tizip yaķķanda»** — qiraollar daim yenik turidu, asasen  q r lm ydu (27:20, «Law.» 24:2ni k r ng). Muxu sez b lkim qiraolanning üstidiki y tt  k d ħni bir-birl p q x r p, z ytun meyini quyup andin kaytidin yanduruxni bild r xi mumkin.

ķeni bilən uning üqün kafarət kəltürsun. Nəsildin-nəsilgə xundak қilinglar; bu *huxbuygah* Pərwərdigarəğa «əng muқəddəs» һesablinidioqan nərsilərninq қataridindur.

Sanəqtin өtküzülgəndə tapxurulidioqan kafarət puli

¹¹ Pərwərdigar Musaqə mundak dedi: —

¹² Sən Israillarning sanini eniқlax üqün ularni sanioқiningda, ularning sanilixi wəjidin arisioqə balayi’apət kəlməsliki üqün, ularni sanioқiningda һərbir adəm öz jeni üqün Pərwərdigarəğa kafarət puli tapxursun. □ ■

¹³ Royhətkə elinip, sanəqtin өtkənlərninq һəmmisi berixi kerək boloқini xuki, һərbiri muқəddəs jaydiki xəkəlninq өlqəm birliki boyiqə yerim xəkəl bərsun (bir xəkəl yigirmə gərahқа barawər kelidu). Bu yerim xəkəl Pərwərdigarəğa «kətürmə һədiyə» bolidu.

□ **30:12 «ularni sanioқiningda һərbir adəm öz jeni üqün Pərwərdigarəğa kafarət puli tapxursun»** — Nemixқа sanəqtin өtküzülix wəjidin kafarət kəltürüxi kerək? Həlkning sanini eniқlaxtin ikki hil gunah pəyda boluxi mumkin: (1) Israill həlқи өzlrining көplükini bilip, təkəbburlixip ketixi mumkin; (2) қiyinқilikқа duq kəlgəndə, ular Hudaqə tayanmay, bəlki өз küq-қudritigə tayinixi mumkin idi. Israillardin bu pulni elix ularqə өzlrining gunahlıқ təbiiti tooқruluқ aqaһlanduruxtin ibrət idi; dərwəкə bu pul muқəddəs qedirda ularqə kafarət kəltürüxкə kaһinlar tərəpidin өtküzüldioqan hizməttə ixlitilətti (16-ayət). Hudaning buyruқi bolmisa həlkni sanəqtin өtküzüxкə қəт’iy bolmaytti (məsilən, «1Tar.» 21:1-5ni көrüng). ■ **30:12** Qəl. 1:2

□ ■ 14 Royhətkə elinip, sanaktin ətkenlər, yəni yigirmə yax yaki uningdin qonglarning hər biri Pərwərdigarəyə xu «kətürmə hədiyə»ni bərsun. ¹⁵ Əz jeninglarəyə kafarət kəltürüx üçün Pərwərdigarəyə kətürmə hədiyə bərgininglarda bay kixi yerim xəkəldin artuq bərmisun, kəmbəşəşəl kiximu yerim xəkəldin kəm bərmisun. ¹⁶ Sən Israillardin xu kafarət pulini tapxurup elip, jamaət qedirining hizmitigə beşixlap ixlətkin; u pul Israillarəyə Pərwərdigarəning huzurida əslətmə süpitidə jeninglarəyə kafarət kəltüridişan bolidu. ■

Yuyunux desi, yəni «paklinix desi»

¹⁷ Pərwərdigar Musaəyə mundaq dedi: —

¹⁸ Sən yuyunuxkə ixlitixkə mistin *yooşan* bir das wə uningəyə mistin bir təglik yasatkin; uni jamaət qediri bilən qurbangahning otturisişə orunlaxturup, iqigə su toxturup koyşin.

¹⁹ Hərun bilən uning oşulliri uningdiki su bilən put-kollirini yusun. ²⁰ Ular jamaət qedirişə kirgəndə əlməsliki üçün su bilən əzini yuyuxi kerək; ular hizmət qilix üçün, qurbangahkə yekin berip Pərwərdigarəyə ot arkilik atilidişan qurbanlik sunmaqşə bolşinidimu, xundaq qilsun. ²¹ Ular əlməsliki üçün put-kollirini

□ **30:13 «mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boy-iqə»** — «xəkəl» kümüxnəng əlqimi bolup, adətə 11.4 graməyə barawər boluxi mumkin. «Mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki» xübhəsizki, pütkül əl üçün əzgərməs əlqəm bolsun dəp, mukəddəs jayda saqlanşan mukim bekitilgən birnəşdəş hil əlqəm birliki bolsa kerək. ■ **30:13** Law. 27:25; Qəl. 3:47; Əz. 45:12 ■ **30:16** Mis. 38:25

yusun; bu ix ularqa, yəni əzi wə uning nəsilliri
üqün əwladtin əwladkığə əbədiy bir bəlgilimə
bolidu.

Ibadət qedirining əswabliri

«mis kurbangah»

«yoqan das»

altun qiraqdan

«təkdim nan»
qoyulidiqan xirə

huxbuygah

əhdə sanduqi

əhdə sanduqining iqı

Mukəddəs may təyyarlaş yolu

22 Pərwərdigar Musoqa mundak dedi: —

23 Sən həmmidin esil huxbuy dora-dərməklərdin təyyarla, yəni murməkki suyuklukidin bəx yüz xəkəl, darqindin ikki yüz əllik xəkəl, egirdin ikki yüz əllik xəkəl, □ 24 kowzaqdarqindin bəx yüz xəkəl elip (bu əlqəmlər mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə bolsun) wə zəytun meyidinmu bir hın təyyarla; □ 25 bu dora-dərməklər bilən məsih kılıx üqün bir mukəddəs may — ətirqi qıqarəandək bir huxbuy may qıqarəuzoqin. Bu «mukəddəs məsihləx meyi» bolidu.

26 Sən uning bilən jamaət qedirini, həküm-guwahlik sandukini, 27 xirə wə uning barlik qaqa-kuqilirini, qiraədan wə uning əswablinini, huxbuygahni, 28 keydürmə qurbanlik qurbangahı wə uning əswablinini, yuyunux desi wə uning təglikini məsihligin; 29 sən xu tərzdə ularni «əng mukəddəs nərsilər» katarida mukəddəs kıləqin. Ularəta təgkən hərəkəndək nərsimu «mukəddəs» hesablinidu. □

30 Hərun bilən uning oqullirini bolsa Manga kahinlik hizməttə boluxi üqün məsihləp mukəddəs kıləqin. 31 Israillarəta səz kılıp mundak eytkin: — Bu may əwladtin əwladkığə

□ 30:23 «500 xəkəl» — təhminən 6 kilogram. □ 30:24 «bir hın» — təhminən 3.6 litr. □ 30:29 «əng mukəddəs nərsilər» wə «mukəddəs» — mukəddəs qedirdiki barlik jabduklar «əng mukəddəs» wə «mukəddəs» dəp bəlinidu. «əng mukəddəs» boləqanlarəta təgkənlər xu munasiwət bilən alaхідə «Hudan-ıngki» dəp hesablinatti (30:29, «Law.» 6:18, 27, «Əz.» 46:20nimu kərüng).

Manga ataloqan mukəddəs məsihləx meyi bolidu.

³² Uni adəmning bədinigə qıysa bolmaydu; xuningdək uningə ohxaydıqan yaki tərkihi ohxixidıqan heqkandək maylarni yasimanglar. U mukəddəs bolqini üqün silərgimu mukəddəs boluxi kerək. □ ³³ Kimki tərkihi xuningə ohxaydıqan may təngxisə, yaki uni elip yat birsigə sürsə, u öz həlki arisidin üzüp taxlinidu. □

Huxbuy yasax usuli

³⁴ Pərwərdigar Musaqə mundək dedi: — Sən huxbuy dora-dərməklər, yəni huxbuy yelim, dengiz kululisi meyi, aq dewirkay wə sap məstiki təyyarlıqin. Bularning həmmisi ohxax miqdarda bolsun; □ ³⁵ Huddi ətirqi may qıkarəqanoqə ohxax, ularni təngxəp huxbuy yasioqin; u tuzlanəqan, sap wə mukəddəs puraklıq ətir bolidu. ³⁶ Sən uningdin azraq elip,

□ **30:32 «adəmning bədinigə»** — ibraniy tilida «adəmning ətlirigə». **«mukəddəs məsihləx meyi** adəmning bədinigə qıysa bolmaydu» — bəzi alimlar buni «kahınlardin baxqilarəqə qıysa bolmaydu» dəp qüxinidu. Ləkin «Zəbur» 132:2gə qarıqanda, məsihləx meyi kahınlarni məsihləp qıyuloqanda ularning bədinigə təgməy, bəlki bax kiyimidin ekıp sakaldin ətüp kiyim-keqəklirigə qüxətti. □ **30:33 «Kimki... yat birsigə sürsə,...»** — demək, kahınlardin baxqılarınig üstigə. **«u öz həlki arisidin üzüp taxlinidu»** — 19:12diki izahatni kərüng. □ **30:34 «dengiz kululisi meyi»** — yaki «onıqə» yaki naməlum birhil əsümlükning yelimi. **«aq dewirkay»** — yaki «galbanum». Buning purıki aqqıq bolsimu, dorılarəqə iləxtürülgəndə ularning kəyüx waqtini uzartidu wə ularni tehimu hux puraklıq kılıdu.

talkandək obdan ezip, jamaət qediridiki həküm-guwahlik *sandukining* udulioğa, yəni Mən silər bilən kəruxidioğan jayning aldioğa koyoqin. Bu silərgə Pərwərdigarğa ataloğan «əng muqəddəs nərsilər» katarida hesablınsun.

³⁷ Silər yasioğan bu huxbuyning retsepi bilən ezünglaroqimu ohxax bir huxbuyni yasiwalsanglar bolmaydu. U sanga nisbətən eytkanda Pərwərdigarğa has kılinoğan muqəddəs bolidu. ³⁸ Kimki uning purikini purap huzurlinix üqün uningğa ohxap ketidioğan həkəndək bir huxbuyni yasisa, u öz həlki arisidin üzüp taxlınsun.

31

Ibadət jayini yasioqı ustılarınqı tallinixi

¹ Pərwərdigar Huda Musoğa mundak dedi: —

² Mana, Mən Özüm Yəhuda kəbilisidin boloğan Hurning nəwrısı, urining oqli Bəzaləni ismini atap qakirdim; □ ■ ³ uni Hudaning Rohi bilən toldurup, uningğa danalix, əkil-parasət, ilim-həkmət igilitip, uni hərtürlük ixni kılixqa qabiliyətlik kılıp, ⁴ türlüktürlük hünərləni kılalaydioğan, yəni altun, kümüx wə mis ixlırını kılalaydioğan, ⁵ yaqutlarıni kesip-oyalaydioğan, ularni zinnət buyumlirioğa ornıtalaydioğan,

□ **31:2** «ismını atap qakirdim» — muxu sözlər Hudaning məlum bir kixını məlum muqım bir ix üqün alahidə tallap qakiroğanlıqını kərsitidu. «Yəx.» 45:3, 4ni kərüng. «Bəzaləl» — mənisı «Hudaning sayısədə» yaqı «Hudaning baxpanahıda».

■ **31:2** Mis. 35:30; 1Tar. 2:20

yaqoqlarqqa naxix qikiralaydioqan, haxhil hünax ixlirini qamlaxturalaydioqan qildim.

⁶ Xuningdax mana, Män yänax Dan kaxbilisidin Ahisamaxning oqli Oholiyabni uningqqa yadaxmqilikkax tayinglidim, xundaxqla Män sangax buyruqan haxmmax naxsilaxni yaxisun daxp, barliq paxm-paxrasaxtlik kixikaxarning kaxngligax tehimu axkil-paxrasaxt axta qildim; ⁷ xuning bilan ular jamaaxt qedirini, haxkum-guwahlik sanduqini, uning üstidiki kafaraxt taxhtini, qedirining haxmmax axswabliirini, ⁸ xirax bilan uning qaxqaxkuqilirini, sap altundin yasilidioqan qiraxqdan bilan uning barliq axswabliirini, huxbuygahni, ⁹ kaxydürmex kurbanlik kurbangahni bilan uning barliq axswabliirini, yuyux desi bilan uning taxglikini yasiyalaydioqan, ¹⁰ hizmaxt kiyimliri, yani kaxhinlik hizmaxtidax kiyilidioqan, Harun kaxhinning muxkaxddaxs kiyimliri wax uning oqullirining kaxhinlik kiyimlirini tokuyalaydioqan, □ ¹¹ mäsihlax meyi wax muxkaxddaxs jayqqa taxyyarlinidioqan esil dora-daxrmaxklaxrdin huxbuyini yasiyalaydioqan boldi. Män sangax axmr qilaxqinim boyiqax ular barliq ixni baxja kaxltüridu.

Xabat küni, yani «daxm elix küni»ni tutux keraxk

¹² Paxrwaxrdigar Musaxqqa axmr qilip mundaxk dedi:

¹³ Sän Israillarqqa axmr qilip ularqqa: — «Silaxr Mening xabat künlirimni qoxqum tutunglar; qünki bular silaxrning özünglaxrni pak-muxkaxddaxs

□ **31:10 «hizmaxt kiyimliri»** — yaxi «kaxhinlik hizmaxt kiyimliri».

qiloquqining Mən Pərwərdigar ikənlikini bilixinglar üçün Mən bilən silərnıng otturanglardiki bir nixanə-bəlgə bolıdu. ¹⁴ Xabat küni silərgə mukəddəs kılip bekitilgini üçün, uni tutunglar; kimki uni buzsa, ölüm jazasıqə tartılmısa bolmaydu; bərhək, kimki u künidə hərəkandak ixni kılsa, öz həlki arısidin üzüp taxlansun.

■ ¹⁵ Altə kün iqidə ix kılinsun; lekin yəttinqi küni Pərwərdigarqə ataloqan mukəddəs kün bolup, aram alıdıqan xabat küni bolıdu; kimki xabat künidə birər ix kılsa, ölüm jazasıqə tartılmısa bolmaydu. ¹⁶ Israıllar xabat künini tutuxi kerək; ular əbədiy əhdə süpitidə uni əwladtin əwladkıqə tutsun. ¹⁷ Bu Mən bilən Israıllarning otturisida əbədiy bir nixanə-bəlgə bolıdu; qünki Pərwərdigar altə kün iqidə asman bilən zeminni yarıtıp, yəttinqi künidə aram elıp rahət tapqanıdı», — degin.■

¹⁸ Huda Sinay teqıda Musaqə bu sözlərnı kılip bolqandın keyin, ikki həküm-guwahlıq tahtiyini unıngqə tapxurdi. Tahtaylar taxtin bolup, *səzlər* Hudaning barmıki bilən ularqə pütülganıdı.■

32

Altun Mozayoqə qoqunux gunahı

¹ Həlk Musaning taqıdın qüxməy həyal bolup qaloqınini kərüp, Hərunıng kexıqə yioqilıp unıngqə: — Sən kopup, bizgə aldimızda yol

■ **31:14** Mis. 20:8; Qan. 5:12; Əz. 20:12 ■ **31:17** Yar. 1:31; 2:2, 3; Mis. 20:11 ■ **31:18** Mis. 32:16

baxlap mangidioʻan bir ilah yasap bərgin! Qünki bizni Misir zeminidin qikirip kəlgən Musa degən həliki kixigə nemə bolup kətkənlikini bilməymiz, — deyixti.■

² Ҳарун улароға: — Hotunliringlar bilən oʻqul-qizliringlarning kulakliridiki altun zirə hālkilarni qikirip, mening keximoға elip kelinglar, dedi.

³ Xuning bilən pūtkūl hēlk öz kulakliridiki altun zirə hālkilarni qikirip Ҳарunning kexioға elip kēldi. ⁴ U bularni ularning qolidin elip, iskinə bilən quyma bir mozayni yasatkuzdi. Xuning bilən ular: — Əy Israil, seni Misir zeminidin qikirip kəlgən Hudayinglar mana budur! — deyixti.

⁵ Ҳарун uni kərup uning aldida bir qurbangahni yasitip andin: «Ətə Pərwərdigar uqun bir heyət ötküzülidu», dəp elan qildi.

⁶ Ətisi ular səhər kərup, kəydürmə qurbanliklarni sunup, inaklik qurbanliklirininimu kəltürdi; andin halayik olturup yəp-iqixti, kərup əyx-ixrət kilixti.□ ■

⁷ Xu qaoqda Pərwərdigar Musoға: — Ornungdin tur, tezdin pəskə qūxkin! Qünki sən Misir zeminidin qikirip kəlgən hēlking buzukqilikka berilip kətti. ■ ⁸ Mən ularoға buyruoʻan yoldin xunqə tezla qətnəp, əzliri uqun bir quyma mozayni yasap, uningoға qokunup qurbanlik kəltürüxti hēmdə: «Əy Israil, seni Misir zeminidin qikirip kəlgən Hudaying mana xudur!»,

■ 32:1 Ros. 7:40 □ 32:6 «kərup əyx-ixrət kilixti» — yaki «kərup ussul oynioʻili turdi». ■ 32:6 1Kor. 10:7 ■ 32:7 Qan. 32:5

deyixti, — dedi.■

⁹ Andin Pərwərdigar Musoʻa: — Mana, bu həkni kərüp koydum; mana, ular dər wəkə boyni kattik bir hək tur. ■ ¹⁰ Əmdi Meni tosmə, Mən oʻzəp otumni ularning üstigə qūxūrūp, ularni yutuwetimən; andin seni uluʻq bir əl kilmən, — dedi.□

¹¹ Lekin Musa Hudasi Pərwərdigardın otūnūp iltija kilip mundək dedi: — Əy Pərwərdigar, nemixkə sən oʻzəp otungni Əzūng zor kudrət wə küqlük kəl bilən Misir zeminidin qikirip kəlgən həkningning üstigə qūxūrisən? ■ ¹² Misirliklər mazək kilip: — Ularning bexioʻa bala qūxūrūx üqūn, ularni taʻqlarning üstidə oltūrūp yər yūzidin yokitix üqūn, *ularning Hudasi* ularni elip kətti, — deyixsunmu? Əz otluk oʻzəpingdin yenip, Əz həkninggə balayıʻapət kəltūrūx niyitingdin yanʻaysən! ■ ¹³ Əz kulliring Ibrahim, Ishək wə Israilni yad kiləin; Sən ularə kəsəm bilən wədə kilip: «Nəslinglarni asmandiki yultuzlardək awutimən, Əzüm uning toʻqrisida səzligən muxu zeminning həmmisini nəslinglarə berimən, ular uningə mənngü igidarqilik kilidioʻan bolidu» degənidingoʻu, — dedi.□ ■

¹⁴ Xuning bilən Pərwərdigar Əz həkningning üstigə: «Balayıʻapət qūxūrimən» degən niyitidin

■ 32:8 1Pad. 12:28 ■ 32:9 Mis. 33:3; Qan. 9:6,13; Yəx. 48:4; Yər. 5:3; Hox. 4:16 □ 32:10 «**Meni tosmə**» — yaki «meni koyup bər». ■ 32:11 Zəb. 106:19-23 ■ 32:12 Qəl. 14:13-19.

□ 32:13 «... **Ibrahim, Ishək wə Israilni yad kiləin**» — okurmənləning esidə bolsunki, Yəqubning ikkinqi ismi «Israil» idi. ■ 32:13 Yar. 12:7; 13:15; 15:18; 26:4; 28:13; Qan. 34:4

yandi.

¹⁵ Musa kəynigə burulup, ikki həküm-guwahlıq tahtiyini kəliqə elip taqdin qüxti. Tahtaylarning ikki tərıpigə sözlər pütülgənıdi; u yüzigımu, bu yüzigımu pütüklük idi. ¹⁶ Bu tahtaylar bolsa Hudaning Əzining yasioqını, pütülgənliri bolsa Hudaning Əzining pütkini idi, u tahtaylarqə oyuloqanıdi. ■

¹⁷ Yəxua həlkning kətürgən quqan-sürənlirini, warkıraxlirini anglap Musaqə: — Qedirgahdin jəngning hitabi qıkiwatıdu, dedi.

¹⁸ Lekin u jawab berip: — Angliniwatqan awaz nə nusrət təntənisi əməs, nə məqlubiyətning pəryadı əməs, bəlki nahxa-küy sadası! — dedi.

¹⁹ Musa qedirgahqə yekın kelip, mozayni wə jamaətning ussulqə qüxüp kətkənlıknı kərüp xundak dərəqəzəp boldiki, tahtaylarnı kolidin taxlap taqning tüwidə qekıwətti. ■ ²⁰ Andin ular yasioqan mozayni otka selip kəydürüp, uni yanjip kukum-talkan kılıp, su üstigə qeqıp Israillarnı iqıxkə məjburlıdi. ■

²¹ Andin Musa Hərunqə: Sən ularnı xunqə eqır gınahqə patkuzqudək, muxu həlk sanga nemə kıldı? — dedi.

²² Hərun jawab berip: — Hojamning qəzəp-aqqıki tutaxmioqay! Bu həlkning kəndak ikənlıknı, ularning zəzillıkkə mayıl ikənlıknı obdan bilısən. ■ ²³ Ular manga: — «Bizgə aldimızda yol baxlap mangıdıqan bir ilahni yasap bərgin; qünki bizni Misir zeminidin

■ **32:16** Mis. 31:18; Qan. 9:10 ■ **32:19** Qan. 9:17 ■ **32:20** Qan. 9:21 ■ **32:22** 1Yuhə. 5:19

qikirip kəlgən Musa degən xu adəmgə nemə boləqinini bilməymiz», dedi. ²⁴ Mən ularəqə: «Kimdə altun bolsa xuni qikirip bərsun» desəm, ular manga tapxurup bərđi; mən uni otka taxliwidim, mana, bu mozay qikti, — dedi.□

²⁵ Musa həlkning qandəksigə tizginsiz bolup kətkənlikini kərđi; qünki Hərun ularni düxmənlirining aldida məshirə obyekt boluxkə öz məyligə qoyuwətkənidi. ²⁶ Musa qedirgahning kirix eqizioqə berip, xu yərdə turup: — Kimki Pərwərdigarning tərpidə bolsa mening yenimoqə kəlsun! — dedi. Xuni dewidi, Lawiylarning həmmisi uning kəxiqə yioqildi.

²⁷ U ularəqə: — Israilning Hudasi Pərwərdigar mundəq dəydu: — «Hərbir kixi öz qiliqini yanpixioqə esip, qedirgahning iqigə kirip, bu qetidin u qetigiqə kezip yürüp, hərbiri öz qerindixini, öz dost-buradirini, öz kəoxnisini öltürsun!» — dedi.□

²⁸ Xuning bilən Lawiylar Musaning buyruqini boyiqə ix kərđi; xu küni həlkning iqidin üq ming kixi öltürüldi.

²⁹ Andin Musa: — Hərbiringlar bügün özünqlarni Pərwərdigarəqə has boluxkə atidinglar; qünki hərbiringlar hətta öz oqlunglar həm qerindixinglarnimu ayimidinglar; xuning bilən bügün bəht-bərikətni üstünqlarəqə qüxürdunglar, dedi.□

□ **32:24 «qikirip bərsun»** — ibraniy tilida «üzüp bərsun».

□ **32:27 «bu qetidin u qetigiqə»** — ibraniy tilida «bu kirix eqizidin u kirix eqizioqə».

□ **32:29 «Pərwərdigarəqə has boluxkə atidinglar»** — ibraniy tilida «Pərwərdigar üqün qolliringlarni toldurunglar» — demək, ular əzlrini uning hizmitigə beoixlidi.

³⁰ Ətisi Musa həlkkə söz kilip: — Silər dərwəkə nahayiti eoqir bir gunah sadir kildinglar. Əmdi mana, mən Pərwərdigarning aldioqa qikimən; gunahinglar üqün kafarət kəltürələymənmikin, — dedi.

³¹ Xuning bilən Musa Pərwərdigarning aldioqa yenip berip: — Həy...! Bu həlk dərwəkə eoqir bir gunah sadir kilip, əzlrigə altundin ilahlarni yasaptu! ³² Ləkin əmdi Sən ularning gunahini əpu kilixka unioqaysən..., unimisang, ismimni Əzüng yazoqan dəptiringdin əqürüwətkin! — dedi.

³³ Pərwərdigar Musoqa jawab berip: — Kimki Mening aldimda gunah kiloqan bolsa, uning etini Əz dəptirimdin əqürüwetimən.

³⁴ Əmdi sən berip, Mən sanga eytkan jayoqa həlkni baxlap baroqin. Mana, Mening Pərixtem aldingda mangidu. Ləkin ularoqa jaza beridioqan künüm kəlgəndə, ularoqa gunahı üqün jaza berimən, dedi.□

³⁵ Bu sözdin keyin Pərwərdigar həlkning Hərurning qoli bilən mozayni quydurup yasatkini üqün ularni waba bilən jazalidi.

33

Pərwərdigarning Israillarni Sinay teoqidin ketixkə buyruxi

□ **32:34 «ularoqa jaza beridioqan künüm»** — ibraniy tilida «Mən ularni yoqliqan künidə». «Hudaning yoqlixi» — U yeqin kelip jazasini quxüridu yaki bolmisa bəht-bərikitini kəltüridu. «Təbirlər»nimu kərüng.

1 Pərwərdigar Musoʻa mundak dedi: — Sən ornungdin turup, özüng Misir zeminidin elip kəlgən həlk bilən billə muxu yərdin ketip: «Mən sening nəslinggə uni berimən» dəp kəsəm kilip Ibrahimʻoʻa, Ishakka wə Yakupka wədə kiloʻan zeminʻoʻa baroʻin. ■ 2 Xuning bilən sening aldingda bir Pərixte əwətip, Qanaaniy, Amoriy, Hittiy, Pərizziylərnı, Hıwiy bilən Yəbusiylərnı həydəp qikirip, □ 3 seni sūt bilən həsəl ekıp turidioʻan zeminʻoʻa kəltürimən. Qünki silər boyni kattik bir həlk bolʻoʻaqqə, yolda silərnı həlak kiliwətməslikim üqün, Əzüm silərnıng aranglarda bolup, xu *zeminʻoʻa* billə qikmaymən, — dedi.□ ■

4 Halayik bu kattik səzni anglap, kayoʻuʻoʻa qəmüp heqkaysisi öz zibu-zinnətlirini takimidi.

5 Qünki Pərwərdigar Musoʻa səz kilip: — Sən berip Israilləroʻa: «*Pərwərdigar*: — Silər boyni kattik bir həlk ikənsilər; əgər Mən Pərwərdigar aranglarʻoʻa qikip bir dəkikila tursam, silərnı yokitiwətkən bolattim. Əmdi silər özünqlardiki zibu-zinnətlərnı eliwetinglar; xu qaʻoʻda Mən silərgə nemə kilidioʻinimni bilimən, dedi», dəp

■ 33:1 Yar. 12:7; 26:4; 28:13 □ 33:2 «**sening aldingda bir Pərixte əwətip, ...**» — xübhisizki, 32:34də tiloʻa elinoʻan pərixte. □ 33:3 «**Əzüm silərnıng aranglarda bolup, xu zeminʻoʻa billə qikmaymən**» — demək, Huda

Əzi «mukəddəs qedir»ni makan kilip ularning arisida turmay, ular bilən billə barmaydu, Əz ornoʻa ular bilən billə berixka «Əz Pərixte»ni əwətidu. Əməliyətə «Pərwərdigarning Pərixtesi» Pərwərdigarning Əz huzuriʻoʻa barawər idi; lekin Musa pəyoʻəmbər wə həlk bu nuqtini tehi qüxənməytti (4-ayətni kəring). 3:2-3, izahət wə «Təbirlər»ni kəring. ■ 33:3 Mis. 32:9; Qan. 9:13

eytkin, — degənidi.

⁶ Xunga Israillar Hōrēb teqidin ayrilipla zibuzinnətlirini əzlidirid eliwətti.□

«Kөрүxүx qediri»

⁷ Xuning bilən Musa öz qedirini elip, uni qedirgahning sirtida, qedirgahdin nerirak bir jayoqa tikip, uni «kөрүxүx qediri» dəp atidi. Kimki Pərwərdigarni izdəp, yol sorimaqqi bolsa qedirgahning sirtidiki «kөрүxүx qediri»qa baratti. □ ⁸ Xundaq bolattiki, hər kətim Musa qediroqa qiksa, pütkül halayik kopup, hər biri öz qedirining ixikidə erə turup, Musa qediroqa kirip boluqə uning kəynidin qarixip turatti. ⁹ Andin Musa hər kətim qediroqa kirip kətsə xundaq bolattiki, bulut tüwrüki qüxüp, qedirning kirix eqizida tohtaytti; xuning bilən

□ **33:6 «Xunga Israillar ... zibu-zinnətlirini əzlidirid eliwətti»** — yaki «Xuning bilən, Israillar Hōrēb (Sinay) teqidin ayriloqandin tartip, zinnət buyumlarni zadi taqimidi». □ **33:7 «Musa öz qedirini elip, ...»** — yaki «Musa qedirni elip, ...». Bizningqə «mukəddəs qedir» tehi yasalmioqanidi. **«kөрүxүx qediri»** — qong mukəddəs qedir yasaloqandin keyin umu «kөрүxүx qediri» yaki «jamaət qediri» dəp atilidu. **«Kimki Pərwərdigarni izdəp, yol sorimaqqi bolsa qedirgahning sirtidiki «kөрүxүx qediri»qa baratti»** — Hudaning 3- wə 5-ayəttiki sözigə qariloqanda, Musa: «Huda əmdi arimizda, yəni qedirgah otturisdiki «mukəddəs qedir»da turmaqqi əməs; xunga qedirni yasioqimiz bikar bolidu, Huda uningda bəribir turmaydu» — dəp oylioqan bolsa kerək. Xunga Huda bilən sözləxix üqün u qedirning ornida qedirgahning sirtida öz qedirini tikkən.

Pərwərdigar Musa bilən sözlixətti. □ 10 Pütkül halayık bulut tüwrükining jamaət qedirining kirix eoizida tohtioqinini kərətti; uni kərginidə həlkning həmmisi kəpup, hərbi öz qedirining ixikidə turup səjdə kılıxatti.

11 Xu qaoqlarda Pərwərdigar Musa bilən kixilər öz dost-buradiri bilən sözləxkəndək, yüzmuyüz sözlixətti. Andin Musa qedirgahqa yenip kelətti; lekin uning hizmətkari bolqan nunning oqli Yəxua degən yax yigit qedirning iqidin qikmaytti.

Musaning Pərwərdigarning xan-xəripini kəruxi

12 Musa Pərwərdigarqa mundaq dedi: — Mana, Sən daim manga: «Bu həlkni elip qikkin» dəp kəlding; lekin Əzüng manga: «Mən seni ismingni bilip tonuymən», wə xuningdək «Nəzirim aldida iltipat tapting» degən bolsangmu, Sən mening bilən birgə kimni əwətidiqinini manga ayan kilmiding.

□ 13 Əgər mən rasttinla nəziringdə iltipat tapqan bolsam, özümning Seni tonuxum üqün, nəziringdə iltipat tepiwərixim üqün manga Əz yolungni ayan kıləqsən; mana, bu həlkning Əz həlkning bolqinini nəziringdə tutkaysən! — dedi.

□ 33:9 «bulut tüwrüki qüxüp, ... tohtaytti; xuning bilən Pərwərdigar Musa bilən sözlixətti» — demək, Hudaning huzuri bulut tüwrükidə turatti. □ 33:12 «Mən seni ismingni bilip tonuymən» — bu sözlər Hudaning məlum bir kixini (muxu yərdə Musani) alahidə səyidiqinini yaki tallioqanliqini kərsitidu.

14 U jawab berip: Mən Özüm sən billə billə berip, sanga aram ata qilimən, — dedi.□

15 Musa uningəja jawabən: — Əgər Sən Özüng biz bilən billə mangmisang, bizni bu yərdin qikarmioqaysən; 16 qünki, mən wə həlking nəziringdə iltipat tapkinimiz nemidin bilinidu? Əjəba, Özüngning biz bilən billə mangoqiningdin bilinməmdü? Xu səwəbtin mən wə həlking yər yüzidiki hər bir taipilərdin alahidə pərklənməmdük?! — dedi.■

17 Pərwərdigar Musaqə: — Muxu iltijayingnimu ijabat qilimən; qünki sən nəzirimdə iltipat taptıng wə Mən seni ismingni bilip tonuymən, dedi.□

18 Xuning bilən Musa: — Öz xan-xərpingni manga kərsətkəysən, — dedi.

19 *Pərwərdigar*: — Özümning pütkül məhribanlikimni sening kəz aldingdin ötküzimən wə aldingda «Yahwəh» degən namni jakarlaymən. Kingə xapaət qilməkqi bolsam xuningəja xapaət kərsitimən, kingə rəhim-xəpkət kərsətməkqi bolsam, xuningəja rəhim-xəpkət kərsitimən, dedi.□ ■

20 Pərwərdigar uningəja: — Sən yüzümni kərəlməysən; qünki heq adəmzat Meni kərsə

□ **33:14** «...*Mən* sanga aram ata qilimən» — yukirida, 32:10də Huda Musaqə: «Meni tosmə» (ibranıy tilida «Manga aram bərgin!» yaki «Meni koyoqin») degənidi; lekin u hazır Musaqə «Mən sanga aram ata qilimən» dəydu. ■ **33:16** Qan. 4:7

□ **33:17** «...*Mən* seni ismingni bilip tonuymən» — 12-ayət wə izahatini kəring. □ **33:19** «*Yahwəh*» — oqurmənləring esidə boluxi mumkinki, «Yahwəh» Hudaning alahidə namidur, mənisi «Mənggü Bar Boloquqi» degəndək. Biz bu namni adətə «Pərwərdigar» dəp tərjimə qilimiz. ■ **33:19** Rim. 9:15

tirik qalmaydu, dedi.

²¹ Andin Pərwərdigar: — Mana, yenimda bir jay bardur; sən xu yərdiki qoram taxning üstidə turoqin. ²² Mening xan-xəripim

ətidoqan waqıtta, xundaq boliduki, Mən seni xu qoram taxning yerikida turoquzup, Mən ötüp boluqə seni qolum bilən yepip turimən.

²³ Andin qolumni tartiwalimən; xuning bilən sən Mening arqa tərripimni kərisən, lekin yüzüm kərünməydu, — dedi.□

34

Həkül-guwahliq tahtaylirining qayta berilixi

¹ Pərwərdigar Musoqa: — Sən awwalkioqa ohxax özüng üçün taxtin ikki tahtayni yonup kəl; Mən bu tahtaylarqa sən ilgiri qəkiwətkən tahtaylardiki sözləni yezip qoyimən. ■ ² Sən

ətə ətigəngiqə təyyar bolup, səhərdə Sinay teoqioqa qikip, xu yərdə taqning qokkisida Mening aldimda hazır bolqin. ³ Lekin heq kixi

sən bilən billə qikmisun wə yaki taqning heq yeridə baxqa adəm kərünmisun, qoy-kalilarmu taqning tüwidə otlimisun, — dedi.■

□ **33:23** «... sən Mening arqa tərripimni kərisən» — «... sən Mening kənimdə qaloqan iznalirimni kərisən» degəndək tərjimirimu uqrixi mumkin. «**lekin yüzüm kərünməydu**» — yaki «lekin yüzümning kərüluxi bolmaydu». ■ **34:1** Qan. 10:1

■ **34:3** Mis. 19:12,13

4 Musa awwalkioqa ohxax taxtin ikki tahtayni yonup, ətisi tang səhər kəpup, bu ikki tax tahtayni kəlida elip, Pərwərdigarning buyruqini boyiqə Sinay teoqioqa qikti.

5 Xuning bilən Pərwərdigar bulutta qüxüp, xu yərdə Musaning kəxida turup, «Yahwəh» degən namini jakarlidi. □ 6 Pərwərdigar uning kəz aldidin ətüp: — «Pərwərdigar, Pərwərdigar, rəhimdil wə mehİR-xəpkətliktur, asan oʻzəzəplənməydiqan, xapaət bilən wapasi kəng Təngridur, □ ■ 7 minglioqan-on minglioqanlaroqa rəhim-xapaət kərsitip, kəbihlik, asiylik wə gunahni kəqürgüqidur; lekin u gunahkarlarni hərgiz gunahsiz dəp kərimaydiqan, bəlki atilarning kəbihlikining jazasini baliliri wə nəwrlirigiqə, xundakla üqinqi wə tətinqi əwladioqiqə yükləydiqan *Təngridur*» — dəp jakarlidi. □ ■

8 Xuning bilən Musa dərhal yərgə bax kəyup səjdə kəlip: —

9 — Əy Rəb, əgər mən rasttinla nəziringdə iltipat tapkən bolsam, undakta i Rəb, arimizda

□ 34:5 «Yahwəh» — 33:19 wə izahatni kəring. □ 34:6 «Pərwərdigar, Pərwərdigar» — ibraniy tilida «Yahwəh, Yahwəh». «xapaət» — ibraniy tilida «həsəd» bilən ipadiliduru (20:6 wə izahatni kəring). ■ 34:6 Mis. 33:19

□ 34:7 «rəhim-xapaət» — ibraniy tilida «həsəd» degən səz bilən ipadiliduru (20:6 wə izahatni kəring). «atilarning kəbihlikining jazasini baliliri wə nəwrlirigiqə, xundakla üqinqi wə tətinqi əwladioqiqə yükləydiqan» — bu muhim səz toqruluk «kəxumqə səz»imizni (20:5, 34:7 toqruluk), xundakla «Əzakiyal»diki «kəxumqə səz»imizni (18-, 33-bablar toqruluk) kəring. ■ 34:7 Mis. 20:6; Qəl. 14:18; Kən. 5:10; Zəb. 86:14; 103:8; 145:8; Yər. 32:18

biz bilən mangoʻaysən; qünki bu hëlq dërwëkë boyni kättik bir hëlktur; bizning këbihlikimizni wë gunahimizni këqürgëysën, bizni Öz mirasing boluxkä köbul këloʻaysën! — dedi.■

Yengiwaxtin əhdə tüzüx

¹⁰ Xuning bilən u Musoʻa: — Mana, Mën bir əhdə tüzimën; sening barlik hëlqing aldida pütkül yër yüzining hëqbir jayida yaki hëqbir əl arisida këlinip bakhmioʻan mëjizilërnï yaritimën. Xuning bilën sën arisida bolöan hëlqingning hëmmisi Përwërdigarning *karamət* əmëlini këridu; qünki Mening silërgë këlidioʻan əmëlim dërwëkë dëhxätlik ix bolidu. □ ■ ¹¹ Mën bügün sanga tapilaydioʻan əmrlirimni tutqin; mana, Mën silërnïng aldinglardin Amoriy, Kanaaniy, Hittiy, Përizziy, Hiwiy wë Yëbusiylarni hëydëp qikirimën. ¹² Əmdi hëzi bolöinki, sën baridioʻan zeminda turuwatқанlar bilën hëq əhdə baqlaxmioʻin; bolmisa, bu ix silërgë tuzak bolidu; ■ ¹³ bëlki silër ularning qurbangahlirini qëwüp, but tüwrüklirini sundurup, «axërah» butlirini kesip taxlanglar. □ ¹⁴ Qünki sën hëqkandak baxkä ilahkä ibadət këmasliking keräk — qünki Mënki Përwërdigarning nami «Wapasizlikkä Hësət

■ **34:9** Law. 25:38; Zëb. 28:9; 33:12; Zëk. 2:16

□ **34:10** «Mening silërgë këlidioʻan əmëlim» — ibraniy tilida «Mening sanga këlidioʻan əmëlim». ■ **34:10** Kan. 5:2; Yë. 10:12,13

■ **34:12** Mis. 23:32; Qël. 33:51; Kan. 7:2 □ **34:13** «axërah butliri» — bëlkim butpëräslikkë beoʻixlanöan dërhëliklërdur. Dërhëhlër bëlkim ayal but xëklidë

oyulöan yaki nëkixlängën boluxi mumkin.

Kiloquci» bolup, həsət kiloquci bir ilahdurmən.

■ ¹⁵ Bolmisa, xu zeminda turuwatqanlar bilən əhdə tüzüxüng mumkin; andin ular ilahlırining kəynidin yürüp buzukqilik kılıp, ilahlirioqa qurbanlıklar ötküzginidə, silərni qakirsa ularning qurbanlıqliridin yəp ketixinglar mumkin; ¹⁶ sən xundakla yənə ularning kızlirini oqulliringoqa hotunlukka elip berixing mumkin; u kızlar öz ilahlırining kəynidin yürüp buzukqilik kılöinida, ular oqulliringnimu öz ilahlırining arkisidin mangotuzup, buzukqilik kılduruxi mumkin.■

¹⁷ Əzüng üqün heqkandak kuyma butlarni yasatmiöin.

¹⁸ Petir nan heytni tutunglar; Mening əmr kılöinimdək Abib eyida, bekitilgən wakıtta yəttə kün petir nan yənglar. Qünki silər Abib eyida Misirdin qikqansilər.■

¹⁹ Baliyatquning tunji mewisi Meningki bolidu; qarpay malliringning iqidin dəsləp tuoquloqan ərkəklər, kala bolsun, koy bolsun ularning tunjilirining həmmisi Meningki bolsun.■

²⁰ Lekin exəklərning tunji təhəylirining ornioqa koza bilən bədəl təlixing lazim bolidu. Əgər ornioqa koza bərmisəng, təhəyning boynini sunduruwətkin. Tunji oqulliringni bolsa, ularoqa bədəl tələp kayturuwal. Heqkim Mening huzurumoqa kuruk qol kəlmisun.□ ■

■ **34:14** Mis. 20:5 ■ **34:16** 1Pad. 11:2 ■ **34:18** Mis. 12:15; 23:15 ■ **34:19** Mis. 13:2; 22:29; Əz. 44:30 □ **34:20** «...

tunji təhəylirining ornioqa koza bilən bədəl təlixing lazim bolidu» — demək, koza təhəyning ornioqa qurbanlıq kılınidu.

■ **34:20** Mis. 13:13; 23:15; Qan. 16:16

21 Sən altə kün iqidə ix-əməlingni kılıp, yəttinqi künü aram elixing zərür; yər həydəx waqti bolsun, orma waqti bolsun, aram elixing zərür. ■

22 Yengi buoqdayning tunji hosulini təbrikləydiqan «həptilər heyti»ni ötküzünglar; yilning ahirida «hosul yioqix heyti»ni ötküzünglar. □ ■

23 Sening hər bir ərkək kixiliring yilda üq qetim Israilning Hudasi bolqan Rəb Pərwərdigarning aldiqə hazır bolsun. ■ 24 Qünki Mən taipilərnı aldingdin həydiwetip, qebraliringni kengəyitimən; xuningdək sən yilda üq qetim Pərwərdigar Hudayingning aldiqə hazır boluxka qikip barsang, heqkim yeringgə kəz kirini salmaydu.

25 Manga sunulidiqan qurbanliqning qenini bolduruloqan nan bilən billə sunmiqin; yaki ötöp ketix heytingning qurbanliqning gəxini ətigə qaldurma. □ ■

26 Zeminingning dəsləpki hosulidin tunji məhsulatlarnı Pərwərdigar Hudayingning öyigə kəltüröp ata.

■ **34:21** Mis. 20:9 □ **34:22** «yilning ahirida» — ibraniy tilida «yilning əzgirixidə» — yəni küzdə. «**hosul yioqix heyti**» — muxu hosul bolsa mewə-qewilərnıngkidur. Ibraniylar ixlətkən kalendar boyiqə, heytt yəttinqi ayda, bəzi yillirida Sentəbrdə, bəzi yillarda Əktəbrdə bolatti. ■ **34:22** Mis. 23:16 ■ **34:23** Mis. 23:17; Qan. 16:16 □ **34:25** «**Manga sunulidiqan qurbanliqning...**» — ibraniy tilida «Mening qurbanliqimning...». Muxu yərdə bu səz bəlkim yukirida tiloqə elinoqan üq heyttiki kəydürmə qurbanliqlarnı yaki inakliq qurbanliqlirini kərsətsə kerək. «Mening qurbanliqimning qeni» bolsa məzkur heytlarda qurbangah üstigə təkulidiqan qanlarnı kərsitidu. ■ **34:25** Mis. 23:18

Ooqlakni anisining sütidə kaynitip pixurma. □ ■

27 Pərwərdigar Musağa: — Bu sözləni özüng üçün yeziwaləyin; çünki Mən muxu sözləni asas kılıp sən bilən wə Israil bilən əhdə baqlidim, dedi.

28 U waqıtta Musa xu yərdə Pərwərdigarning huzurida kırık keqə-kündüz turdi; u heqnərsə yemidi, heq su iqmidi. U yərdə *Pərwərdigar* tahtaylarğa əhdining sözliri boləyan on əmrni pütüti. □ ■

Musaning yüzining parkirap turuxi

29 Musa Sinay teqədin çüxkəndə xundak boldiki (u taqədin çüxkəndə ikki həküm-guwahlık tahtiyi uning qolida idi), özining *Pərwərdigar* bilən sözləxkini üçün yüzining parkirap kətkinini bilməytti. ■ 30 Əmdi Hərun wə barlıq Israillar Musani kərđi, mana, uning yüz terisi parkirap turatti; ular uningəya yekın berixtin kərkuxti.

□ **34:26 «Ooqlakni anisining sütidə kaynitip pixurma»** — bu əmr bəlkim ətraptiki butpərəs həkləarning məlum ərpađitigə əgəxməslik kerəklikini kərsitixi mumkin. Bu toqruluk yənə «Ləwiylar»diki «kəxumqə səz»imizni kərüng. ■ **34:26** Mis. 23:19; Law. 22:27; Qan. 14:21 □ **34:28 «u heqnərsə yemidi»** — ibraniy tilida «heq nanni yemidi». «**U yərdə Pərwərdigar tahtaylarğa əhdining sözliri boləyan on əmrni pütüti**» — ibraniy tilida «U yərdə u tahtaylarğa əhdining sözliri boləyan on əmrni pütüti». Bəzilər: «U» Musani kərsitidu, dəp karaydu, biraq «Qan.» 10:2-4tin enik kərüniduki, bu sözləni pütüküji Huda Əzidur. ■ **34:28** Mis. 24:18; 31:18; 34:1; Qan. 4:13; 9:9,18 ■ **34:29** 2Kor. 3:7

³¹ Lekin Musa ularni qakiriwidi, Harun wə jamaətning barliq baxliri yenip, uning kexioqa keldi; Musa ular bilən sözləxti.

³² Xuningdin keyin, barliq Israillar uning yenioqa keldi; u waqıtta Musa Pərwərdigar özige Sinay teqida söz qiloqinida tapxuroqan barliq əmrlərni ularoqa tapilidi. ³³ Musa ularoqa dəydiqinini dəp tügətti. U *səzligəndə* yüzige bir qümpərdə tartiwaloqanidi; □ ■ ³⁴ Qaqanki Musa Pərwərdigar bilən sözlixixkə uning huzurioqa kirsə, qümpərdini eliwetətti, taki u yenip qikkuqə xundak bolatti; yenip qikqanda özige nemə tapilanoqan bolsa, xuni Israillaroqa eytip berətti. ³⁵ Israillar Musaning yüz terisinin parkirap turoqinini kərətti; xunga Musa yənə taki Pərwərdigar bilən sözləxkili uning huzurioqa kirgüqə yüzige qümpərdə tartiwalatti.

35

Xabat küni, yəni «aram elix küni»ning bəlgilimiliri

¹ Musa Israillarning pütkül jamaitini yioqip ularoqa: — Pərwərdigar silərgə qilixqa buyruqan əmrlər munulardur: — ■

² Altə kün ix-əmgək küni bolsun; lekin yəttinqi küni silərgə nisbətən muqəddəs bir kün bolup, Pərwərdigaroqa ataloqan aram alidioqan xabat

□ **34:33** «U *səzligəndə* yüzige bir qümpərdə tartiwaloqanidi» — yaki «u (Musa) ularoqa sözləp bolqanda yüzige niqab tartiwaldi». ■ **34:33** 2Kor. 3:7,13 ■ **35:1** Mis.34:32

küni bolsun. Hərkim xu künidə ix-əmgək kılsa ölümgə məhkum kılinsun. ■ ³ Xabat künidə barlıq turaloqluringlarda hərgiz ot qalimanglar, — dedi.■

Ibadət jayı üçün hədiyyə sunux

⁴ Musa Israillarning pütkül jamaitigə söz kılıp mundaq dedi: — «Pərwərdigar buyruoqan əmr mana xuki: —

⁵ Əzünglarning aranglardin Pərwərdigaroqa bir «kötürmə hədiyyə» kəltürünglar; kəngli halioqanlarning hərberi Pərwərdigaroqa bir «kötürmə hədiyyə»sini kəltürsun: yəni altun, kümüx, mis, ■ ⁶ kək, səsün wə kızil yip, aq kanap rəht, eqkə tiwiti, ■ ⁷ kızil boyaloqan koqkar terisi, delfin terisi, akatsiyə yaoqiqi, ■ ⁸ qiraqdan üçün zəytun meyi, «məsihləx meyi» bilən huxbuy üçün ixlitilidoqan esil dora-dərməklər, ■ ⁹ əfodqa həm koxenoqa ornitilidoqan həkik wə baxqa yaqutlarni kəltürünglar».■

Ibadət qedirining materiyal-üskünlirini yasax

¹⁰ — «Aranglardiki barlıq mahir ustilar kelip Pərwərdigar buyruoqanning həmmisini yasap bərsun: □ ¹¹ — *mukəddəs* qedir bilən uning iqki wə taxki yopuklirini, iloqlirini, tahtaylirini, baldaklirini, hadilirini wə bularning təgliklirini,

■ 35:2 Mis. 20:8; 31:15; Law. 23:3; Qan. 5:12; Luqa 13:14

■ 35:3 Mis. 16:23 ■ 35:5 Mis. 25:2 ■ 35:6 Mis. 25:4

■ 35:7 Mis. 25:5 ■ 35:8 Mis. 25:6 ■ 35:9 Mis. 25:7; 28:17,20

□ 35:10 «mahir ustilar» — ibraniy tilida «kəngli danalar».

■ 12 əhdə sanduqi wə uning baldaqlirini, «kafarət təhti»ni, «ayrima pərdə-yopuk»ni, 13 xirə wə uning baldaqlirini, uning barlıq qaça-kuqilirini wə «təqdim nanliri»ni, ■ 14 yorukluk üqün yasalğan qıraoqdan wə uning əswablrini, uning qıraqliri wə qıraoq meyini, 15 huxbuygah wə uning baldaqlirini, «Məsihləx meyi»ni, dora-dərməklərdin ixləngən huxbuyni, mukəddəs qedirining kirix eoqizidiki «ixik pərdisi»ni, ■ 16 köydürmə kurbanlıq kurbangahi wə uning mis xalasini, baldaqlirini wə barlıq əswablrini, yuyunux desi wə uning təglikini, ■ 17 həylining pərdilirini, uning hadiliri wə ularning təgliklirini, həylining kirix eoqizidiki pərdini, ■ 18 qedirning mih-kozuklirini, həylining mih-kozuklirini, xundakla barlıq tanilirini, ■ 19 tokulidoğan kiyimlər, yəni mukəddəs jayning hizmitigə kahinlik hizmitidə kiyilidoğan, Hərun kahinning mukəddəs kiyimlirini həm uning ooqullirining kiyimlirini təyyar kilsun».□ ■

Həlkning «kətürmə hədiyə»si

20 Xuning bilən pütkül İsrail jamaiti Musaning yenidin qikip ketixti. 21 Andin kəngli tartkanlarning hərbi, rohi əzligigə türtkə bolğanlarning hərbi kelip, jamaət qedirini yasaxka, xundakla qedirning hizmitidə

■ 35:11 Mis. 26:26 ■ 35:13 Mis. 25:23, 30 ■ 35:15 Mis. 26:36; 30:1; 31:11 ■ 35:16 Mis. 27:4; 30:18 ■ 35:17 Mis. 27:9,16 ■ 35:18 Mis. 27:19 □ 35:19 «tokulidoğan kiyimlər» — yaki «kahinlik hizmət kiyimliri». ■ 35:19 Mis. 28; 31:10

ixlitilidioqan barlik sərəmjanlarni yasaxka wə mukəddəs kiyimləni tikixkə Pərwərdigarəqa ataloqan «pulanglatma hədiyə»ni kəltürgili turdi. ²² Ular ərlərmu, ayallarmu kelip, sunuxka kəngli hux boləqanlarning hərbiəri hədiyə kəltürüp, bulapka, zirə-halka, üzük, zunnar-biləzük katarlik hərhil altun buyumlarni elip kəldi; altunni «kətürmə hədiyə» kəlip berəy degənlərnin hərbiəri uni Pərwərdigarəqa sundi.

□ ²³ Kimdə kək, səsün, kizil yip bilən ak kanap rəht, əqkə tiwiti, kizil boyaloqan qoqkar terisi wə delfin terisi bolsa, xularni elip kelixti. ²⁴ Kümux ya mistin kətürmə hədiyə kəltürəy degənlərnin hərbiəri xuni Pərwərdigarəqa hədiyə kəlip sundi. Kimdə qedirning hizmitidə ixlitilidioqan hərhil sərəmjanlarəqa yariəudək akatsiyə yaəiqi bolsa, uni elip kəldi.

²⁵ Kəli qewər ayallarning hərbiəri əz kəlliri bilən egirip, xu egirgən yip wə rəhtləni, yəni kək, səsün wə kizil yip bilən ak kanap rəhtləni kəltürdi, □ ■ ²⁶ Xuningdək kəngli qozəloqan ayallarning həmmisi hünirini ixlitip əqkə tiwitidin yip egirixti.

²⁷ Əmirilər əfod wə kəxənəqa ornitilidioqan həkəklər wə yakutlarni, ²⁸ dora-dərməkləni, qiraəqka wə məsihləx meyiəqa ixlitilidioqan zəytun meyiini, huxbuyəqa ixlitilidioqan esil dora-dərməkləni kəltürdi. ■ ²⁹ Xu təriqidə Israillar Pərwərdigar Musaning wasitisi bilən buyruəqan

□ **35:22** «Ular ərlərmu, ayallarmu kelip,...» — yaki «Ər kixilər ayal kixilərgə əgixip,...». □ **35:25** «kəli qewər» —

ibraniy tilida «kəngli dana». ■ **35:25** Pənd. 31:19 ■ **35:28** Mis. 25:6

ixlarning h rkaysioa bir n rs  berixkə kengli tartkan bolsa,  r bolsun ayal bolsun h rbiri xuni elip kelip, Pərwərdigaroa atap ihtiyariy h diya b rdi.

Ibadət qedirini Yasiouqi h n rw nl r

³⁰ Andin Musa Israillaroa mundak dedi: —
 «Mana, Pərwərdigar Yəhuda kəbilisidin hurning n wrisi, Urining oqli B zal lni ismini atap qakirip, □ ■ ³¹ uni Hudaning Rohi bilən toldurup, uningoa danalik,  kil-paras t, ilim-h km t igilitip, uni h rt rl k ixni kilixka kabiliy tlilik kilip, ■ ³² uni t rl k-t rl k h n rl rni kilalaydioan — altun, k m x w  mis ixlirini kilalaydioan, ■ ³³ yaqutlarni kesip-oyalaydioan, zinn t buyumlirioa ornitalaydioan, yaoaqlaroa n kix qikiralaydioan, h rhil h n r ixlirini kamlaxturalaydioan kildi. ■ ³⁴ U yon  uning kenglig , xuningd k h m Dan k bilisidin bolon A isamakning oqli Oholiyabning kenglig  *baxkilaroa* hünər  gitix niy t-istikini selip, ³⁵ ularning keng llirini danalik-həkmət bilən toldurup, ularni h rhil n kkaxlik-oymiqilik ixlirioa mahir kilip, k k, s s n w  kizil yip bilən ak kanap r ht bilən k xtiqilik kilixka h md  bapkarlikka iktidarlik kildi.

□ **35:30** «**ismini atap qakirip,...**» — bu s zl r Hudaning məlum bir kixini məlum muh m bir ix  q n alahidə tallap qakiroanlikini kersitidu. «Y x.» 45:3, 4ni k r ng. «Bəzaləl» — mənisi «Hudaning sayisid » yaki «Hudaning baxpanahida».

■ **35:30** Mis. 31:2 ■ **35:31** Mis. 31:3 ■ **35:32** Mis. 31:4

■ **35:33** Mis. 31:5

Xuning bilən ular hərhil hünər ixlirining wə hərhil layihiləx ixlirining həddisidin qıqalaydıoan boldi. ■

36

¹ Xuning bilən Bəzaləl wə Oholiyablar, xuningdək Pərwərdigar mukəddəs qedir yasaxning hərhil ixliriqa kerək boləoan danalıq-həkmət wə əkil-parasətəni ata kıləoan mahir ustilarning hərbiiri ularəqa qoxulup, xu ixni uning əmr kıləoani boyiqə əməlgə axuridu».

Həlkning hədiyəliri

² Xu waqıtta Musa Bəzaləl wə Oholiyabni, xundaqla Pərwərdigar danalıq-həkmət bilən kəngüllirini tolduroəan, kəngli əzini xu ixni kılıxka kətnixixka dalalət kıləoan barlıq hünərwən-kasiplarni qakirip yiqdi. ³ Ular kelip mukəddəs qedirni yasaxka, xundaqla uning ix-hizmətlirigə kerəklilik sərəmjanlarni yasaxka Israillar elip kəltürgən barlıq «kətürmə hədiyə»lərni Musadin tapxuruwaldi. Israil həlki yənıla əz məyli bilən hər künü ətigini Musaqə ihtiyariy hədiyə kəltürüp turatti. ⁴ Andin mukəddəs qedirning ixlirini kiliwatқан ustilarning həmmisi kolidiki ixini qoyup qoyup kelip, ⁵ Musaqə: — Həlkning elip kəlgini Pərwərdigar bizgə kılıxka buyruəan ixni

pütküzüxkə ehtiyaj bolöqinidin көp exip көtti!
— deyixti.

⁶ Andin Musa әmr қilip, pütkül qedirgah boyiqә: «Mana, әr bolsun, ayal bolsun, һeqkim mukәddәs qedirni yasax üqün «kөtүrmә һәdiyә» süpitidә yәнә һeqқandақ nәrsә täyyarlap kәlmisun!» dәp jakarlatti. Buning bilән көpқilik һәdiyәlәр kәltүrүxtin tohtitildi. ⁷ Qünki ular täyyarlıqan materiyallar pütkül қurulux ixioqa yetәtti, һәтта exip қalatti.

Ibadәt qedirining yasilixi

⁸ Mukәddәs qedirning қurulux ixini қiliwatқан ustilarning һәр biri nepiz tokuloqan ақ kanap rәhtkә көк, sәsün wә kızil yiplar arilaxturulup ixlәngән on parqә yopuқ yasap, kerublarning süritini yopuқlarqa qewәрlik bilән layihilәp nәpis қilip kәxtilәp қıқti. ⁹ Hәр bir yopuқning uzunluқi yigirmә sәkkiz gәz, kәngliki tәt gәz bolup, һәр bir yopuқ ohxax qong-kiqiklikтә қilindi. ■ ¹⁰ Bәzalәl yopuқlarning bәxini bir-birigә ulidi, қalqan bәx yopuқnımu һәм bir-birigә ulidi. ¹¹ U ulap қıқiloqan birinқi qong parқining әng qetidiki қismining bir tәripigә rәnggi көк izmilәrni қadidi, xuningdәk ulap қıқiloqan ikkinқi qong parқining әng qetidikisining bir tәripigimu xundақ қildi. ■ ¹² Birinқi qong parқining әng qetidiki қismioqa әllik izmә қadidi, ikkinқi qong parқining әng qetidikisigimu әllik izmә қadidi. Izmilәр bir-birigә

udulmuudul qilindi. ■ **13** Mukəddəs qedir bir pütün bolsun üqün u altundin əllik iloqu yasap, ikki parqə yopukni xu iloqlar bilən bir-birigə tutaxturdi.■

14 U mukəddəs qedirni yepix üqün eqkə ti-witidin yopuqlarni yasidi; yopuktin on bir parqə yasidi. **15** Yopuqlarning hər birining uzunluqi ottuz gəz, kəngliki tət gəz bolup, on

bir yopukning həmmisi ohxax qong-kikiqliktə qilindi. **16** Yopuqlarning bəxini u ulap bir kilip, qaloqan altə yopuknimu ulap bir kilidi. **17** U birinqi ulap qikiloqan qong parqining əng qetidiki kismioqa əllik izmə, ikkinqi ulap qikiloqan qong parqining əng qetidiki kismioqa əllik izmə qadidi. **18** U qedir bir pütün bolsun üqün həm mistin əllik iloqu yasap, ikki qong parqini ulap koydi.■

19 U buningdin baxka qediroqa kızil boyaloqan koqkar terisidin yopuk yasap yapti, andin uning üstidinnu delfin terisidin yasaloqan yənə bir yopukni kaplidi.■

20 U mukəddəs qedirning tik tahtaylirini akatsiyə yaqiqidin yasap tiklidi. ■ **21** Hər bir tahtayning uzunluqi on gəz, kəngliki bir yerim gəz qilindi.

■ **22** Hər bir tahtayning ikkidin turumi bar idi, hər ikki tahtay xular bilən bir-birigə qetildi; u qedirning barliq tahtaylirini xundak yasidi.■

23 U qedirning tahtaylirini xundak yasidi; yigirmisi jənub tərəpkə ornitildi; ■ **24** u bu yigirmə

■ **36:12** Mis. 26:5,10 ■ **36:13** Mis. 26:6 ■ **36:18** Mis. 26:11

■ **36:19** Mis. 26:14 ■ **36:20** Mis. 26:15 ■ **36:21** Mis. 26:16

■ **36:22** Mis. 26:17 ■ **36:23** Mis. 26:18

tahtayning tegigə kümüxtin kırık təglik yasidi; bir tahtayning *astidiki* ikki turumi üqün ikkidin təglik, yənə bir tahtayning ikki turumi üqün ikkidin təglikni yasidi.■

²⁵ Xuningdək u qedirning udul tərıpigə, yəni ximal tərıpigə yigirmə tahtay yasidi, ■ ²⁶ xundakla bularning kırık təglikini kümüxtin yasidi; bir tahtayning tegigə ikkidin təglik, yənə bir tahtayning tegigə ikkidin təglik orunlaxturuldi. ■

²⁷ Qedirning kəyni tərıpigə, yəni ɔərb tərəpkə altə tahtayni yasap ornatti. ■ ²⁸ U qedirning kəyni tərıpıdiki ikki bulungoqa ikki tahtayni yasap ornatti. ■ ²⁹ Bu bulung tahtayliri astidin üstigiqə ikki kət kılıp *tahtaylarni* əzara qetixturdi, üsti bir halkioqa bekitildi. U hər ikkisini xundak yasap, ikki bulungoqa ornatti. ■

³⁰ Xunglaxkimu u tərıpıdə səkkiz tahtay boldi, ularning kümüxtin yasaloqan on altə təglik bar idi; bir tahtayning tegidə ikki təglik, yənə bir tahtayning tegidə ikki təglik bar idi.■

³¹ Buningdin baxqa u akatsiyə yəııqıdın baldak yasidi; qedirning bu tərıpıdiki tahtaylaroqa bəx baldakni, ■ ³² qedirning u tərıpıdiki tahtaylaroqa bəx baldakni, qedirning arqa tərıpıdiki tahtaylaroqa, yəni ɔərb tərıpıdiki tahtaylaroqımu bəx baldakni yasidi. ■ ³³ U tahtaylarning otturıdiki ottura baldakni bu tərəptin u tərəpkə yətküzüp yasidi. ■ ³⁴ U tahtaylarni altun bilən kaplap, baldaklar ətüzülıdıoqan halkılarni altundın yasap,

■ 36:24 Mis. 26:19

■ 36:25 Mis. 26:20

■ 36:26 Mis. 26:21

■ 36:27 Mis. 26:22

■ 36:28 Mis. 26:23

■ 36:29 Mis. 26:24

■ 36:30 Mis. 26:25

■ 36:31 Mis. 26:26

■ 36:32 Mis. 26:27

■ 36:33 Mis. 26:28

baldaqlarni altun bilən qaplıdı.■

³⁵ U nepiz tokuloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızıl yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasıdı; uni kerublarning süritini qewərlik bilən layihiləp nəpis qilip qüxürüp, kəxtiləp qıqardı.

■ ³⁶ Uni esixka u akatsiyə yaşıqıdın tət hada yasap, altun bilən qaplıdı. Ularning ilməkliri altundın yasaldı; hadılaroqa u kümüxtin tət təglikni quyup yasıdı.■

³⁷ U qedirning kirix eşiziöqa nəpis tokuloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızıl yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasıdı, uni kəxtiqigə kəxtilətti. ■ ³⁸ U yənə bu pərdining bəx hadisini ilməkliri bilən qoxup yasıdı; ularning baxlırını wə baldaqlirini altun bilən qaplıdı; ularning bəx təglikni mistin yasaldı.□ ■

37

Əhdə sanduqını yasax

¹ Andın Bəzaləl əhdə sanduqını akatsiyə yaşıqıdın yasıdı; uning uzunluqi ikki yerim

■ **36:34** Mis. 26:29 ■ **36:35** Mis. 26:31 ■ **36:36** Mis. 26:32 ■ **36:37** Mis. 26:36 □ **36:38** « *bəx hadining* baxlırını wə baldaqlirini altun bilən qaplıdı» — 26:37-ayəttiki muxu hadılarnı «altun bilən qaplıoqın» deyilidu. Muxu ayəttə qaplinix kəlümi dairisi enik kərünidu — qarışanda, pütün hadılar əməs, bəli pəqət «baxlırı» wə «qetiq»liri altun bilən qaplinidu. «Baldaqlar» — ular hadılarnı əzara qetip turidoğan tayaqqılar bolup, hadılarnı muqimlaxturux wə pərdilərnimu kətürux rolını oynaydu (38:17ni kərüng). «Baldaqlar»ning baxka tərjimiliri: «halkılar» yaki «qəmbərlər». ■ **36:38** Mis. 26:37

gəz, egizliki bir yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz idi. ■ ² U uning iqi wə sirtini sap altun bilən qaplidi, uning üstünki qismining qərisigə altundin girwək qikardi. ³ U uning üçün altundin tət halka quyup, ularni uning tət qetikiqə bekitti; bir tərpiyə ikki halka, yənə bir tərpiyə ikki halka bekitti. □ ⁴ U həm akatsiyə yaoqiqidin ikki baldaq yasap, hər ikkisini altun bilən qaplidi; ⁵ andin sanduq ular arkilik kətürölsun dəp, baldaqlarni sanduqning ikki yenidiki halkiliridin ötküzüp qoydi.

⁶ U sanduqning yapquqi süpitidə altundin uzunluqi ikki yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz boləqan bir «kafarət təhti» yasidi. ⁷ U ikki kerubni altundin soqup yasidi; ularni kafarət təhtining ikki tərpiyə ornatti; ⁸ bir kerubni bir tərpiyə, yənə bir kerubni yənə bir tərpiyə ornatti. U ikki tərpidiki kerublarni kafarət təhti bilən bir gəwdə qildi. □ ■ ⁹ Kerublar bir-birigə yüzlinip, qanatlirini kafarət təhtining üstigə kerip, qanatliri bilən uni yepip turatti; kerublarning yüzi kafarət təhtigə qaritildi.■

Xirə

¹⁰ U həm xirəni akatsiyə yaoqiqidin yasidi; uning uzunluqi ikki gəz, kəngliki bir gəz, egizliki bir yerim gəz idi. ■ ¹¹ U uni sap altun

■ **37:1** Mis. 25:10 □ **37:3** «tət qetikiqə» — yaki «tət putiqə».

□ **37:8** «U ikki tərpidiki kerublarni kafarət təhti bilən bir gəwdə qildi» — yaki «U kerublar bilən kafarət təhtini bir pütүн altundin yasidi». ■ **37:8** Mis. 25:19 ■ **37:9** Mis. 25:20

■ **37:10** Mis. 25:23

bilən qaplap, uning üstünki qismining qerisigə altundin girwək qıqardı. ■ ¹² U xirəning qerisigə tət ilik egizliktə bir ləw yasidi; bu ləwning qerisigimu altundin bir girwək qıqardı. ■ ¹³ U xirəgə altundin tət həkə yasap, bu həkilarni xirəning tət burjikidiki qetikka ornatti. ■ ¹⁴ Xirəni kətürüxkə baldaqlar ötküzülsun dəp, həkilar xirə lewigə yekın bekitildi. ■ ¹⁵ Xirə üqün u baldaqlarni akatsiyə yaşıqıdin yasap, altun bilən qaplıdi; xirə ular bilən kətürülətti. ¹⁶ U xirəning üstigə koyulidiğan barlık buyumlarni, yəni legənlirini, kaqa-kuqa təhsilirini, «*xarab hədiyəliri*»ni kuyidiğan kədəh wə piyalilərninğ həmmisini sap altundin yasidi.■

Qıraoqdanni yasax

¹⁷ U həm qıraoqdanni sap altundin yasidi; qıraoqdanni soqup yasidi; qıraoqdanning puti, oqoli, kədəhliri, oqunqiliri wə gülliri bir pütün altundin soquldi. ■ ¹⁸ Qıraoqdanning oqolining ikki yenidin altə xahqə qıqırildi — qıraoqdanning bir yenidin üq xahqə, uning yənə bir yenidin üq xahqə qıqırildi; ■ ¹⁹ bir yenidiki hər bir xahqidə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləğan üq kədəh qıqırildi, yənə bir yenidiki hər bir xahqidə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləğan üq kədəh qıqırildi. Qıraoqdanoğa qıqiriləğan altə xahqining həmmisi xundak yasaldi. ■ ²⁰ Qıraoqdanning *oqolidin*

■ **37:11** Mis. 25:24 ■ **37:12** Mis. 25:25 ■ **37:13** Mis. 25:26

■ **37:14** Mis. 25:27 ■ **37:16** Mis. 25:29 ■ **37:17** Mis. 25:31

■ **37:18** Mis. 25:32 ■ **37:19** Mis. 25:33

badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki bolojan tət kədəh qikirildi. □ ■ ²¹ Bulardin baxқа *birinqi* ikki xahqining astida bir oqunqə, *ikkinqi* ikki xahqining astida bir oqunqə, *üqinqi* ikki xahqining astida bir oqunqə yasalojanidi; qiraqdanqə qikirilqan altə xahqining astining həmmisi xundəq idi. ²² Uning xu oqunqiliri həm xahqiliri qiraqdan bilən bir gəwdə qilindi — bir pütün sap altundin soqup yasaldi. ■ ²³ U qiraqdaning yəttə qiriqini, xundəqla uning pilik qayqiliri bilən küldanlirini sap altundin yasidi. ■ ²⁴ U qiraqdan wə uning barliq əswablirini bir talant sap altundin yasidi. □ ■

Huxbuygahni yasax

²⁵ U yənə huxbuygahni akatsiyə yaqıqıdın yasidi. Uning uzunluqi bir gəz, kəngliki bir gəz, egizliki ikki gəz bolup, tət qasa qilip yasaldi; *tət burjigidiki* münggüzlər uning bilən bir pütün qilip yasaldi. ■ ²⁶ U uni, yəni uning üstini, tət ətrapini həm münggüzlirini sap altun bilən qaplidi; uning üsti qismining qərisigə altundin girwək qıqardı. ■ ²⁷ Uningqə altundin ikki hālqa yasap, uning girwikining astiqə bekitti; ularni ikki yeniqə udulmu'udul bekitti. Huxbuygahni kətüridioqan ikki baldakni selix üqün bularni huxbuygahning ikki təripigə orunlaxturdi.

□ **37:20** «**qolidin**» — yəni qolining üstünki qismidin. 35-ayətni kərüng. ■ **37:20** Mis. 25:34 ■ **37:22** Mis. 25:36 ■ **37:23** Mis. 25:37,38 □ **37:24** «**bir talant altun**» — bəlkim 4.4 kilogramqə boluxi mumkin. ■ **37:24** Mis. 25:39 ■ **37:25** Mis. 30:1, 2 ■ **37:26** Mis. 30:3

□ ■ 28 U baldaqlarni akatsiyə yaoiqidın yasap, altun bilən qaplidi.■

29 U həm mukəddəs Məsihləx meyini yasidi, andin ətirqi qıkarəandək dora-dərməklərnı təngxəp sap huxbuynı yasidi.■

38

Qurbangahni yasax

1 U köydürmə qurbanlıq qurbangahni akatsiyə yaoiqidın yasidi. Qurbangah tət qasa bolup, uzunluqi bəx gəz, kəngliki bəx gəz, egizliki üq gəz kılindi. ■ 2 U uning tət burjikigə koyulidioqan münggüzlirini yasidi; münggüzliri qurbangah bilən bir gəwdə kılindi. Qurbangahni mis bilən qaplidi.

■ 3 U qurbangahning barlıq əswablrini — uningəa has boləqan daslarnı, gürjəklərnı, korılarnı, lahxigirlarnı wə otdanlarnımu yasidi; uning barlıq əswablrini mistin yasidi.

■ 4 Qurbangah üqün mistin bir xala yasidi; xalani qurbangahning qap belining astidiki girwəktin təwənrək turidioqan kildi; xala qurbangahning dəl otturisida idi. ■ 5 U xalaning tət burjikigə baldaqlar ötküzüldioqan tət mis həlkini kuyup yasidi. 6 U baldaqlarnı akatsiyə yaoiqidın yasap, ularnı mis bilən qaplidi. 7 Andin u qurbangahni kətürüx

□ 37:27 «**ikki yenioqa...**» — yaki «**ikki burjikigə...**». ■ 37:27 Mis. 30:4 ■ 37:28 Mis. 30:5 ■ 37:29 Mis. 30:22,34 ■ 38:1 Mis. 27:1 ■ 38:2 Mis. 27:2 ■ 38:3 Mis. 27:3 ■ 38:4 Mis. 27:4, 5

üqün baldaqlarni qurbangahning ikki yenediki halkilaroqa etküzüp koydi. U qurbangahni tahtaylardin, iqini box qilip yasidi.■

Ibadət qedirining əswabliri

«mis kurbangah»

«yoqan das»

altun qiraqdan

«təkdim nan»
qoyulidiqan xirə

huxbuygah

əhdə sanduqi

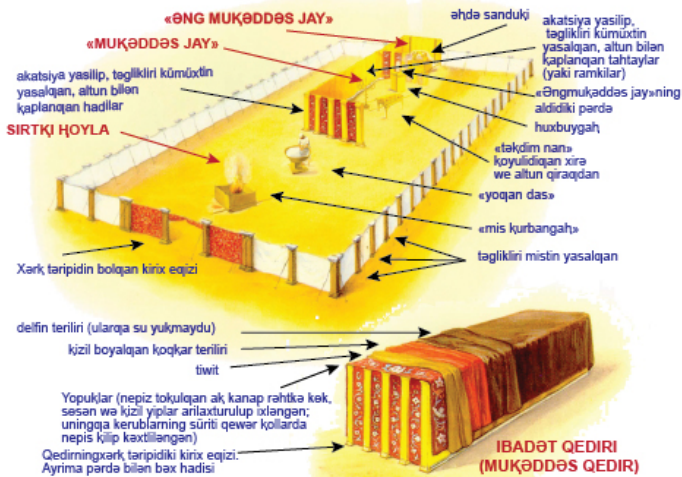
əhdə sanduqining iqı

Yuyunux desini yasax

⁸ U yənə yuyunux desini mistin, uning təglikinimu mistin yasidi; u bularni «kərüxüx qediri»ning kirix eçizining aldida hizməttə bolqan ayallarning mis əynəkliridin yasidi.■

MUKƏDDƏS İBADƏT QEDIRI — QEDIRNING ƏZI WƏ SIRTQI HOYLISI

KURBANLIQLARNI SUNUX

Ibadət qediri wə sirtkı hoylisi

Ibadət jayining hoylisi

⁹ Andin u qedirning hoylisinimu yasidi. Hoylining jənubioqa, yəni jənubka yüzləngən tərīpigə nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin pərdilərnı yasidi; uning uzunluqi yüz gəz idi. ■

¹⁰ Pərdilərnı esixka yigirmə hada wə hadilarning yigirmə təglikini u mistin yasidi. Hadilarning ilməkliri wə baldaqliri kümüxtin yasaloqanidi.

¹¹ Xuningoqa ohxax ximal tərīpidimu uzunluqi yüz gəz kelidoqan pərdə bar idi. Pərdilərnı esixka yigirmə hada wə hadilarning yigirmə təglikini u mistin yasidi. Hadilarning ilməkliri wə baldaqliri kümüxtin yasaloqanidi.

¹² Xuningoqa ohxax oərb tərīpidə uzunluqi əllik gəz kelidoqan pərdə bar idi; pərdilərnı esixka on hada wə hadilarning on təglikini u mistin yasidi. Hadilarning ilməkliri wə baldaqliri kümüxtin yasaldi.

¹³ Hoylining xərk tərīpi, yəni kün qikixka yüzləngən tərīpining kəngliki əllik gəz idi. ¹⁴ Bir tərīpidə on bəx gəz kelidoqan pərdə bolup, uning üq hadisi bilən üq təglikı bar idi. ¹⁵ Yənə bir tərīpidimu on bəx gəz kelidoqan pərdə bolup, uning üq hadisi bilən üq təglikı bar idi.

¹⁶ Hoylining qərisidiki pərdilərnıng həmmisi nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin tikilgənidi.

¹⁷ Hoylining qərisidiki həmmə hadilarning təglikı mistin, ularning ilməkliri wə baldaqliri kümüxtin yasaldi; hadilarning baxlirimu kümüxtin kaplanoqanidi. Hoylining qərisidiki həmmə hadilar kümüxtin yasaloqan baldaqlar bilən bir-birigə qetildi.

¹⁸ Hoylining kirix eoizidiki pərdə nepiz

tokuloqan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup, kəxtiqilər tərripidin kəxtiləndi; uning uzunluqi yigirmə gəz, egizliki həylidiki pərdilərnin egizlikigə ohxax bolup bəx gəz idi. ¹⁹ Uning tət hadisi bilən mistin yasaloqan tət təgliki bar idi; hadilarning ilməkliri kümüxtin yasaldi, ularning baxliri kümüx bilən qaplandi wə baldaqliri kümüxtin yasaldi.

²⁰ Mukəddəs qedirning həm qərisidiki həylining barliq miq-kozukliri mistin yasaldi.

Ibadət qediri üçün ataloqan materiyallar

²¹ Mukəddəs qedir, yəni «höküm-guwahliqi qediri» üçün ataloqan materiyallarning sani təwəndə hatiriləngən (ular Musaning buyruqi bilən, kahin Hərunning oqli Itamarning qol astidiki Lawiylar məs'ul bolup sanaxtin ötküzülüp, *Hudaqa* ataloqanidi): —

²² Yəhuda kəbilisidin boləqan Hurning nəwrəsi, Urining oqli Bəzaləl Pərwərdigar Musoqa buyruqanıning həmmisini ada kildi; ²³ Dan kəbilisidin boləqan Ahisamakning oqli Ohəliyab uning yardəmçisi idi; u bolsa nəkkaxliq-oymiqilik ustisi, layihiligüqi həmdə kək, səsün, kızil yiptin aq kanap rəhtkə kəxtə tikələydiqan usta idi.

²⁴ Mukəddəs qedirni yasaxqa ixlitiləngən altun, yəni «pulanglatma hədiyə» süpitidə kəltürüləngən altunning həmmisi mukəddəs jaydiki xəkəlnin əlqəm birliki boyiqə yigirmə

tokküz talant yəttə yüz ottuz xəkəl idi. □

²⁵ Jamaət arisidin sanaktin ötküzülgən adəmlər tərripidin kəltürülgən kümüx bolsa muqəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə bir yüz talant bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl idi. □

²⁶ Bu kümüx nopusi royhətkə elinoqan kixilərdin elinoqanidi — demək, kimki yigirmə yax ya uningdin qong, sanaktin ötküzülgənlərninğ hərbi bir beka, yəni muqəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə yerim xəkəl kümüx bərdi. Sanaktin ötkən kixi altə yüz üç ming bəx yüz əllik kixi idi.

²⁷ Muqəddəs jayning təgliklirini həm otturisdiki pərdining təgliklirini quyuxqa yüz talant kümüx kətti; yüz talant kümüxtin yüz təglik yasılıp, hərbi təglik üçün bir talant ixlitildi. ²⁸ U qaloqan bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl kümüxtin hadilarning ilməklirini yasidi, ularning baxlirini qaplidi, xuningdək ularni bir-birigə qatidioqan baldaqlarni yasidi.

²⁹ «Pulanglatma hədiyə» süpitidə kəltürülgən mis bolsa yətmix talant, ikki ming tət yüz xəkəl

□ **38:24 «yigirmə tokküz talant yəttə yüz ottuz xəkəl...»** — bir «talant» 3000 xəkəl idi. «muqəddəs jaydiki xəkəl»ning birliki (altun) 224 gram boləqan bolsa, undaqta bu altunlarning eəqirliki təhminən 2 tonna boləqan bolidu. □ **38:25 «jamaət arisidin sanaktin ötküzülgən adəmlər...»** — bu «adəmlər» ərkək kixilərnə kərsitidu («Qəl.» 1:2-46ni kərüng). **«bir yüz talant bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl ...»** — kümüxkə nisbətən «talant» wə «xəkəl»ning birliki altunningkigə ohxax bolsa, bu kümüxlərninğ eəqirliki təhminən 6.7 tonna boləqan bolidu.

qikti. □ ³⁰ Buningdin u jamaət qedirining kirix eqizining tægliklerini, mis kurbangahni, uning mis xalasi wə kurbangahning barliq əswablrini, ³¹ hoylining qerisidiki hada tægliklerini, hoylining kirix eqizidiki tægliklärni, qedirning barliq kozuklrini wə hoylining qerisidiki kozuklarning həmmisini yasidi.

39

Kahinlarning mukəddəs kiyimlirining tikilixi

¹ Pərwərdigar Musağa buyruqinidək kək, sösün wə kızil yiplar ixlitilip, mukəddəs qedirning hizmitidə kiyilidiqan *kahinlik* kiyimlər, xundakla Hərunning mukəddəs kiyimliri təyyar qilindi. ■

□ **38:29** «yətmix talant, ikki ming töt yüz xəkəl...» — bir «talant» mis 1500 xəkəl yaki bəzidə 3000 xəkəl hesablinidu; bir xəkəl mis 224 gram yaki 540 gram boluxi mumkin. Undakta bu misning eqirliki 23-92 tonna otturisida bolsa kerək. ■ **39:1** Mis. 31:10; 35:19

Bax kahin hizmette kiyidigan «guzel hem xeraplik» mukaddas kiyimlar («Misirdin qikix» 28:4-43)

Bax kahinning mukaddas kiyimliri

*

² *Bazalal* altun wa kek, sesun, kizil yiplar bilan

nepiz tokuloğan aq kanap rəhtlərdin əfodni yasap təyyarlidi. ■ ³ Ular altunni soqup nepiz kılıp, uni kesip yip kildi, andin bularni mahirlik bilən kək yiplar, səsün yiplar wə kızil yiplardın aq kanap rəhtkə lahayiləngən nushilar üstigə tokıdı. □ ■

⁴ Ular əfodning *aldi wə kəyni* qismini bir-birgə tutaxturup turıdığan ikki mürilik tasma yasıdı; əfodning ikki tərıpi bir-birigə tutaxturıldı. ⁵ Əfodning üstigə baqlaydığan bəlwəə əfod bilən bir pütün kılınğan bolup, uningəə ohxax sipta ixlinip, altun wə kək, səsün, kızil yiplar wə nepiz tokuloğan aq kanap rəhtin yasaldı; həmmisi Pərwərdigarning Musəəəə buyruqınıdək kılındı. ■ ⁶ Ular ikki aq həkikni ikki altun kəzlükkə ornıtıp, ularning üstigə huddi məhür oyoğandək İsrailning oqullirining namlirini oyup yasıdı. ■ ⁷ İsrailning oqullirioə əslətmə tax bolsun üqün, Pərwərdigar Musəəəə buyruğandək ikki yaqutni əfodning ikki mürilik tasmisioəə bekitip qoydı. □ ■

Həküm qoxenini yasax

■ 39:2 Mis. 28:6 □ 39:3 «Ular altunni soqup nepiz kılıp, uni kesip yip kildi, ... kək, səsün, kızil yiplardın aq kanap rəhtkə lahayiləngən nushilar üstigə tokıdı» — əyni ibraniy tekıstni qüxinix bir kədər təs. Uning birnəəqqə hil tərjimisi uqrixi mumkin. ■ 39:3 Mis. 28:6 ■ 39:5 Mis. 28:8 ■ 39:6 Mis. 28:9,10,11 □ 39:7 «... ikki yaqutni əfodning ikki mürilik tasmisioəə bekitip qoydı» — əfod toquruluq munasiwətlik sehmini kərüng. ■ 39:7 Mis. 28:12

⁸ U qoxenni qewər qollaroqa nəpis kılıp kəxtilitip yasidi; uni əfodni ixligən usulda altun wə kək, səsün, kızıl yiplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin yasidi. ⁹ Ular qoxenni ikki qat, tət qasa kılıp yasidi; ikki qat kılinoqanda uzunluqi bir qeriq, kənglikimu bir qeriq kelətti. ■

¹⁰ Uning üstigə tət qatar kılıp gəhərlərnı ornatti: — bir qatardikisi kızıl yaqut, seriq gəhər wə zumrətlər idi; bu birinqi qatar idi. ■ ¹¹ İkkinqi qataroqa kək qaxtəxi, kək yaqut wə almas, ■

¹² üçinqi qataroqa səsün yaqut, piroza wə səsün kwarts, ¹³ tətinqi qataroqa beril yaqut, aq həqiq wə anartax ornitildi; bularning həmmisi altun kəzlükkə bekitildi. ¹⁴ Bu gəhərlər İsrailning oqullirining namlirioqa wəkil kılınıp, ularning sanidək on ikki bolup, məhür oyoqandək hər bir gəhərgə on ikki kəbilining nami birdin-birdin pütüldi.

¹⁵ Ular qoxenoqa xoynidək exilgən sap altundin *ikki* exilmə zənjir yasidi; ¹⁶ ular qoxenoqa altundin ikki kəzlük wə ikki qalka etip, ikki qalkını qoxenning *yukiriki* ikki burjigigə bekitti;

□ ¹⁷ andin xu altundin exilip yasaloqan ikki zənjirni qoxenning *yukiriki* ikki burjigidiki qalkidın ötküzüp, ¹⁸ exilgən xu zənjirlərnıng ikki uqını ikki kəzlükkə bekitip, *kəzlüklərnı* əfodning ikki mürilik tasmisining aldi qısmioqa ornatti. ¹⁹ Buningdin baxqa ular altundin ikki qalka yasap, ularni qoxenning *asti tərıpidiki* ikki burjigigə bekitti; ular əfodqa tegixip

■ 39:9 Mis. 28:16 ■ 39:10 Mis. 28:17 ■ 39:11 Mis. 28:18

□ 39:16 «*ikki burjigigə*» — ıbraniy tilida «*ikki bexioqa*».

turidioʻan qilinip iqigə kadaldi. □ 20 Mundin baxka ular altundin *yənə* ikki halka yasap, ularni əfodning ikki mürilik tasmisining aldi təwənki kismioʻa, əfodka ulinidioʻan jayoʻa yekin, kəxitiʻləngən bəlwəoʻdin egizrək kilip bekitti. 21 Ular qoxenning əfodning bəlwəoʻidin yukirirək turuxi, qoxenning əfodtin ajrap kətməsliki üqün kək xoyna bilən qoxenning halkisini əfodning halkisioʻa qetip koydi. Bularning həmmisi Pərwərdigarning Musəoʻa buyruoʻinidək kilindi.

Kahinlar kiyidioʻan baxka kiyimləarning tikilixi

22 *Bəzaləl* əfodning *iqidiki* tonni pütünləy kək rənglik kildi. 23 Tonning *baxka kiyilidioʻan* təxüki dəl otturisida, huddi sawutning yakisidək ixləngənidi; yirtilip kətməsliki üqün uning qərisigə pəwaz ixləndi. □ 24 Ular tonning etikining qərisigə kək, səsün wə kizil yiptin anarlarni tokup esip koydi. 25 Ular həmdə altun qongəʻuraklarni yasap, qongəʻuraklarni tonning etikining qərisigə, anarlarning arilikioʻa birdin esip koydi; hər ikki anarning otturisioʻa bir qongəʻurək esip koyuldi. 26 *Kahinlik* hizmitigə ait *qongəʻuraklar* tonning etikining qərisigə bekitildi; bir altun qongəʻurək, bir anar, bir altun qongəʻurək, bir anar kilip bekitildi; həmmisi Pərwərdigarning Musəoʻa buyruoʻinidək kilindi.

□ 39:19 «**ikki burjikiğə**» — ibraniiy tilida «ikki bexioʻa».

□ 39:23 «**sawut**» — jəngqining alahidə kiyimi.

27 Ular Ҳарун билән унинг оқуллориға непиз тоқулоқан ақ канап рәһттин halta көнгләкләрни тикти; ■ 28 сәллини ақ канап рәһттә yasidi, xundakla qirayliq egiz бәкләрни ақ канап рәһттә, tambal-larni непиз тоқулоқан ақ канап рәһттә тәyyarlidi; 29 buningdin baxқа ular бәlwаоқниму көк, sәsün wә қизил yip arilaxturulup кәxtilәngән, непиз тоқулоқан ақ канап рәһттә тәyyarlidi; bularning һәmmisi Pәrwәrdigarning Musaqа buyruқinidәk қilindi.

30 Ular yөнә nәpis tahtayni, yәni mukәddәs otuқatni sap altundin yasap, uning üstigә mөһür oyoқandәk: «Pәrwәrdigaroқa mukәddәs қilindi» dәp oyup pütти; ■ 31 ular otuқatkа көк rәnglik yipni baқlap, uning билән otuқatni sәlligә taқidi, bular Pәrwәrdigarning Musaqа buyruқinidәk қilindi. ■

Musaning yasaloқan sәrәmjānlarni көzdin көqürüxi

32 Xu tәriqidә jamaәtning ibadәt qedirining һөmmә қuruluxi pütкүzүldi; Israillar Pәrwәrdigarning Musaqа buyruқinining һөmmisini xu boyiqә қildi; xu tәriqidә һөmmisini pütтүrdi. 33 Ular qedirni Musaning yenioқa elip кәldi — qedir yopuқlirini, uning barliq әswablrini, ilmәklirini, tahtaylrini, baldaқlirini, hadiliri билән tәgliklirini, ■ 34 xuningdәk қizil boyaloқan қоққar terisidin yasaloқan yopuқ билән delfin terisidin yasaloқan

■ 39:27 Mis. 28:39 ■ 39:30 Mis. 28:36; 29:6 ■ 39:31 Mis. 28:37 ■ 39:33 Mis. 35:11

yopukni, «ayrima pərdə»ni, ³⁵ əhdə sanduqi wə uning baldaqlirini, «kafarət təhti»ni, ³⁶ xirə wə uning barliq əswablrini, xundakla «təkdin nanlar»ni, ■ ³⁷ sap altundin yasaloqan qiraqdan bilən uning qiraqlirini, yəni üstigə tiziloqan qiraqlarni, uning barliq əswabliri həm qiraq meyini, ³⁸ altun huxbuygah, məsihləx meyi, dora-dərməklərdin yasaloqan huxbuyni, qedirning kirix eqizining pərdisini, □ ³⁹ mis kurbangah bilən uning mis xalasini, uning baldaqliri bilən həmmə əswablrini, yuyux desi bilən uning təglikini, ⁴⁰ həylining qərisidiki pərdilərnə, uning hadiliri wə ularning təgliklrini, həylining kirix eqizining pərdisi bilən həylining taniliri wə qozuklrini, mukəddəs qedirning, yəni jamaət qedirioqa ait hizmətkə ixlitilidiloqan barliq əswablarni, ⁴¹ mukəddəs jayoqa ait hizmət üqün tikilgən kahinlik kiyimini, yəni Hərun kahinning mukəddəs kiyimliri bilən uning oqullirining kahinlik kiyimlrini bolsa, həmmisini elip kəldi.■

⁴² Bu ixlarning həmmisini Israillar Pərwərdigarning Musoqa barliq buyruoqlirini boyiqə ənə xundak ada kילוqanidi. ⁴³ Musa ixlarning həmmisigə təpsiliy qaridi, mana, ular Pərwərdigarning buyruoqlirini boyiqə bu ixlarni pütküzgənidi; buyruloqandək, dəl xundak kילוqanidi; Musa bularni kərup, ularoqa bəht-bərikət tiləp dua kildi.

■ 39:36 Mis. 31:8 □ 39:38 «altun huxbuygah» — ibraniy tilida «altun kurbangah». ■ 39:41 Mis. 31:10

40

Ibadat qedirining tiklinixi

¹ Andin Pərwərdigar Musoʻa mundak əmr qildi: —

² Birinchi ayning bexi, ayning birinchi kuni sən jamaət qedirining muqəddəshanisini tikligin.

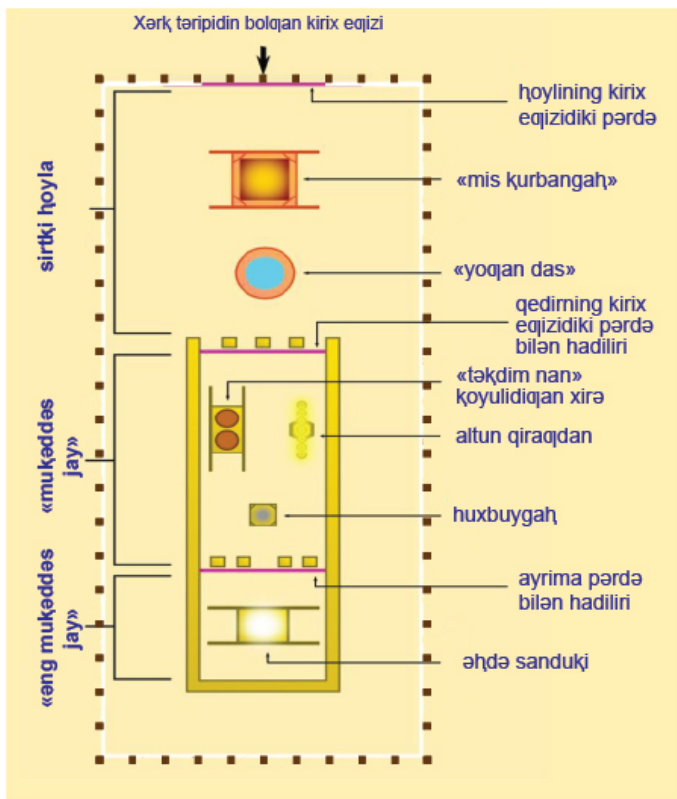
□ ³ Həkülüm-guwahlik sandukini uning iqigə qoyup, iqki pərdə arkilik əhdə sandukini tosup qoyojin; ⁴ xirəni qedirning iqigə əkirip, üstigə tizilidioʻan nərsilərnı tizojin; andin qiraʻodanni əkirip, üstigə qiraʻolarnı orunlaxturojin. □ ■ ⁵ Altun *bilən kaplanʻoʻan* huxbuy keydürgüqi qurbangahni həkülüm-guwahlik sandukining udulioʻa tikləp qoyojin; qedirning kirix eoʻizining pərdisini esip qoyojin. □ ■

⁶ Keydürmə qurbanlik qurbangahini muqəddəshanining, yəni jamaət qedirining kirix eoʻizining aldioʻa qoyojin; ⁷ andin yuyux desini jamaət qediri bilən qurbangahning otturisoʻa orunlaxturup, su toxturup qoyojin.

□ **40:2** «**muqəddəshanisi**» — demək, qedirning əzi, yəni «muqəddəs jay» bilən «əng muqəddəs jay». □ **40:4** «**qiraʻolarnı orunlaxturojin**» — yaki «qiraʻolarnı yekip qoyojin». ■ **40:4** Mis. 26:35; 27:20 □ **40:5** «**huxbuy keydürgüqi qurbangah**» — huxbuygahni kərsitidu. ■ **40:5** Mis. 26:36

IBADƏT QEDIRI (MUQƏDDƏS QEDIR)

(«Misirdin qikix» 25-31, 35-40-bab)

Ibadət qediri wə sirtki höylisi

⁸ Höylining qərisigə pərdilərnı bekitip, höylining kirix eqizining pərdisini aşkıñ; ■

■ 40:8 Mis. 27:16

9 andin «məsihləx meyi»ni elip, ibadət qediri wə uning iqidiki barlik nərsilərnı məsihləp, uni wə barlik həmmə əswablırını Hudaşa atap muqəddəs kıləin. Xundak kılıp *pütkül qedir* muqəddəs bolıdu. ¹⁰ Sən köydürmə

qurbanlık qurbangahını, xundakla uning barlik əswablırını məsihləp, uni *Hudaşa atap* muqəddəs kıləin; buning bilən qurbangah «əng muqəddəs nərsilər» qatarıda bolıdu.■

¹¹ Sən yənə yuyunux desi wə uning təglikini məsihləp muqəddəs kıləin. ¹² Andin Hərun bilən uning oqullirini jamaət qedirining kirix

eoizıoqa yekın əkilip, ularni su bilən yuəin; ¹³ Hərunəqa muqəddəs kiyimlərnı kiydürüp,

Manga kahinlik hizməttə boluxi üqün uni məsihləp, *Manga ayrip* muqəddəs kıləin.

¹⁴ Andin uning oqullirini elip kirip, ularəqa halta kəngləklərnı kiydürüp, ¹⁵ ularning atisini məsihliginingdək Manga kahinlik hizmitidə boluxi üqün ularnimu məsihligin. Xuning bilən ularning bu məsihlinixi ular üqün əwladtin əwladkıqə əbədiy kahinlikning *bəlgisi* bolıdu.□

¹⁶ Musa xundak kıldı; Pərwərdigar uningəqa nemə buyruəan bolsa, u xundak bəja kəltürdi.

¹⁷ Xundak boldiki, ikkinqi yilning birinqi eyida, aynıng birinqi künidə ibadət qediri tikləndi. □ ■

¹⁸ Musa qedirni tikip, təgliklırını orunlaxtu-

■ **40:10** Mis. 29:37 □ **40:15** «**Ularınq atisini məsihliginingdək manga kahinlik hizmitidə boluxi üqün ularnimu məsihligin**» — bu ixning, yəni Hərun wə oqullirini məsihləp kahinlikqa təyinləx murasimining təpsilatlırı «Law.» 8-babta hatiriləngən. □ **40:17** «**ikkinqi yili**» — demək, Misirdin qikqandin keyinki ikkinqi yili. ■ **40:17** Qəl. 7:1

rup, tahtaylirini tizip, ularning baldaklirini bek-
itip, hadilirini tiklidi. ¹⁹ Mukəddəs qedir-
ning üstigə *iqki* yopukni yapti, andin un-
ing üstigə taxki yopukni yepip qoydi; bu-
larning həmmisi Pərwərdigarning Musoqa
buyruşinidək qilindi.

²⁰ Andin u həküm-guwahlikni elip, uni san-
duk iqigə qoydi; baldaklarni əhdə sandukning
halkiliridin ötküzüp, «kafarət təhti»ni san-
dukning üstigə orunlaxturdi. □

²¹ Əhdə sandukini mukəddəs qedir iqigə elip
kirip, otturiqa «ayrima pərdə»ni tartti; xun-
dak qilip u həküm-guwahlik sandukini pərdə
arkilik tosüp qoydi. Həmmə ix Pərwərdigarning
Musoqa buyruşinidək qilindi. ■

²² U xirəni jamaət qedirioqa elip kirip, mukəddəs
jayning ximal təripigə, «*əng mukəddəs jay*»diki
pərdining sirtioqa qoydi. ²³ «Təqdim nanlar»ni
xirəning üstigə, Pərwərdigarning aldioqa tizip
qoydi; bularning həmmisi Pərwərdigarning
Musoqa buyruşinidək qilindi. ■ ²⁴ Andin
u qiraşdanni jamaət qedirioqa elip kirip, uni
mukəddəs jayning jənub təripigə, xirəning
udulioqa qoydi, ²⁵ qiraşlarni Pərwərdigarning
aldioqa orunlaxturdi; bularning həmmisi
Pərwərdigarning Musoqa buyruşinidək
qilindi.

²⁶ Andin u *huxbuyni keydürgüqi* altun
qurbangahni iqidiki pərdining aldioqa tiklidi;

□ **40:20 həküm-guwahlik** — Huda Musoqa tapxuroşan «on
pərz» yaki «on əmr» pütülgən ikki tax tahtayni kersitidu (31:18ni
körung). ■ **40:21** Mis. 35:12 ■ **40:23** Mis. 25:30

□ 27 Uning üstidə esil huxbuyni köydürdi; bularning həmmisi Pərwərdigarning Musaqə buyruqinidək kılindi.

28 U ibadət qedirining kirix eqizioğa pərdə tartti.

29 Andin köydürmə kurbanlik kurbangahni jamaət qediridiki mukəddəs jayning kirix eqizioğa yekın koydi; uning üstidə köydürmə kurbanlik wə koxumqə axlik hədiyəsini ötküzdi; bularning həmmisi Pərwərdigarning Musaqə buyruqinidək kılindi. □

30 Yuyunux desini jamaət qediri bilən kurbangahning otturisoğa koyup, yuyuxka ixlitilidioğan suni daska toxkuzup kuydi.

31-32 Musa wə Harun bilən uning oqulliri kaqanla jamaət qediroğa kirsə yaki kurbangahka yekın barsa, Pərwərdigarning Musaqə buyruqinidək kollirini xu suda yuyatti. Bular Pərwərdigarning Musaqə buyruqinidək kılindi.

33 Andin u qedir həm kurbangahning ətrapiğa hoyla pərdisini tikləp, hoylining kirix eqizining pərdisini tartti. Xu tərکیدə Musa pütkül ixni tamamlidi.

Pərwərdigarning parlak nurining ibadət qedirini kaplixi

34 Xuning bilən bulut jamaət qedirini kaplap, Pərwərdigarning julasi ibadət qedirini toldurdi.

□ 40:26 «huxbuy köydürgüqi altun kurbangah» — huxbuygahni kersitidu. □ 40:29 «köydürmə kurbanlikning koxumqə axlik hədiyəsi» — hər bir köydürmə kurbanlikka bir axlik hədiyə koxup sunuluxi kerək (məsilən, «Qəl.» 28-29-bablarni kərüng).

■ ³⁵ Bulut sayə qüxürüp, Pərwərdigarning julasi qedirni tolduroqini üqün, Musa jamaət qedirioqa kirəlmidi.

³⁶ Қақанки bulut jamaət qediridin kətürülsə, Israillar səpərgə atlinatti. Hərbir kətim səpərdə xundaq bolatti. ³⁷ Bulut kətürülmisə ular qozqalmay, taki kətürüldioqan künqigə səpərgə qikmaytti. ³⁸ Qünki kündüzi Pərwərdigarning buluti mukəddəs qedir üstidə turatti, keqisi uning üstidə ot kərünətti; pütkül Israil jəmətining kəz aldida ularning barliq qiloqan səpərliridə xular kərünətti. ■

■ **40:34** Qəl. 9:15; 1Pad. 8:10 ■ **40:38** Mis. 13:21; Qəl. 14:14; Qan. 1:33; Nəh. 9:19; Zəb. 78:14; 105:39; 1Kor. 10:1

**Muq ddes Kalam (y ngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script**

Copyright   2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 12 Sep 2021

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5